

Kisebbségek Magyarországon 2002-2003

(részlet)

Kiadó: Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal
Szerkesztette: Mayer Éva
Felelős kiadó: Heizer Antal

Az egyes kisebbségek helyzetének leírása

A magyarországi bolgárokról

Magyarországra a hazai bolgárok mezőgazdasági vándormunkásként két hullámban, a XVIII. és a XIX. századforduló éveiben, továbbá a két világháború közötti években telepedtek le.

Az 1990. évi népszámlálás adatai szerint a bolgár anyanyelvűek lélekszáma 1370 fő volt. A 2001. évi népszámlálás során 1358 fő a bolgár nemzetiséghez tartozónak, 1693 fő a bolgár kulturális értékekhez és hagyományokhoz kötődőnek, 1299 fő bolgár anyanyelvűnek vallotta magát. Budapesten közülük 784 személy él. További nagyobb bolgár közösségek Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest megyében találhatók.

2002-ben 31 helyi bolgár kisebbségi önkormányzat alakult meg, 1998-ban ez a szám még 15 volt. A bolgár kisebbség a főváros szinte valamennyi kerületében, szám szerint 21-ben, létrehozta helyi testületét. Az önkormányzat és a Magyarországi Bolgárok Egyesülete (a továbbiakban: MBE) között régóta meglévő ellentétekből az elmúlt egy-két évben több konfliktus is kialakult. Sajnálatos módon nem alakult ki semmiféle párbeszéd e két oldal között, a kisebbségi választásokon is külön jelölteket állítottak. A 259 jelölből 108 indult MBE támogatással, a többi függetlenként. Több jelölttel kapcsolatban felmerült, hogy vélhetően nem bolgár származású, nem a bolgár közösséghez tartozó személy. A választások eredményeképpen kizárólag az egyesület által támogatott jelöltek kerültek a fővárosi és az országos testületekbe. Az 21 tagú új országos testület megválasztására 2003. február 16-án került sor.

A kisebbségi törvény 63. § (4) bekezdése szerint a Bolgár Országos Önkormányzat (a továbbiakban: BOÖ) működési feltételeinek kialakítására egyszeri 15 millió forintos vagyonyjuttatásban részesült. A vagyonyjuttatást MOL Rt. részvényben kapták meg. Az elmúlt időszakban a részvények egy része értékesítésre került, amely összeget részben felhasználták, részben diszkont kincstárjegyet vásároltak rajta. A 2000. december 31-én jegyzett 5,77 millió forint névértékű részvénycsomagot egy befektetési cég kezeli. A felhasznált összegből testületi megállapodás alapján a következő feladatokat oldották meg: székházuk fűtéskorszerűsítése (10 millió forint), színháztermük felújítása (5,5 millió forint), hozzájárulás a Bolgár Ortodox Egyház parókiájának berendezéséhez (3 millió forint).

A magyar állam 1997-ben, Budapesten, a Lónyay u. 41. sz. alatt 37,8 millió forintért 273 m²-es székházat vásárolt a BOÖ és a Fővárosi Bolgár Önkormányzat részére.

A BOÖ, működési költségeihez 2001-ben 22 millió, 2002-ben 24,2 millió forint költségvetési támogatásban részesült. A támogatás 2003-ban csaknem 50 százalékkal, 34,3 millió forintra nő.

A MBE 1914-ben alakult, és megszakítás nélkül folyamatosan működik. Az egyesületnek jelenleg kb. 180-200 tagja van. A bolgárok közösségi és kulturális életének központja az 1957-ben épült Bolgár Művelődési Ház, amely egyben az MBE székháza is. Az egyesület működését nagyban segítik az épületben működő szálloda és az étterem bérbeadásából származó bevételek. A központ színháztermében évente 30-50 rendezvényt szerveznek. 2002-ben az egyesület 700 000 forint állami támogatásban részesült az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságtól.

A magyarországi bolgár közösség több népi együttesel büszkélkedhet. Kiemelkedő közöttük az 1982-ben alapított Martenica népi együttes. Kimagasló hagyományőrző és kultúraterjesztő munkájának elismeréseként 2002-ben, fennállásának 20. évfordulóján Kisebbségekért Díj-ban részesültek. Egyre eredményesebbek a Jantra és a Roszica együttesek is, miként az idősebb generáció tagjaiból három éve alakult Zornica női hagyományőrző egyesület is.

Az 1997-ben alakult Bolgár Ifjúsági Egyesület az említett két táncegyüttes művészeti munkájának segítésére jött létre. Az 1999-ben megalakult Bolgár Kulturális Fórum Egyesület kulturális tevékenységét a Kisebbségi Közalapítvány az elmúlt években több ízben támogatta. Önerőből adják ki a Bolgár Kulturális Fórum című, havi lapnak indult, kétnyelvű kiadványukat. 2000-ben honlapot hoztak létre, melyhez 200 000 forint támogatást kaptak a Kisebbségi Közalapítványtól.

A magyarországi bolgárok hagyományainak, a bolgár nyelv állapotának és fejlődésének kutatására a BOÖ 1997-ben létrehozta a Bulgarisztikai Intézetet, amely aktívan részt vesz az MTA Kisebbségkutató Intézete által kidolgozott kutatói program megvalósításában. Az Intézet keretein belül több éve folytatódik az itt élő bolgárokat néprajzi és nyelvi szempontból történő felmérő munka. Az Intézet által létrehozott Szótári bizottság folytatja a Bolgár-magyar nagyszótár anyagának újradolgozását és frissítését. Külön figyelmet fordít a magyarországi bolgárok kataszterének elkészítésére. Az Intézet a Kisebbségi Közalapítványtól 2000-ben 840 000, 2001-ben 600 000, 2002-ben 100 000 forint pályázati támogatást kapott.

A Magyarországi Bolgárok Egyesületének kétnyelvű, társadalmi és kulturális folyóirata, a Haemus 1992 óta jelenik meg. A megjelentetést 2001-ig a Kisebbségi Közalapítvány révén nyújtott állami támogatás tette lehetővé. A BOÖ követelésére a Kisebbségi Közalapítvány 2001-től támogatást nyújt az 1994-ben alapított Balgarski Vestnik (Bolgár Hírlap) című havilapnak, az önkormányzat saját lapjának is. 2001-ben így két lap kapott támogatást, a Haemus 1 454 235, míg a Balgarski Vestnik 4 734 110 forintot (összesen: 6 188 345 Ft). 2002-ben viszont már csak a Balgarski Vestnik részesült 6 422 673 forint Közalapítványi támogatásban, a Haemus már nem. Az országos önkormányzat kötelezettséget vállalt a Haemus további folyamatos kiadására.

A BOÖ kiadói tevékenysége igen sokrétű. 1997-től éves kalendáriumot jelentetnek meg, melynek kiadásához a Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben és

2002-ben egyaránt 800 000 forinttal járult hozzá. Az elmúlt két évben látott napvilágot többek között a bolgároknak a történelmi Magyarországon belüli életét bemutató könyv, a „Bolgárok Magyarországon” című néprajzi tanulmánykötet, valamint az először 1956-ban megjelent Bolgár-magyar szótár bővített kiadása.

1996-ban Malko Teatro (Kis Színház) néven létrejött az első hazai bolgár színtársulat, amely 2001-ben 250 000, 2002-ben 1 400 000 forint támogatásban részesült a Kisebbségi Közalapítványtól.

Felsőfokú bolgár oktatás két hazai intézményben folyik: Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Kar Szláv Filológiai Tanszékén és a Szegedi Tudományegyetemen. 2001-ben és 2002-ben 9-9 bolgár egyetemi vagy főiskolai hallgató részesült a Kisebbségi Közalapítvány ösztöndíjában.

A BOÖ vasárnapi iskolát működtet, ahol 2001/2002-es tanévben 49, 2002/2003-as tanévben pedig 51 fiatal tanulta a bolgár nyelvet. Az iskolát az Oktatási Minisztérium 700 ezer forintos állami támogatásban részesítette.

A Kisebbségi Közalapítvány a bolgár önkormányzat, közösségek, és intézmények programjainak sikeres megvalósításához 2001-ben 58 program esetében összesen 7,726 millió, 2002-ben pedig 55 programhoz 11,07 millió forinttal járult hozzá.

A magyarországi bolgárok egyetlen közoktatási intézménye Budapesten működik, amely bolgár oktatási program alapján dolgozik. A tanintézmény óvodából, 8 osztályos általános iskolából és 4 osztályos középiskolából áll. Az 1992. évi kormányközi megállapodás értelmében a magyar és a bolgár oktatási követelményeknek megfelelően magyar-bolgár közös fenntartású állami intézményként működik. Az iskola fenntartásához a magyar állam normatív és kiegészítő támogatással járul hozzá, valamennyi egyéb kiadást a bolgár állam fedezi. Gondot okoz, hogy az 1992. évi megállapodás számos dologról nem rendelkezik. A tanulólétszám tanévenként 90-110 fő között mozog, de évenként egyre csökkenő tendenciát mutat.

A budapesti Szent Cirill és Metód bolgár ortodox templomot az ortodox hitet valló bolgárok építették 1931-ben. Az egyház működését a bolgár közösség hozzájárulása, továbbá állami költségvetési támogatás biztosítja (lásd a hitéletről szóló fejezetet!). Budapest a székhelye a Bolgár Ortodox Egyház nyugat-európai metropolitájának. A 2001. évi népszámlálás során 508-an vallották magukat bolgár ortodox vallásúnak.

A Magyar Televízió Rondó című műsorában 1995 óta havi rendszerességgel sugároz bolgár nyelvű műsort, a Magyar Rádióban 1998 januárjától heti 30 perces bolgár nyelvű adás hallgatható.

Az országos önkormányzat szoros kapcsolatok kialakítására törekszik az anyaországgal. Gyakorlattá vált, hogy a Magyarországra látogató hivatalos

bolgár delegációkat az önkormányzat is fogadja. 2001-ben a Bolgár Köztársaság miniszterelnöke is ellátogatott az önkormányzathoz.

A kétoldalú kapcsolatok segítik a bolgár kisebbség és intézményei tevékenységének megismerését az anyaországban, és hozzájárulnak a közösség identitásának megerősítéséhez. 2002. március 22-én Veliko Trnovoban, magas rangú magyar és bolgár állami vezetők jelenlétében avatták fel a róla elnevezett téren, Dunyov István ezredesnek, az 1848-49. évi szabadságharc bolgár származású hőisének emléktábláját.

A magyarországi cigányokról

Társadalmi mutatók

A cigányok több hullámban érkeztek hazánkba, letelepülésük több évszázadot vett igénybe. Első megjelenésük időpontja az Árpád-házi királyok uralmának idejére, nagyobb létszámú betelepülésük a XV. század elejére tehető. Történelmük során a cigányok döntően a magyar társadalom paraszti-kézműves ipari rétegeihez kapcsolódtak. Az ipari forradalom nyomán kialakuló tömegtermelés megszüntette, feleslegessé tette ezt a hagyományos kapcsolatot.

Becslések szerint a világban mintegy 12 millió roma él. A legalább 8 millió főre becsült európai cigányság kisebb-nagyobb közösségei szinte minden európai államban megtalálhatók. Az európai cigányság csaknem 70 százaléka Közép- és Kelet-Európában él, ahol egyes országokban az arányuk eléri vagy meghaladja az összlakosság 5 százalékát. Magyarország a cigány lakosság létszámát tekintve (38 európai ország becsült adatai alapján), Románia, Bulgária és Spanyolország után a 4. helyen található.

A Magyarországon élő kisebbségek között a legnagyobb létszámú és anyanyelvi közösségként is a legszámosabb kisebbség a cigányság. Az 1990-es népszámlálás során 142 683 állampolgár vallotta magát cigány nemzetiségűnek. A 2001. évi népszámlálás összesített válaszai szerint 190 046 fő cigány nemzetiségűnek, 129 259 fő a cigány hagyományokhoz kötődőnek, 48 685 fő anyanyelvet beszélőnek, míg 53 323 fő családi, baráti közösségben a nyelvet használónak vallotta magát.

A mértéktartóbb becslések szerint számuk jelenleg 450 000 - 600 000 fő. Egyes vélemények azonban 7-800 000 fős, sőt egymillió lélekszámra is utalnak. Az ország előregedő, csökkenő népességszáma mellett a cigányságra jóval fiatalabb korösszetétel jellemző.

Magyarország 3200 települése közül mintegy 2000 településen élnek romák. A romák szétszóródva élnek, eloszlásuk azonban nem egyenletes. A népszámlálási adatok alapján a legnagyobb számban az ország gazdaságilag fejletlenebb észak-magyarországi, valamint észak-alföldi régióiban élnek. Az 1970-es évekhez képest jelentősen megnőtt a városlakó roma emberek aránya, de a romák tipikus lakóhelyei továbbra is a községi (kb. 60 százalék), és azon belül is a leghátrányosabb kisközségi települések.

A cigány lakosság nyelvi és kulturális szempontból igen erősen tagolt kisebbség, ezért több nyelv és kultúrkör megőrzéséről kell egyidejűleg gondoskodni. A hazai romák kulturális és nyelvi szempontból három jelentős csoportra tagolhatók. Az első és legnagyobb csoport a magyar anyanyelvű ún. „romungro” magyar cigányok, arányuk meghaladja a 70-75 százalékot. A második nagy csoport a romanit beszélő „oláh cigányok”, arányuk 15-20 százalék körüli. A harmadik

csoport elsősorban az ország dél-dunántúli régiójában élő beás cigányok, akik archaikus román nyelvet beszélnek, arányuk 10 százalékra tehető.

Napjainkban az oláh és beás csoportokra jellemző anyanyelvhasználat lassú visszaszorulása figyelhető meg. A meglévő hagyományőrző roma közösségek lényegében az utolsó olyan csoportok Magyarországon, amelyeknél a népművészet még a mindennapi élet szerves része. A cigány kultúra írásbelisége viszonylag új keletű. Probléma az is, hogy a romák nem rendelkeznek anyaországgal, amely kulturálisan és anyagilag támogatná a magyarországi cigány lakosságot. Napjainkban a cigány kultúra értékeinek felfedezése reneszánszát éli. A cigány lakosság többségében katolikus vallású (római, görög), részben református, míg kisebb csoportjai kisegyházak tagjai.

A magyarországi cigány lakosság hátrányos életkörülményei és társadalmi helyzete közismert, viszonylag részletesen kutatott, elemzett problémakör Magyarországon. A romák társadalmi mutatói lényegesen rosszabbak az országos átlagnál, többségük bizonytalan, kiszolgáltatott helyzetben, a létminimum alatt él. A roma lakosság esetében az általános iskola elvégzése terén javultak az arányok, azonban a közép- és felsőfokú képezések megszerzése tekintetében még mindig jelentős a lemaradás a nem roma lakossághoz képest.

Az 1971. évi szociológiai vizsgálat adatai szerint a 14 éven felüli roma lakosság 39 százaléka volt analfabéta, míg a nem roma lakosság körében gyakorlatilag már nem voltak írni – olvasni nem tudók. A romák iskolázottsági szintje az 1971-es és az 1993-as országos reprezentatív vizsgálat eredményeinek összehasonlítása alapján jelentős fejlődést mutatott, az iskolába egyáltalán nem járók aránya ugyanis 9 százalékra csökkent.

Az Oktatási Minisztérium adatai szerint napjainkban a roma gyermekek 94 százaléka elvégzi az általános iskolát, s közülük 85 százalék továbbtanul valamilyen középfokú oktatási intézményben (tíz év alatt 9 százalékról 15 százalékra nőtt az érettségit adó középiskolába járók aránya). Bár az utóbbi évek intézkedéseinek (ösztöndíjak, kollégiumok, egyetemi előkészítők) köszönhetően nőtt a közép- és felsőfokú végzettségűek aránya, az össznépességhez viszonyítva még mindig nagy a lemaradás. A lemorzsolódás továbbra is gondot jelent, amelynek legfőbb oka a családok csekély anyagi teherbíró képessége.

A szociológiai felmérések alapján 700-ra tehető az olyan iskolák száma, amelyekben a roma gyermekek szegregáltan vesznek részt az iskolai oktatásban. Becsült adatok alapján a speciális tantervű iskolákban (kisegítő iskolák) az összes roma gyermek kb. 7 százaléka tanul. Ez az arány a többségi gyermekeknél 1-2 százalék körül van.

Az 1970-es években a foglalkoztatottságról, az aktívak és inaktívak népességen belüli arányáról készült felmérés adatai a roma és a nem roma lakosság körében közel azonos helyzetet mutattak. Még 1989-ben is a roma férfiak 60-80, a nők 35-40 százaléka rendelkezett munkahellyel. Az 1993. évi országos felmérés

szerint a romák foglalkoztatottsági szintje közel fele, munkanélküliségi rátája három-ötszöröse, az egy keresőre jutó eltartottak aránya háromszorosa a nem cigány lakosság hasonló adatainak.

A 2001. évi nemzetiségre vonatkozó népszámlálási adatok szerint a kisebbségi kötődését vállaló roma népességen belül 10,12 százalék a foglalkoztatottak aránya, 11,84 százalék a munkanélküli, 28,06 százalék inaktív kereső, míg 50 százalék az eltartottak száma. Az 1989-1990-es években megjelenő munkanélküliség tömegesen érintette a romákat, ők kerültek ki legnagyobb számban a munkaerőpiacról, és számukra a legnehezebb a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodás. Ugyanakkor a romák foglalkoztatását tovább gátolja a munkaerőpiacon jelen lévő diszkrimináció. Sokuknak csupán a szociális transzferjövedelmek – családi pótlék és szociális segélyek - biztosítják a megélhetéshez szükséges forrást. A roma háztartások több mint fele él tartós munkanélküliségben és szegénységben. Az iskolából frissen kikerült roma fiatalok között a tartós munkanélüliek száma negyven százalékkal haladta meg az azonos végzettségű és életkorú, nem roma pályakezdők körében mért értékeket. Ez a fiatal roma nemzedék életesélyeinek igen jelentős mérvű beszűküléséről tanúskodik.

Szociális körülményeiket, társadalmi-gazdasági helyzetük valamennyi fő jellemzőjét tekintve a romák a magyar társadalom leghátrányosabb helyzetű csoportjához tartoznak. Az 1971-es országos romavizsgálat adatai alapján a háztartások közel kétharmada (65,1 százaléka) elkülönült telepeken, kedvezőtlen lakásviszonyok között élt. Minden ellentmondása ellenére kétségtelenül szerepe van az 1960-as években elkezdett és 1988-ig folytatott telep-felszámolási programnak abban, hogy a romák települési- és lakásviszonyai jelentősen javultak. A romák többsége (kb. 60 százalék) ennek ellenére ma is hátrányos helyzetű falvakban, munkalehetőséget nem biztosító településeken él. Az utóbbi időben indított szociális lakásépítési program és a hozzá kapcsolódó kedvezményes hitelkonstrukció javított ugyan a helyzeten, ám a lakások komfortmutatói még mindig igen kedvezőtlenek, messze elmaradnak az országos átlagtól. Ma a roma lakosság hozzávetőlegesen 20 százaléka elkülönülten él, hiányosan közművesített, többségében alacsony infrastruktúrájú telepszerű lakókörnyezetben, vagy rossz állapotban lévő városi kolóniában. Sok hátrányos helyzetű roma családnak okoz gondot a közüzemi díjak hátralékainak fizetése és a korábbi építkezéseik megemelt kamatú hiteleinek törlesztése.

Az egészségi állapotra vonatkozó adatok az országos átlagnál szintén rosszabb képet mutatnak. Jóval gyakoribbak a romák körében a krónikus megbetegedések. Sokan laknak egészségtelen, vizes, sötét, nehezen fűthető, alacsony komfortfokozatú lakásban, ahol a társadalomban átlagos higiéniai normák átvétele és érvényesítése nehezen képzelhető el, s ahol már a zsúfoltság miatt is fokozottabb a fertőzésveszély. Magasabb a csecsemőhalandóság, születéskor várható élettartam, mely a halandósági mutatók javulása ellenére is: 9-10 évvel kevesebb az országos átlagnál. A roma munkavállalók jelentős része egészségre ártalmas munkakörülmények között,

megterhelő, nehéz fizikai munkát végzett a múltban, ezért magasabb a körükben a rokkantak, a leszázalékoltak aránya.

A hazai cigány kisebbség hátrányos helyzete összetett. Társadalmi eredetű annyiban, hogy alacsony a képzettségük, és a családok nagysága valamint egészségi állapota, s a jelentkező előítéletesség hátráltatja a társadalmi mobilitást. Többségük az ország fejletlen infrastruktúrájú, gazdasági válság sújtotta térségeiben, kedvezőtlen helyzetű, az átlagosnál rosszabb életfeltételeket kínáló településeken él. A felsorolt problémák – melyek az adott térségekben élő nem cigány lakosságot is sújtják – legtöbb esetben együttesen vannak jelen, és járulnak hozzá a roma népesség növekvő marginalizálódásához. Egyre kirekesztettebbekké válnak és a szegénységük fokozottabban, növekvő mértékben termeli újra önmagát. A romák helyzetét nem lehet leegyszerűsíteni sem szegénységi problémává, sem kisebbségpolitikai kérdéssé. A kirekesztődésnek megvannak azok a sajátos jellemzői, amelyek nemcsak a gazdasági folyamatokból, szociális hátrányokból, hanem sok esetben a többségtől eltérő kultúrából, szokásrendből, valamint az osztársadalmi értékítéletből, szemléletből következnek.

A cigány lakosság esetében a szociális ügyek kezelése és a kisebbségpolitikai intézkedések keveredése gyakran vezet a cigány kisebbség elkülönüléséhez, szociális problémáik etnicizálódásához. A roma lakosság súlyos szociális problémáit az általános szociálpolitika keretében kell kezelni. Hosszú távon arra kell törekedni, hogy a szociális és kisebbségpolitikai kérdések világosan elkülönüljenek a roma kisebbséget érintő intézkedések során. A világos megkülönböztetés azonban nem jelentheti, hogy nincs harmonizáció ezen intézkedések között.

Nem engedhető meg annak a szemléletnek a felerősödése, ami – önhibájukra és másságukra hivatkozva – a cigányságot teszi felelőssé a szegénységért. Ugyanakkor nem fogadható el az a szemlélet sem, ami a közösségek és az egyén felelősségét tagadva a cigányságot sújtó minden probléma miatt a többségi társadalmat okolja. A gondok megoldása társadalmi összefogás eredményeként jöhet létre.

Az országos kutatások, illetve a kisebbségi jogok országgyűlési biztosa által végzett cigánysággal kapcsolatos vizsgálatok jelentései több esetben utalnak a mindennapi élet során tapasztalható nyílt és lappangó diszkrimináció meglétére.

A roma tanulók oktatási rendszerben való hátrányos megkülönböztetése a szegregációból és az oktatásuk során alkalmazott pedagógiai módszerek alkalmatlanságából adódik. Az iskolán belüli hátrányos megkülönböztetés oka sok esetben nem a cigány tanulókkal szembeni előítéletességben, hanem a megfelelő feltételek és felkészültség hiányában keresendők. Az ekként minősíthető iskolai gyakorlat a csökkentett értékű oktatástól a különböző mértékű elkülönítésig terjed.

A Munka Törvénykönyve tartalmaz a munkaviszonnyal kapcsolatban a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó rendelkezést, mely a magyar jogrendszerben egyedülálló eljárási garanciákkal egészül ki. A hátrányos megkülönböztetés tilalmának megszegésével kapcsolatos vita esetén a törvény a bizonyítási kötelezettséget és terhet a munkáltatóra hárítja. Továbbra sem megfelelő azonban a munkaviszony létesítésének jogellenes, diszkriminatív megtagadása esetében igénybe vehető bírósági jogérvényesítés szabályozása. Munkaügyi per ugyanis csak a már létrejött munkaviszony alanyai közötti jogviták esetében kezdeményezhető. A sérelmet szenvedett munkavállaló csak személyhez fűződő jogainak megsértése miatt indíthat pert.

A cigányságot érintő hátrányos megkülönböztetés a rendőri intézkedések során is előfordul, az erre irányuló panaszok száma továbbra is magas, de a központi intézkedések hatására már a kedvező irányú tendenciák első jelei is megfigyelhetők.

Képviselet

A cigányság dinamikusan fejlődő kisebbségi önkormányzati rendszerrel, valamint a civil szerveződések és alapítványok kiterjedt hálózatával rendelkezik. Míg 1998-ban 740 cigány kisebbségi önkormányzatban mintegy 3 ezer roma képviselő tevékenykedett, addig 2002-ben az önkormányzati választások során 999 helyi cigány kisebbségi önkormányzatot, 3 településen roma polgármestert, valamint 545 roma települési önkormányzati képviselőt választottak.

A 2002. évi parlamenti választások során – országos pártlistáról – 4 roma képviselő jutott be az Országgyűlésbe. 2003 januárjában – négy év szünet után – megválasztották a 9 fős fővárosi cigány önkormányzatot.

Az Országos Cigány Önkormányzat 2000-ben új székházat kapott, melynek felújítása – 60 millió forintos költségvetési forrásból - folyamatban van.

Állami és kormányzati intézkedések

a) A korábbi kormányok tevékenysége

A Kormány a cigány lakosság társadalmi integrációjának elősegítése érdekében 1995-ben rövid-, majd 1997-ben és 1999-ben középtávú programot fogadott el. „A cigányság életkörülményeinek és társadalmi helyzetének javítására irányuló középtávú intézkedéscsomagról” szóló 1047/1999. (V.5.) Korm. határozatot a Kormány 2001. évben felülvizsgálta és az 1073/2001. (VII.13.) Korm. határozattal módosította (továbbiakban: középtávú intézkedéscsomag).

Ezzel a kormány azt a szándékát nyilvánította ki, hogy kész a roma lakosság helyzetének érdemi megváltoztatására, és fontos feladatának tekinti a cigányság társadalmi integrációjának elősegítését.

A roma lakosság társadalmi integrációjának elősegítésére a kormány egy összefüggő rendszert alakított ki. A középtávú intézkedéscsomagban meghatározott feladatok megvalósítása érdekében jött létre a koordinációért felelős Cigányügyi Tárcaközi Bizottság. Az önálló kuratóriummal és külön támogatási rendszerrel rendelkező Magyarországi Cigányokért Közalapítvány 1996 óta segíti elő a roma lakosság életkörülményeinek, társadalmi helyzetének javítását.

A középtávú feladatok időarányos végrehajtásának biztosítása érdekében a szaktárcák éves akciótervet állítanak össze. Az éves feladatok végrehajtásához saját költségvetési fejezetükben kell pénzügyi forrásokat rendelniük. A munka során az érintett minisztériumok folyamatosan egyeztettek a Kisebbségi Hivatallal és az Országos Cigány Önkormányzattal.

A Bizottság 1999-es megalakulása óta rendkívül intenzív és összességében eredményes munkát végzett, hiszen a vállalt szakfeladatokat többségében ütemszerűen teljesítette, a feladatok végrehajtására fordított források felhasználása átláthatóbbá és követhetőbbé vált. A kormányhatározat mellékletében meghatározott feladatok egy része megnevezve érintette a romákat (pl. az oktatás, kultúra, foglalkoztatás területén), míg más esetekben a programok a cigány lakosságot, mint hátrányos helyzetű réteget célozták meg (pl. a szociális, lakásügyi, térségfejlesztési feladatok között). A támogatások legfőbb célja az volt, hogy azok minél hatékonyabban és eredményesebben jussanak el a roma lakossághoz is.

A Cigányügyi Tárcaközi Bizottság ülésein a szaktárcák rendszeresen tájékoztatást adtak a középtávú intézkedéscsomag mellékletében szereplő, lejárt határidejű, valamint a folyamatos határidejű feladatok időarányos végrehajtásáról, a rendelkezésükre álló költségvetési forrásról, amely 2001-ben 5,46 milliárd forintot tett ki. A központi költségvetés a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény céljainak megvalósítása érdekében más kisebbségi célú – köztük roma – forrásokat is meghatároz. Ilyen például a kisebbségi oktatás-nevelés kiegészítő normatív támogatása, az országos és helyi cigány kisebbségi önkormányzatok, cigány civil szervezetek költségvetési támogatása, valamint a kisebbségi koordinációs és intervenciók keret. Mindezen forrásokkal együtt a 2001. évi keretösszeg 9,5 milliárd forint volt.

A 2002. évi középtávú feladatokra a szaktárcák által tervezett források összege 6,55 milliárd forint, amely a központi költségvetésben megjelenő egyéb roma célra fordítható forrásokkal együtt 11,5 milliárd forintra egészül ki. Ez a tervezett összeg 2 milliárd forinttal volt magasabb az előző évinél.

A 1047/1999. (V. 5.) Korm. határozat 4. pontjában külön feladatként került megfogalmazásra a cigányság társadalmi integrációjának elősegítése, életkörülményeik és társadalmi helyzetük javítása érdekében egy átfogó, tudományosan megalapozott, hosszú távú társadalom- és kisebbségpolitikai stratégia kidolgozása.

A Cigányügyi Tárcaközi Bizottság elkészítette a hosszú távú roma társadalom és kisebbségpolitikai stratégia irányelveiről szóló vitaanyagot, amit a Kormány 1078/2001. (VII. 13.) számú határozatával fogadott el. A Kisebbségi Hivatal a vitaanyagot széleskörű társadalmi vitára bocsátotta, majd a felmerült észrevételek és javaslatok alapján véglegesítette a hosszú távú stratégiát, amely tartalmazza az országgyűlési határozat-tervezetet is.

A gyakorlati munka során a középtávú intézkedéscsomagban tételesen nem szereplő, de annak logikáját követő új, rendkívül fontos feladatok is jelentkeztek, (pl. a Nemzeti Fejlesztési Terv kidolgozásában való részvétel, vagy az utókövető rendszer kiépítése).

A Kisebbségi Hivatal a Cigányügyi Tárcaközi Bizottság titkársági feladatai keretében a középtávú intézkedéscsomag hatékony végrehajtása és a hosszú távú stratégia megfelelő végrehajtása érdekében, megkezdte egy európai követelményeket is teljesítő utókövető (monitoring) rendszer létrehozásának szakmai előkészítését. E monitoring rendszer kidolgozása érdekében a született meg a 1051/2002. (V.14.) számú Kormányhatározat.

b) Az új kormány intézkedései

2002 nyarán a roma ügyek kormányzati koordinációja rangjának emelése érdekében a miniszterelnök – a Miniszterelnöki Hivatal keretein belül – roma ügyekért felelős politikai államtitkárt nevezett ki, aki a cigányság társadalmi integrációjának előmozdításával, életkörülményeinek javításával összefüggő feladatokat látja el.

A roma ügyek kormányzati koordinációját valamennyi minisztériumban külön referensek, néhány kiemelt tárcánál pedig miniszteri biztosok látják el. Így például az Oktatási Minisztériumban a hátrányos helyzetű és roma gyermekek integrációjáért felelős miniszteri biztosot neveztek ki. Az Egészségügyi Szociális és Családügyi Minisztériumban helyettes államtitkár, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumban roma referensek, a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztériumban Esélyegyenlőségi Főigazgatóság hivatott a roma integrációval kapcsolatos feladatok ellátására. A Gazdasági Minisztérium Vállalkozásfejlesztési Központjai is roma referenseket alkalmaznak.

A miniszterelnök a társadalmi részvétel javítása érdekében 2002-ben Romaügyi Tanácsot hozott létre neves roma és nem roma szakértők, valamint roma civil szervezetek bevonásával.

Tekintettel a kormányzati struktúra átalakítására, a hosszú távú társadalom- és kisebbségpolitikai stratégia végrehajtásával, valamint a monitoring rendszer működtetésével kapcsolatos feladatokat a Miniszterelnöki Hivatalon belül létrehozott Roma ügyekért felelős politikai államtitkárság vette át a romákat érintő középtávú programok szakmai koordinálásával együtt.

Középtávú intézkedéscsomag végrehajtása

a) Oktatás

A cigány kisebbség jelenlegi társadalmi és iskolázottsági mutatói a társadalmi átlag alatt helyezkednek el. Az életkörülmények jelentős változását az oktatás, képzés kiemelt kezelésével érhetjük el. Az Oktatási Minisztérium jelentős szerepet vállalt az oktatást érintő esélyegyenlőség megteremtése és társadalmi integráció elősegítésében. A hátrányos helyzetű roma tanulók iskolai előmenetelének segítése érdekében feladatul tűzte ki az óvodás és iskoláskorú gyermekek rendszeres óvodába járásának elősegítését és az iskolai mulasztások csökkentését. A hátrányos helyzetű roma tanulók iskolai előmenetelére vonatkozó eddigi kutatási eredményekre, és a területen szerzett tapasztalatokra alapozva az oktatási tárca elkészített egy munkaanyagot a cigány gyermekek oktatásának, nevelésének helyzetéről és a stratégiai feladatokról.

Az iskolai előmenetelt segítő törvényi rendelkezések módosításán túl a halmozottan hátrányos helyzetű – elsősorban cigány – fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítésére irányuló PHARE program külön is segíti a cigány gyermekek óvodáztatásának és iskoláztatásának eredményességét (pl. dajkaképzéssel, pedagógiai programok kidolgozásával, a romológia felsőfokú oktatásával, módszertani kézikönyvek kiadásával a pedagógusok alap- és továbbképzéshez). Az iskolarendszerből lemorzsolódó cigány fiatalok s fiatal felnőttek szakképzettséghez jutása és foglalkoztatása is a PHARE program keretében valósul meg.

A kollégiumi férőhely fejlesztési program 2001 szeptemberére befejeződött. Eredményeként 2001 szeptemberétől 16 kollégiumban 287 hátrányos helyzetű roma tanuló kapott kollégiumi elhelyezést. Szolnokon és Ózdon 200 fő befogadására új kollégiumi beruházás valósult meg.

A szaktárca Arany János Országos Tehetséggondozó Program Roma kollégiumi alprogramja 2001 szeptemberétől – pályázat útján – három kollégium számára nyújt lehetőséget a hátrányos helyzetű roma gyermekek tehetséggondozására.

Gandhi Közalapítvánnyal 2000 decemberében megkötött keret-megállapodás értelmében, a Gandhi Gimnázium beruházása központi keretből valósult meg. A tervezett ütemben befejeződött, átadására 2002 áprilisában került sor.

A cigány népismereti oktatást segítő kutatások, valamint a romológiai tanszékeken folyó szakmai munka eredményeként, elkészültek a cigány kisebbségi népismereti kerettantervek, s azokat a minisztérium vezető testületei és az Országos Kisebbségi Bizottság jóváhagyta, majd az Országos Cigány Önkormányzat észrevételeinek figyelembevételét, valamint annak egyetértését követően kihirdetésre kerültek. A cigány népismereti tankönyvek elkészültek,

azok a kisebbségi oktatást biztosító oktatási intézmények rendelkezésére állnak. A beás és a romani nyelvi követelményeket tartalmazó munkaanyagokat is elkészítették a nyelvi munkabizottságok.

A roma gyermekek oktatásának helyzetére vonatkozóan az Oktatási Minisztérium megbízásából végzett a Liskó-Havas-Kemény vizsgálat nyújtotta a legtöbb információt. E mellett az ombudsman vizsgálata, és az országos önkormányzat jelzése alapján az oktatási miniszter a roma kisebbségi oktatással, továbbá a felzárkóztató, tehetséggondozó programokkal kapcsolatban országos méretű intézkedést kezdeményezett. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. LXV. törvény 97. §. b) pontjára hivatkozva levélben kereste meg a mintegy 900 iskolafenntartót, arra kérve a települési önkormányzatokat, hogy ellenőrizzék a jogszabályi előírások érvényesülését és betartását.

A több évtizedes tapasztalat azt mutatja, hogy azok a roma kisgyermek tudják nagyobb eséllyel sikeresen elvégezni az általános iskolát, akik előtte három évig rendszeresen jártak óvodába. Az óvodai és az általános iskolai nevelés és oktatás ingyenessége nem jelenti egyben a tankönyvek, a taneszközök, a ruházat vagy a gyermekétkeztetés térítésmentességét is.

Mindezen problémákra való tekintettel került sor az Oktatási Minisztériumban 2002-ben a hátrányos helyzetű és roma gyermekek integrációjáért felelős miniszteri biztos kinevezésére, valamint Országos Szakértői Hálózat létrehozására.

A szaktárca a miniszteri biztos kezdeményezésére 2003 szeptemberétől változtatásokat vezet be a költségvetés kisebbségi oktatás és felzárkóztató kiegészítő normatív támogatásainak területén. A jogszabály-módosítások az integrált oktatás elősegítését tűzik ki célul. (A módosítás lényegi elemeivel a kisebbségi oktatás fejezete foglalkozik.)

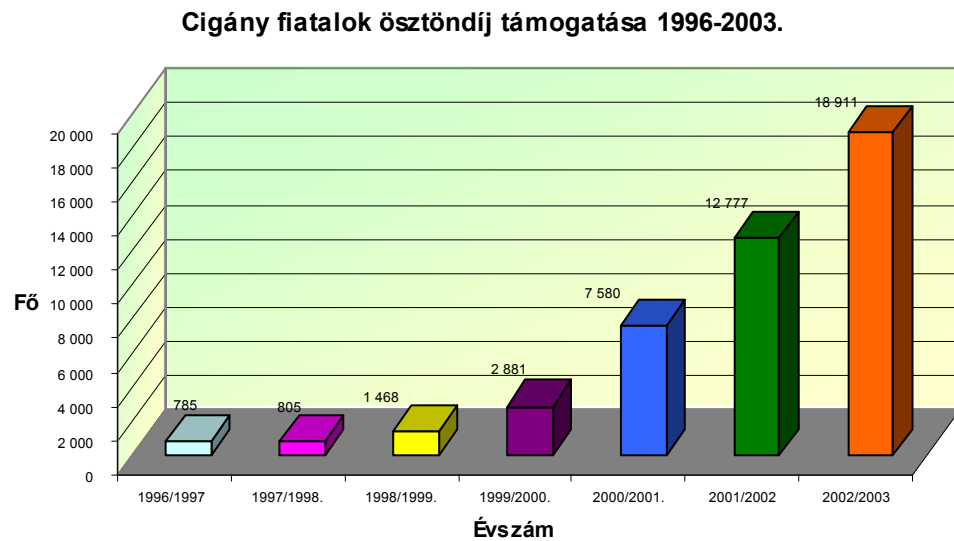
A roma fiatalok iskolai előmenetelének javítása érdekében 2000-től a Kormány ösztöndíjrendszerét továbbfejlesztve - a Közalapítványok forrásain túl - elkülönített keretet is biztosított, amely az általános iskola 5. osztályától a diploma megszerzéséig nyújt ösztöndíjat a roma fiataloknak.

A 2000-2002. évi központi költségvetésekben a Kisebbségi Közalapítvány, valamint a Cigányokért Közalapítvány költségvetési forrásait kiegészítve, az Igazságügyi Minisztérium fejezetében 2001-ben 200 millió, míg 2002-ben 250 millió forint nevesített, a cigány fiatalok ösztöndíj-támogatását célzó forrás különítettek el.

A beérkezett nagyszámú pályázat támogatása érdekében a költségvetés további forrás-kiegészítése vált szükségessé, így a központi tartalékkeretből 2002. második félévben további 400 millió forint állt rendelkezésre. Az egyéb e célra elkülönített forrásokat is figyelembe véve, az IM 2002. évi költségvetéséből az ösztöndíjakra kifizetett összeg összesen 709,9 millió forint volt.

A 2003. évi költségvetési törvényben az ösztöndíjak forrása egy helyen, a Cigányokért Közalapítványnál jelent meg.

A 2000/2001-es tanévben összesen 7583 fő, a 2001/2002. tanévben 12 777, a 2002/2003. oktatási év első félévében pedig 499 190 000 forint felhasználásával 18 911 cigány fiatal részesült támogatásban. A támogatók 2000/2001. tanévben 4297 felső tagozatos általános iskolásnak, 2669 középiskolásnak (szakiskola, szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium), 9 technikusnak, 599 főiskolai vagy egyetemi nappali tagozatos, illetve levelező és esti tagozatos, másoddiplomás, Phd. képzésben részt vevő hallgatónak, valamint 9 külföldön tanuló roma fiatalnak biztosítottak ösztöndíjat.

A 2001/2002. tanévben 7027 felső tagozatos általános iskolás, 4505 középiskolás, valamint 1217 főiskolai, egyetemi, és 28 külföldön tanuló roma fiatal részesült tanulmányi ösztöndíjban. A 2002/2003. tanév első félévi támogatása során a keret felhasználása 9996 általános iskolás, 7103 középiskolás, 1748 felsőfokú oktatásban résztvevő, valamint 64 külföldön tanuló ösztöndíjas támogatását tette lehetővé.

Az Oktatási Minisztérium a középtávú intézkedéscsomagban vállalt feladatai keretében, támogatást biztosított a költségterítéses felsőfokú képzésben részt vevő roma fiataloknak, és támogatta a felsőfokú felvételi előkészítők szervezését is.

A 2001. évi népszámlálás adatai 81 099 általános iskola 8. évfolyamánál alacsonyabb végzettségű, 13 035 középiskolába járt, de nem érettségizett, és mindössze 188 fő felsőfokú tanulmányokat folytatott, de oklevelet nem szerzett cigány személyt jeleznek. A cigány népesség kb. 0,3 százaléka tanult felsőoktatási intézményben, vagy már szerzett főiskolai, egyetemi diplomát.

Az ösztöndíjrendszer az iskolai végzettségi mutatók javítása mellett a roma identitás erősítését is célozza. A fenti adatok ellentmondásai ugyanakkor megkövetelik a cigány fiatalok ösztöndíjrendszere hatékonyságának jövőbeni elemzését.

b) Kultúra

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (a továbbiakban: NKÖM) a középtávú intézkedéscsomag feladatai alapján, az Országos Cigány Információs és Művelődési Központ Kht. (a továbbiakban: OCIMK) működtetésére évente 35 millió forintos támogatást biztosít.

A kormányzati, Közalapítványi, alapítványi, illetve uniós támogatásoknak is köszönhetően, ma már az Országos Cigány Művelődési és Információs Központ mellett cigány közösségi házak rendszeréről is beszélhetünk, melyek teret biztosítanak a közösségek kulturális, oktatási, és foglalkoztatást segítő, komplex szolgáltatást biztosító programok megvalósításához.

A szaktárca kutatást indított a cigány közművelődési intézményrendszer átfogó fejlesztése és a közösségi házakban dolgozó szakemberek képzése érdekében. A tapasztalatok alapján elkészülő – a szakmai és területi szempontokat is figyelembe vevő – programterv kidolgozásába bevonják a Világbankot is.

A NKÖM valamint a Kisebbségi Közalapítvány pályázati forrásokkal támogatja a cigány szervezetek, és a kisebbségi önkormányzatok kulturális rendezvényeit, hagyományőrző programjait, gyermek- s ifjúsági hagyományőrző táborok szervezését, valamint a cigány nyelv és irodalom, a képzőművészet, a zene, a folklór, illetve más alkotó művészetek bemutatását, megjelentetését.

A romák és a többségi társadalom kommunikációjának és együttműködésének elősegítése érdekében, a középtávú intézkedéscsomag külön fejezetben foglalkozik a valós cigányságkép kialakításával, a különböző szakintézményekben dolgozó szakemberek folyamatos képzésével. A NKÖM és a Kisebbségi Hivatal – a középtávú feladataihoz rendelt források támogatásai révén – kiemelt figyelmet fordított a reális cigányságkép kialakítását célzó programokra. A feladat végrehajtása során több dokumentumfilm elkészítésére és bemutatására, hazai és nemzetközi konferenciák, közéleti képzések, vitafórumok szervezésére, tájékoztató kiadványok megjelentetésére került sor, melyek a többség és kisebbség kapcsolatát és együttműködését segítik elő. A cigányságról szóló ismeretanyag bekerült a rendőrök, védőnők, pedagógusok és szociális szakemberek képzésének, továbbképzésének tananyagába.

A közszolgálati Magyar Televízióban sugárzott „Cigány Magazin” című műsor időtartama 26 perc. A Magyar Televízió 2000-tól negyedévente 52 perces adásidővel sugározza a „Cigány Fórum” című műsorát. E műsorokat kiegészítik a nemzetiségekről a magyar nyelvű nézőkhöz szóló magazinműsorok, a kéthetente 52, illetve 26 perces műsoridőben jelentkező „Együtt” című magyar nyelvű televíziós programok. A Magyar Rádióban hetente megjelenő „Cigányfélóra”

című magazinműsor hallható. A regionális körzeti stúdiók a cigányok számára heti 180 perces műsort sugároznak.

2001-ben civil kezdeményezésre elindult az önálló, 24 órás műsort sugárzó Rádió ©, amely kereskedelmi adóként önálló frekvenciára nyújtott be pályázatot az ORTT testületéhez. A kísérleti adásokat követően, az ORTT kuratóriumának döntése értelmében, 7 évre szóló műsorszolgáltatási jogot kaptak Budapest és vonzaskörzetének ellátására.

A roma kisebbség írott sajtójának támogatását a Kisebbségi Közalapítvány biztosítja. A Közalapítvány kisebbségenként legalább egy országos terjesztésű újság költségvetési támogatására nyújt anyagi fedezetet. A cigány kisebbség esetében azonban több lap támogatására került sor (Lungo Drom, Világunk, Amaro Drom, Kethano Drom). A roma lapok 2001-ben 39,2 millió, míg 2002-ben 40,7 millió forint támogatás kaptak. A helyi kisebbségi média és kábeltelevíziós kisebbségi műsorok működtetésére és készítésére a Közalapítvány 2001-ben 12 roma pályázatra 2,1 millió, míg 2002-ben 11 roma pályázatra 2,11 millió forint támogatást biztosított.

c) Foglalkoztatás, agrárgazdaság, térségfejlesztés

A kormányzati intézkedések nyomán, az előző ciklusban a foglalkoztatást elősegítő programokat a Szociális és Családügyi Minisztérium, illetve a Gazdasági Minisztérium kezelte. A megyei munkaügyi központok közreműködésével segítették a cigány emberek képzését, foglalkoztatását. A munkaügyi központok együttműködési megállapodásokat kötöttek a helyi kisebbségi önkormányzatokkal, a kisebbségi önkormányzatokat összefogó cigány civil szervezetekkel és az Országos Cigány Önkormányzat megyei képviselőivel. Az együttműködés különösen eredményes, pl. a felzárkóztató képzések megszervezésében, a résztvevők felkutatásában és képzésében, szociális segítő hálózat működésében, valamint a közhasznú munkavégzés szervezésében.

A halmozottan hátrányos helyzetűek – köztük a roma származású munkanélküliek – foglalkoztatásának elősegítésére, munkába helyezésük s munkatapasztalat-szerzésük biztosítására, munkaerő-piaci és uniós források támogatásával képzési és foglalkoztatási programok, Szociális Alap-típusú mintaprojektek megvalósítása vette kezdetét.

A megyei munkaügyi központok a legnehezebb helyzetben lévő roma rétegek számára több évre szóló programokat működtetnek. Az egyes programok pénzügyi fedezetét a megyei munkaügyi központok (a Munkaerő-piaci Alap foglalkoztatási alaprészének decentralizált keretéből) tervezték meg. Egyes esetekben ez a foglalkoztatási alaprész központi keretéből – addicionális támogatásként – is kiegészült.

A tartósan munka nélkül lévőknek szánt munkaerő-piaci programok –elsősorban az aktív eszközök működtetése során nyújtott többlettámogatások révén – a

hátrányos helyzetűek (köztük a cigány származásúak) javára előnyös megkülönböztetést, pozitív diszkriminációt alkalmaznak a munkaügyi szervezeteken keresztül. Ilyenek: a közhasznú munka 90 százalékos, bértámogatása 100 százalékos támogatása, képzések esetében keresetpótló támogatás, étkezési és utazási költségterítés stb. biztosítása.

A térségi fejlesztési programokkal összehangolt formában, a települési és cigány kisebbségi önkormányzatok bevonásával folytatódtak a közhasznú és közmunkaprogramok. 2001-ben közhasznú foglalkoztatás támogatására a megyék a rendelkezésükre álló pénzeszközök mintegy 30 százalékát fordították. A roma résztvevők aránya a közhasznú foglalkoztatáson belül 5-30 százalékra tehető.

A közmunkaprogramok 2001. évi szervezése során 22 program támogatására: mezőgazdasági, környezetvédelmi, ipari feladatok elvégzésére került sor 95 településen, 4-5 hónapos időtartamban, 2460 foglalkoztatottal, akik között 80 százalék volt a roma származású munkavállaló. Az infrastrukturális fejlesztést célzó programok 770 millió forintos keretének felhasználása során a települések többsége – különösen az elmaradott térségek kistelepülései esetében jelentős fejlesztések és munkahelyteremtő programok valósulhattak meg, amelyek mindenképpen javították a többség és a kisebbség kapcsolatát.

A 2002. évi programok során a tervezett forrás 3,25 milliárd forint volt, amelynek – a programokba bevont cigány származásúak becsült létszámára alapján – 40-45 százaléka a cigányság integrációját szolgálta.

A szociális földprogramok az előző évekhez hasonlóan a Szociális és Családügyi Minisztérium valamint a Cigányokért Közalapítvány együttműködésével folytatódtak. A korábbi években végzett hatásvizsgálatok öt megyére terjedtek ki és feltárták az érintett célcsoportoknak, s működtető szervezeteknek döntően az önkormányzatokra gyakorolt hatását. Megállapítható, hogy a kedvezményezetttek között a cigány családok aránya meghaladja a 40 százalékot. A helyi programok 40 százalékában részt vesz a falugazdász, míg 70 százalékában a helyi cigány kisebbségi önkormányzat, vagy a település roma szószólója. 2002-ben a szaktárca a szociális földprogramok megvalósítását célzó roma programokra 260 millió forintot tervezett.

A foglalkoztatást érintő programok a kormányzati szerkezet átalakítását követően a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium hatáskörébe tartoznak. A szaktárca céljai között a roma munkanélküliség differenciált és összetett problémáinak komplex kezelése szerepel. A szaktárca törekszik arra, hogy a cigány népesség társadalmi integrációja érdekében a munkanélküli ellátásokat, a támogatásokat és segélyeket mihamarabb aktív munkaerő-piaci programok váltsák fel. A cigányságnak nagyobb lehetősége legyen be-, illetve visszailleszkedni a munka világába. A minisztérium legfontosabb feladatának a munkaerő-piaci felzárkóztató és szakmai képzések számának növelését, a területi hátrányok és a diszkriminációs jelenségek csökkentését, valamint az aktív eszközök hatásosságának növelését tekinti.

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) továbbra is támogatja a hátrányos helyzetű, köztük a cigány lakosság foglalkoztatását és munkaerő-piacra történő visszakerülését célzó programjait. Ennek érdekében az OFA 2001-ben 243 millió, míg 2002-ben 300 millió forint összegű támogatást biztosított célpályázatainak során.

A Cigányokért Közalapítvány, pályázati rendszere keretében, további foglalkoztatást, mezőgazdasági és közösségi vállalkozásokat elősegítő program megvalósítását támogatta.

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (a továbbiakban: FVM) meghatározott feladata alapján a Nemzeti Földalapról intézkedő 2001. évi CXVI. törvény 2.§. (2(l)) pontja szerint szociálisan hátrányos helyzetű rétegek megélhetésének elősegítése érdekében szervezett mezőgazdasági munkavégzést szolgáló szociális földalapot biztosít az állami termőföldvagyonból. Ezzel támogatja a tárca a Szociális és Családügyi Minisztérium hatáskörébe tartozó szociális agrártermelést. A részletes szabályozás kidolgozása folyamatban van. Az FVM által koordinált kísérleti, LEADER-jellegű program három cigány foglalkoztatási projektet támogat, melyben a Kisebbségi Hivatal képviselője is részt vesz.

Termelői közösségek támogatása címén évek óta folyik szociális célú, vidéki agrártermelői támogatás. 2001-ben 60 millió forint volt a támogatási összeg. Becsült adatok alapján a cigány lakosság aránya a támogatottak között elérte a 25-30 százalékot.

A területfejlesztési központi célleírányzat önerős részarányának kiegészítésére szolgáló területfejlesztési program 2001. évi költségvetési kerete 230 millió, 2002. évi kerete pedig 250 millió forint volt, mely az Országos Cigány Önkormányzattal kötött együttműködési megállapodás keretében került felhasználásra. Ebből a forrásból 20-20 millió forint a működési hozzájárulást, a fennmaradó 210 illetve 230 millió forint pedig a területfejlesztési célok megvalósítását szolgálta. Ebből a forrásból 2001-ben a pályázók önerőjének kiegészítésére is volt lehetőség, viszont 2002-ben – az Államháztartási törvény szigorú betartása miatt – már nem lehetett önerőt kiváltani. Ez utóbbi tény a visszajelzések szerint egyre nagyobb gondokat jelentett a területen. Míg 2001-ben 296 pályázatot nyújtottak be, s közülük 179 volt támogatható, addig 2002-ben igen jelentősen csökkent a beadott pályázatok száma (104 db), s közülük mindössze 76 volt támogatott.

Az említett probléma megoldására a Nemzeti Területfejlesztési Hivatal 2002 második felében kidolgozott, s a 2336/2002. (XI. 07.) kormányrendeletben közreadott módosított szabályozás szerint a célirányzathoz az OCÖ számára lehetőség van az önrész kiváltására.

A cigányság foglalkoztatási problémáinak mérséklése, valamint a természetvédelmi oltalom alatt álló erdők és más védett természeti területek környezet- és természetvédelmi állapotának javítása érdekében, az OCÖ

kezdeményezésére, a tárca támogatásával végrehajtásra került „A magyarországi cigányság bevonása a hazai védett erdőállományok és más védett természeti területek környezet- és természetvédelmébe” (2002-2003) című program. A támogatás forrása a KAC fejezeti kezelésű előirányzatból elkülönített 50 millió forint keretösszeg volt.

d) Egészségügyi és lakásprogramok

A Nemzeti Lakáspolitikai Koncepció keretében a Gazdasági Minisztérium 300 millió Ft-tal támogatta az Országos Cigány Önkormányzat által indított, a hátrányos helyzetű – köztük cigány családok – lakhatási problémáinak enyhítését célzó lakásprogram megvalósítását.

Az FVM, az Egészségügyi Minisztérium, valamint a Környezetvédelmi Minisztérium a telepszerű lakókörnyezetek felszámolása érdekében országos felmérést készített. A kutatás célja volt feltárni a telepek elhelyezkedését, környezeti állapotát és közműellátását, valamint az ott lakók helyzetét, számát, egészségi állapotát, mely adatok összegzését követően hatékony programok indulhatnak. Adataik alapján, a cigány lakosság 20 százaléka telepen, vagy telepszerű lakókörnyezetben él. A közegészségügyi szempontból veszélyt jelentő, 25 főt meghaladó telepek száma 483. Az FVM 2002-ben elkészítette a kedvezőtlen telepszerű lakókörnyezetek újratermelődésének megakadályozását és visszaszorítását szolgáló akcióprogramjának tervezetét. Ez több éves komplex megoldást tartalmaz, amelynek megvalósításához jelentős pénzügyi ráfordítás és minden érintett partner együttműködése szükséges. A program szakmai tárcaközi egyeztetése megtörtént.

Az ÁNTSZ-nél minden megyében cigányügyi referensek, a városokban cigányügyi témafelelősök kerültek kinevezésre a hátrányos helyzetű cigányság egészségügyi problémáinak kezelése, egészségi állapotának javítása érdekében. A Szolgálat bekapcsolódik a helyi önkormányzatok intézkedési terveinek előkészítésébe, különös tekintettel az egészségügyi szempontok érvényesítésére.

A romák egészségügyi helyzetének javítása érdekében az Egészségügyi Minisztérium és az Országos Egészségbiztosítási Pénztár országos kutatást indított az egészségi állapot mutatóinak, a szolgáltatást nyújtó intézmények és az érintett roma lakosság kapcsolatának feltárására. A kutatások eredményei alapján a 2001-ben megszületett Johann Béla Nemzeti Népegészségügyi Programban önálló fejezet foglalkozik a cigányság problémájának kérdéskörével. Bővült a prevenciót szolgáló szűrő és gondozó szolgáltatási rendszer. A kapcsolati – kommunikációs és egészségnevelési- feladatok javítására, a védőnői szolgálat, valamint a roma fiatalok egészségügyi főiskolai előkészítő képzésének keretében, valamint egy szakemberek részére készült ismeretterjesztő kiadvány megjelentetésével, a cigány származású utcai szociális munkások, házi betegápolók képzésével, foglalkoztatásával került sor.

e) Diszkriminációellenes programok, kommunikáció és együttműködés

A középtávú intézkedéscsomag diszkriminációellenes programjai között a Kormány kiemelt figyelmet fordít a hátrányos megkülönböztetés tilalmát tartalmazó jogszabályok gyakorlati érvényesülésére, valamint a cigány kisebbséghez tartozókkal kapcsolatos rendőri magatartás jogszerűségére. A minisztériumok folyamatosan vizsgálják a szaktárca feladatkörébe tartozó joganyagot abból a szempontból, hogy milyen jogszabály-módosításra van szükség a diszkrimináció-mentes gyakorlat érdekében.

A belügyi tárca folyamatosan figyelemmel kíséri a cigány kisebbséghez tartozókkal kapcsolatos rendőri magatartást. Az Országos Rendőr-főkapitányság 37/2001. (X.08.) számú intézkedésével szabályozta a kisebbségi hovatartozással összefüggésben benyújtott panaszok, bejelentések és feljelentések jelentési kötelezettségének és kivizsgálásának rendjét. Az ORFK Ellenőrzési Főosztálya értékeli a központi és területi vezetők jelentéseit, s az országos tapasztalatokról minden évben összefoglaló jelentést készít. Az éves összesítések alapján 2001-ben 19, 2002-ben pedig 14 esetben érkezett panasz a roma származás miatti megkülönböztető rendőri magatartás kivizsgálására. Négy esetben az illetékes ügyészégi nyomozó hivatal büntetőeljárást indított, melyből három eljárás folyamatban van.

A minisztérium intézkedése alapján – a jogszerű és humánus rendészeti szolgáltatás érdekében – a rendészeti képzés valamennyi szintjén bevezették az emberi jogi és kisebbségi ismeretek, valamint a kisebbségi közösségek társadalmi helyzetével és a problémák előítélet-mentes kezelésével kapcsolatos készségek oktatását.

A Belügyminisztérium a társadalmi kommunikáció és a konfliktus-mentes kapcsolatok kialakítása érdekében, szakmai kapcsolatot ápol az angol, a holland és a kanadai rendészeti szervekkel, kormányzati kommunikációs szakemberekkel, amelyet tréningorozatok szervezésére is felhasználnak.

A szaktárca, az Európa Tanács által támogatott „A rendőrség és az emberi jogok 2000 után” című program keretében, 2002. április 8-án, a Nemzetközi Roma Napra meghívta a roma származásukat vállaló rendvédelmi dolgozókat, a magyarországi cigány érdekképviseleti szervezetek képviselőit, illetve a szomszédos országok cigány szervezeteinek vezetőit.

A Kisebbségi Hivatal évek óta folyamatos együttműködést és kapcsolatot tart fenn a hazai cigányság jogvédelmét támogató szervezetekkel, a jogvédelmet ellátó cigány jogvédő irodákkal, valamint a konfliktuskezelésre és megelőzésre szakosodott alapítványokkal, szervezetekkel. 2001-2002-ben kormányzati és Európai Unió források segítségével a diszkrimináció csökkentése s megelőzése érdekében cigány jogvédő irodák hálózata jött létre. A Közalapítványi, kormányzati és PHARE-forrásokból is jelentős mértékben támogatott civil jogvédelem mellett, az Igazságügyi Minisztérium - az Országos Cigány Önkormányzat és a Kisebbségi Hivatal bevonásával – 2001. október 15-én

létrehozta az ország teljes területét lefedő Antidiszkriminációs Roma Ügyfélszolgálati Hálózatot (a továbbiakban: Hálózat). Az Igazságügyi Minisztérium a Hálózat működésére és a Hálózatban dolgozó ügyvédek továbbképzésére saját költségvetési fejezetén belül biztosított forrást. A Hálózatban 23 ügyvéd részvételével 24 helyszínen működik jogvédő iroda.

A Hálózat célja egy olyan jogsegélyszolgálat kialakítása, ami kifejezetten azokra az ügyekre terjed ki, amelyekben az ügyfelet cigány származása miatt érte jogsérelem. Az Igazságügyi Minisztérium tartós megbízási szerződést kötött a Hálózatban működő ügyvédekkel. E megbízási kiterjed a jogi tanácsadásra, perindításra, a bíróság előtti képviseletre az antidiszkriminációs ügyekben. Az ügyvéd az ügyet saját szakmai meggyőződésének megfelelően látja el, megtéve valamennyi szükséges jogi lépést. A megbízásnak megfelelő szolgáltatást ingyenesen nyújtja az ügyfél számára, az ügyféltől semmiféle juttatást nem fogadhat el. A konstrukcióban az Igazságügyi Minisztérium vállalta mind a Hálózat működtetése (ügyvédi munkadíj), mind az esetleges perindítások költségeit. A Hálózat működésének áttekintése céljából az ügyvédek – az adatvédelemre vonatkozó jogszabályok figyelembevételével – statisztikai adatokat gyűjtenek. Az adatok feldolgozása elősegítheti az antidiszkriminációs jogszabályok módosítását, megalkotását. A Hálózat, illetve a már létező jogvédő rendszerek révén a cigány származású állampolgárok gyors és hathatós segítséget kaphatnak az őket ért jogsérelem orvoslásában.

Az Igazságügyi Minisztérium 2002 végén – a koordináló szervezetbe a Roma politikai államtitkárságot is bevonva – megújította a Hálózat ügyvédekkel kötött szerződést, s döntött arról, hogy a jövőben bővíti a Hálózatot, az ügyvédek létszámát. A Hálózatban dolgozó ügyvédekhez 2001. október 15-e és 2002. december 31-e között 1082 ügy érkezett, melyekből 53 volt diszkriminációs. Az ügyvédek 30 peres ügyben látnak el képviseletet, 7 ügy eredményesen befejeződött, 23 ügy folyamatban van.

A Kisebbségi Hivatal a Cigányokért Közalapítvánnyal együttműködve támogatja a civil jogvédő irodák és a konfliktus-megelőzést és -kezelést végző szervezetek, intézmények tevékenységét.

A Kisebbségi Hivatal a 2001 és 2002-ben 20-20 millió forintot biztosított cigány jogvédő irodák, valamint a konfliktus megelőzést és -kezelést végző szervezetek, intézmények támogatására. A beérkezett pályázatok alapján 2001-ben 21 iroda, 2002-ben 29 iroda kapott támogatást, köztük 1 millió forinttal a Rádió © interaktív jogsegélyszolgálat, amely élő műsor keretében hetente tájékoztatja az érintetteket, a szerkesztőség által felkért jogász segítségével.

A Cigányokért Közalapítvány a középtávú intézkedéscsomag feladatához kapcsolódóan hirdette meg a cigány jogvédő irodák működésére elkülönített éves 25 millió forintos keretét, melyet a beérkezett pályázatok nagy száma miatt, tartalékkeretéből mindkét évben megnövelt. A 2001-ben beérkezett 39 pályázat közül – 35 millió forint felhasználásával – 19 szervezetet részesített

támogatásban. 2002-ben 74 pályázatból 30 szervezetet támogatott, összesen 37,4 millió forinttal.

A forrásokat tovább növeli a Kisebbségi Hivatal által indított PHARE Roma Integrációs Program 2. alprojektje, amely két fő részből áll. Az első célja a roma jogvédő irodák fejlesztése, a második rész pedig az ország 7 régiójában tervezett diszkriminációellenes képzések támogatását foglalja magába. A jogvédő irodák fejlesztésére a PHARE Iroda 2001. júliusában hirdette meg pályázatát, amelyre 24 program érkezett. A szakmai munkacsoport döntése alapján 11 már működő és 4 induló iroda kérelmét támogatták. A program keretében 53 millió forint értékű irodafejlesztés valósítható meg. A támogatások 2002-ben realizálódtak, a már működő irodák 3 millió, az új irodák 5 millió forint támogatást kaptak.

Roma PHARE programok

A Romaügyi Hivatalban 2002. december elején kezdte meg munkáját a Nemzetközi Roma Programok Főosztálya. A főosztály korábban a Kisebbségi Hivatalon belül működő PHARE Irodából alakult át. Feladata a 2000. évi Roma társadalmi integrációs PHARE program szakmai lebonyolítása volt. A Nemzetközi Roma Programok Főosztálya feladatai között tovább viszi a Roma társadalmi integrációs PHARE program lebonyolítását, s tevékenysége kibővül a 2002. évi Roma integrációt elősegítő PHARE programok menedzselésével.

a) A korábbi évek programjai

1999-2001 között a PHARE nemzeti programjai között négy, a roma kisebbség szociális-, illetve munkaerő-piaci helyzetének javítását célzó program indult, összesen 33 millió euro (8,58 milliárd Ft) támogatással, melyből a magyar költségvetési hozzájárulás 3,9 milliárd forint volt. Az Oktatási Minisztérium „A halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének támogatása” program keretében oktatási intézmények, civil szervezetek és cigány kisebbségi önkormányzatok pályázati úton nyertek az oktatási rendszeren belül támogatást a megelőzési, korrekciós és tehetséggondozási programokhoz. Mindezeket túl beruházási program keretében iskolabuszokat nyerhettek, továbbá kisebb beruházásokat – tisztálkodó helyiségek felújítása – hajthattak végre. A program keretében két kollégium került átadásra, Szolnokon és Ózdon.

2000-ben a Gazdasági Minisztérium három régióban a „Többszörösen hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának és hosszú távú foglalkoztatásának előmozdítását” célzó projekt keretében segítette a cigány kisebbséghez tartozók munkaerőpiaci és szociális reintegrációját. A program költségvetése 4 millió euro PHARE támogatást és 4 millió euro hazai társfinanszírozást tartalmazott.

b) Roma társadalmi integrációs PHARE program

A program célja a társadalmi kohézió erősítése, a roma és nem roma lakosság közötti kapcsolat, kommunikáció és együttműködés javítása komplex mikrotérségi fejlesztési modellek kialakításával, diszkriminációellenes tevékenységekkel és a jobb információáramlás elősegítésével. A program végleges pénzügyi szerződését 2000. szeptember 12-én írták alá. Költségkerete eredetileg 3 350 000 euro: ebből PHARE támogatás 2 500 000 euro, a hazai társfinanszírozás összege pedig 850 000 euro. 2002. szeptember 5-én az Európai Unió magyarországi delegációja a program költségkeretét további 475 000 euróval megemelte, s ehhez kapcsolódóan a hazai társfinanszírozás összege további 250 000 euróval nőtt. A program megvalósításának határideje 2003. szeptember.

A programban megvalósuló projektek

1. Jóléti innovációs projekt

A projekt célja az észak-magyarországi, észak-alföldi, dél-alföldi és dél-dunántúli régiókból pályázatú kiválasztott 4 mikrotérségben – a helyi szükségletekkel összhangban – a telepek és település lakókörnyezetek modell értékű komplex fejlesztésének megvalósítása. A hátrányos helyzetben levő településeken s térségekben az infrastrukturális beruházásokat (út- és járdaépítés, iskolák, óvodák, művelődési és közösségi házak felújítása, illetve bővítése stb.) – a települési önkormányzatok, a cigány kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek együttműködésével – helyi közösségfejlesztő tevékenységek megvalósítása kíséri.

2. Diszkriminációellenes projekt

Intézményfejlesztési alprojekt: célja intézményfejlesztés konfliktuskezeléssel és megelőzéssel, jog- és érdekvédelemmel, érdekképviseléssel foglalkozó jogvédő irodák és más intézmények, szervezetek körében. A projekt már meglévő 11, valamint 4 újonnan létesített iroda felszerelését, képzések indítását, konferenciák szervezését, nemzetközi kapcsolatok kiépítését támogatja. A támogatásban részesülő irodák, intézmények, szervezetek pályázatú útján kerültek kiválasztásra.

Képzési alprojekt: a diszkriminatív gyakorlat kialakulásának megelőzése, illetve csökkentése érdekében a foglalkoztatási, szociális, lakáspolitikai, oktatási, közigazgatási, közbiztonsági területeken modell értékű képzés valósul meg, amelyben közösen vesznek részt a roma kisebbség tagjai s a roma lakossággal munkájuk során kapcsolatba kerülő oktatási, közművelődési, szociális, egészségügyi, munkaügyi, egyházi, gazdasági, rendfenntartó szervezetekben, intézményekben dolgozó köztisztviselők, közalkalmazottak és szakemberek. A pályázat összesen 420 fő képzését teszi lehetővé.

3. Információszolgáltatási projekt

A projekt megvalósításával egy központi információs adatbázis jön létre a Romaügyi Hivatalon belül, amelyhez hét roma közösségi ház, mint regionális információs központ, valamint további 30 információs pont fog közvetlenül kapcsolódni.

A portál létrehozásának célja az állampolgárok folyamatos és naprakész tájékoztatása, valamint a cigány kisebbségi önkormányzatok, roma szervezetek, kormányzati és társadalmi szervezetek közötti folyamatos és kölcsönös információáramlás kialakítása. A projekt a meglévő információk összegyűjtése mellett további, célzott információgyűjtést, rendszerezést kíván ösztönözni a roma és nem roma lakosság körében.

c) A 2002-es Roma integrációt elősegítő PHARE programok

Program a Roma kisebbséggel szembeni tolerancia erősítésére: Célkitűzése a megtervezett pedagógiai elgondolás kidolgozásával, országos tolerancia-kampánnyal és helyi társadalmi kohéziót elősegítő programok támogatásával, olyan változások elindítása a magyar társadalomban, melyek a roma kisebbséggel szembeni előítéletek csökkentéséhez és a tolerancia erősítéséhez vezetnek a többségi társadalomban. A program költségkerete 3,93 millió euro, melyből 3 millió PHARE támogatás, 930 ezer pedig hazai társfinanszírozás. A programban megvalósuló projektek:

1. Tolerancia-kampány

Kutatási alprojekt: A teljes projekt kiindulópontja, valamint eredményessége követésére egy, a romákkal kapcsolatos nézetek és vélemények feltárását célzó kutatás szervezése.

PR-kampány alprojekt: Széleskörű tolerancia-erősítő kampány szervezése PR-eszközök felhasználásával, amelynek eredményeképpen a roma kisebbséggel szembeni előítéletek és negatív vélemények csökkennek.

Pedagógiai program alprojekt: Tolerancia-erősítő oktatási program kidolgozása általános iskolák számára, melynek célja a kisiskolások körében a kisebbségi csoportokkal kapcsolatos intolerancia kialakulásának megelőzése, valamint a tizenéves korosztály körében az előítéletek kialakulásának megállítása. A pályázati kiírás várható megjelentetése 2003. első félévében történik meg, a projekt megvalósításának várható kezdete 2003 novemberében.

2. Helyi tolerancia programok

A projekt célja a helyi tolerancia-erősítő kezdeményezések támogatása a média, az oktatás, a foglalkoztatás és egyéb területeken. A helyi programok megvalósulásával csökken a munkaerőpiacon és a közintézmények működésében tetten érhető diszkrimináció, s felerősödik a helyi szinten

megjelenő tolerancia. A projekt további kiemelt célja a médiában megjelenített roma-kép realisabbá tétele, és a roma kulturális értékek megismertetése.

A tevékenység költségkerete 1 050 000 euro (600 000 PHARE támogatás, 450 000 euro pedig hazai társfinanszírozás). A pályázati kiírás várható megjelentetése 2003. első fele, a projekt-megvalósítás várható kezdete 2003. november. A 2002-es PHARE-programok szerződéskötési határideje 2004. szeptember 30., lezárásuk 2005 szeptemberében várható.

Intézményfejlesztési program a roma társadalmi integrációt támogató programok és intézmények hatékonyságának fejlesztésére: az intézményfejlesztés célja, hogy a Miniszterelnöki Hivatalban működő Romaügyi Hivatal egy koordináló és monitorozó egységgel bővítse kapacitását. A testület feladata, hogy az Európai Unió csatlakozást követően a hazai és a Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódó uniós forrásokból finanszírozott romákat érintő, de különböző tárcák hatáskörébe tartozó intézkedéseket összehangolja. Ez a koordinatív, projekttervező, javaslattevő és monitorozó testület, a minisztériumokkal szorosan együttműködve készíti elő, és hajtja végre a romák integrációját elősegítő programokat.

Az intézményfejlesztési program ikerintézményi együttműködéssel jön létre. Célja az uniós tagországok adott területre vonatkozó tapasztalatainak és tudásának átvétele a nyújtott szakértői munkák és képzések során. Az ikerintézményi együttműködés keretében megvalósuló tevékenység egy tanulmány készítése a roma programokat érintő jelenlegi intézményi struktúráról, a roma ügyekben a megfelelő együttműködést és monitoring tevékenységet hátráltató tényezőkről. A tanulmány kiterjed a felállítandó monitorozó és koordináló testület helyzetére, a testületnek a roma programokat megvalósító minisztériumokkal, országos és regionális szervekkel való kapcsolatára. Javaslatokat tesz egy, a roma programok monitorozását végző rendszer felállítására, valamint a futó és a jövőbeni roma programok hatékonyságának elősegítésére. Cél a tanulmány eredményeire épülő, a koordináló és monitorozó testület felállítására vonatkozó akcióterv elkészítése.

A Roma ügyekért felelős politikai államtitkárság és a Romaügyi Hivatal, a minisztériumok és regionális szervezetek munkatársai számára képzéseket szervez kisebbségi témákban (a tagországok és más országok ilyen irányú tapasztalatait és gyakorlatát illetően; specifikus projekt-menedzsment témákban, valamint az Európai Unió támogatási formákról).

2004-re a koordináló és monitorozó testület felállítása befejeződik, a megfelelő koordináló és monitorozó rendszerek működésképesek lesznek. A program végrehajtói és résztvevői zárókonferencián értékelik a program végrehajtását a résztvevők jövőbeni kooperációjának elősegítése és a széleskörű tájékoztatás céljával.

Magyarországi Cigányokért Közalapítvány

A Közalapítvány 1996. évi megalakulása óta – az alapítói szándékkal összhangban – a cigányság esélyegyenlőségének megteremtése érdekében, pályázatai révén támogatja a cigányság önazonosságának megőrzését, társadalmi integrálódását, a cigányságot érintő munkanélküliség mérséklését, az esélyeik növelését iskolai és iskolán kívüli oktatásban, illetve emberi jogaik védelmét.

A Közalapítvány, céljai megvalósításai érdekében pályázatok útján nyújt támogatást a kisebbségi önkormányzatoknak, társadalmi szervezeteknek, közösségeknek, illetve személyeknek a fenti törekvések megvalósítását szolgáló munkájukhoz, kezdeményezéseihez. Támogatja a cigányság – mint hátrányos helyzetű csoport – társadalmi esélyegyenlőségének elősegítését szolgáló programokat, kezdeményezéseket, a munkaerő-piacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítését, az integrálódást elősegítő nevelési, oktatási, egészség-megőrzési, betegség-megelőzési programokat. Ösztöndíjakat adományoz, segíti az érdekvédelmi tevékenységet, az emberi és állampolgári jogok védelmét, támogatja a jogvédő irodák, konfliktus-kezelő szervezetek tevékenységét, valamint a több funkciós cigány közösségi házakat.

A Közalapítvány 2001-ben 7 pályázatot, míg 2002-ben 9-et írt ki, melyekből 7 pályázat pénzügyi fedezetét az éves működési költségkeret tette lehetővé.

A Közalapítvány, a korábbi évek gyakorlatának megfelelően, meghirdette „megélhetési programok” pályázatát. 2001-ben a programra elkülönített 70 millió forintos keretösszegre 85 pályázat érkezett, a döntés során a támogatás mértéke kevéssel nőtt, összesen 73 670 500 forint került felhasználásra. A megélhetési program keretében vetőburgonya és kerti mag egységcsomagok beszerzésére került sor. A szervezetek között mintegy 320 tonna vetőburgonyát és közel 13 ezer darab kerti mag egységcsomagot osztottak szét. 2002-ben a megélhetési pályázatra összesen 86 296 000 forintot használtak fel.

A programok jelentős része mezőgazdasághoz, állattartáshoz (baromfi-, sertés-, nyúl-, szarvasmarha-, kecske- és juhtartás), illetve földműveléshez, ezen belül kertészeti termeléshez kapcsolódott. A megélhetési program keretében támogatott 63 szervezet mögött mintegy 1500 családot érintett a Közalapítvány támogatása.

A 2001-re vonatkozó vállalkozói pályázat során 207 pályázati kezdeményezés, a pályázaton belül az ún. kísérleti vállalkozói programra 18 pályázat érkezett. A kuratóriumi döntés alapján 60 pályázat részesült támogatásban, a megítélt támogatás összege 76 510 000 forint volt. A pályázók által megcélzott tevékenységek mezőgazdasági, erdőgazdasági, továbbá kereskedelmi, építőipari vagy szolgáltató vállalkozások. 2002-ben a pályázatra megítélt és kiutalható támogatás összege 72 610 000 forint volt.

A két programról összefoglalva elmondható, hogy mindkettő évek óta eredményesen, nagy érdeklődést kiváltva működik. Évről-évre mind nagyobb számú pályázat érkezik, s a pályázatok kidolgozottsága folyamatosan javul. A Közalapítvány monitorai és szakértői útján a személyes megbeszélés, helyszíni tájékozódás alkalmával segítséget nyújt a pályázatok kidolgozásához. Ennek eredményeképpen várható a fizetési fegyelem és a törlesztési hajlandóság javulása is.

A Cigányokért Közalapítvány, az előző évek gyakorlatának megfelelően, ismételten kiírta a cigány közösségi házak, a közéleti képzések, illetve a jogvédő irodák létrehozására és működtetésére irányuló pályázatait. A pályázatok célja a cigányság érdekérvényesítési lehetőségének javítása, valamint a hátrányos megkülönböztetés megelőzése és megszüntetése volt. A támogatás elnyerésére cigány kisebbségi önkormányzatok, illetve cigány civil szervezetek pályáztak. A jogvédő irodák támogatásában a Közalapítvány együttműködött a Kisebbségi Hivatallal az azonos célpályázat és a rendelkezésre álló keretösszeg hatékony felhasználása érdekében.

A Közalapítvány a közösségi ház programra 2001-ben 20 millió forintot, míg 2002-ben 48 pályázatra 32 millió forintot használt fel.

A közéleti képzés során 2001-ben 15 millió, 2002-ben 21,6 millió forintot fordított 41 pályázó szervezet, vagy kisebbségi önkormányzat támogatására.

A Közalapítvány jogvédő irodák támogatására mindkét évben 25 millió forintot tervezett, melyet a beérkezett pályázatok nagy száma miatt megemelt. 2001-ben 36 millió, míg 2002-ben 37,4 millió forintot használt fel 31 iroda támogatására.

A Közalapítvány éves költségvetési támogatása mindkét évben 350 millió forint volt, mely a Közalapítvány gazdálkodása révén 2001-ben összesen 735,3 millió, 2002-ben 956 millió forintot tett ki. Említésre méltó a cigány fiatalok ösztöndíjrendszerének jelentős bővülése, mely az Igazságügyi Minisztérium és a Kisebbségi Közalapítvány együttműködésével valósult meg.

További fontos eredmény az Oktatási Minisztériummal kötött megállapodás, melyből az egyetemi, illetve főiskolai tanulmányokat, az első diploma megszerzését, nappali tagozaton folytató cigány hallgatók számítógép használatát támogató pályázat meghirdetésére, a Miniszterelnöki Hivatal Informatikai kormánybiztosságának támogatásával nyílt lehetőség 100 millió forintos keretösszeggel 300 számítógép beszerzésére és kihelyezésére.

A Közalapítvány az Oktatási Minisztérium 100 millió forintos támogatása révén pályázatot hirdetett a hátrányos helyzetű cigány tanulók sikeres középfokú nevelését és oktatását, szakmaszerzését biztosító szakiskolák s szakközépiskolák meglévő tanműhelyei fejlesztésére, új tanműhelyek létrehozására.

A Kuratórium 4 személynek és 1 szervezetnek ítélte oda a Közalapítvány által létrehozott Közéleti-díjat. A 2001. évi díjak átadó ünnepségére 2002 augusztusában került sor.

A magyarországi görögökről

A görög kereskedők már a XVI. században jelentős kereskedelmi központokat hoztak létre Magyarországon. A századok folyamán a görögök nagy része visszaköltözött a török rabság alól 1821-ben felszabadult Görögországba, míg az itt maradottak beolvadtak a velük egy közösségben élő népekbe.

A görögök újabb hulláma a görög polgárháború menekültjeként 1948-1950-ben érkezett Magyarországra. Ebben az időben hozzávetőleg tízezer fő telepedett le Budapesten, Pécsen, Tatabányán és Miskolcon. Ivánca határában pedig felépült a Beloianisz nevű görög község. Az elmúlt évtizedekben több ezren repatriáltak, vagy harmadik országba költöztek. Jelenleg mintegy háromezer azoknak a száma, akik felvették a magyar állampolgárságot, illetve már itt születtek, s végleg Magyarországon kívánnak maradni és boldogulni.

Az eredetileg tisztán görögök lakta Beloianisz lakosságának összetétele mára erősen megváltozott. A visszatelepülések következtében a görögök száma az 1952. évi 1820 főről napjainkra 283 főre csökkent. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a község 1185 lakójának többsége magyar, egyharmada görög. A település ennek ellenére megőrizte görög jellegét.

A 2001. évi népszámlálás során görög nemzetiségűnek 2509-en, görög anyanyelvűnek 1921-en vallották magukat. A görög nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők száma 6140 fő.

Legjelentősebb civil szervezetük a Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete, amely legfontosabb feladatának a görög nyelv, kultúra és hagyományok ápolását tekinti.

1998-ban a főváros 11 kerületében, valamint Budaörsön, Beloianiszban, Pécsen, Sopronban, Szegeden, Egerben és Miskolcon, azaz 18 településen volt eredményes a görög kisebbségi önkormányzati választás. 2002-ben már 31 helyi kisebbségi önkormányzat megválasztására került sor. Az újonnan megválasztott 21 fős Görög Országos Önkormányzat tagjai valamennyien a magyarországi görög közösséghez tartozó személyek.

A Görög Országos Önkormányzat a kisebbségi törvény alapján 15 millió forint egyszeri vagyonyjuttatásban részesült. A vagyonyjuttatást MOL Rt. részvényben kapták meg. A részvényeket jelenleg is letétben őrzik. Működési költségeinek fedezésére 2000-ben 18,4 millió, 2001-ben 21,2 millió, 2002-ben 23,3 millió forint állami költségvetési támogatásban részesült. A 2003. évi támogatás – jelentősen növekedve – 33,3 millió forint volt.

Az országos és a fővárosi önkormányzat elhelyezésére a magyar állam 1997-ben 59,6 millió forintért megvásárolta a Budapest, Vécsey u. 5. sz. alatti 378 m²-es ingatlant, és azt tartós használatba adta a két önkormányzatnak.

1995 óta jelenik meg az Görög Országos Önkormányzat görög-magyar kétnyelvű folyóirata, a KAFENEIO. A folyóirat a Kisebbségi Közalapítványtól 2001-ben 5 885 000, 2002-ben 6 115 000 forint támogatásban részesült.

Programjaik megvalósításához a görög önkormányzatok, egyesületek és közösségek a Kisebbségi Közalapítványtól 2000-ben 3 194 500, 2001-ben 3 580 988, 2002-ben 3 340 000 forint támogatást kaptak.

A magyarországi görögségnek nincs önálló tannyelvű vagy kétnyelvű oktatási intézménye (általános iskola, középiskola). Nyelvoktató iskola is csak a 2000-ben Kisebbségeért Díjjal kitüntetett Beloiannis községben működik. Itt a tanulók közel kétharmada tanulja a görög nyelvet és irodalmat.

Az országos önkormányzat kiemelt figyelmet fordít az anyanyelv ápolására. Ezért – megalakulását követően – azonnal nekilátott az ún. vasárnapi iskolák megszervezésének. Az országos önkormányzat irodahelyiségeiben működő budapesti vasárnapi iskola tanulóinak létszáma a 2001/2002-es tanévben 196 fő, 2002/2003-es tanévben pedig 198 fő volt. Miskolcon, Sopronban, Szegeden, Tatabányán és Pécsen is működnek a vasárnapi iskolák. Működésükhöz az Oktatási Minisztérium 2001-ben 5 millió, 2002-ben 4,03 millió forint támogatást nyújtott.

2001-ben 5 görög középiskolai tanuló és 5 egyetemi hallgató, 2002-ben 5 középiskolás és 9 egyetemista részesült a Kisebbségi Közalapítvány ösztöndíjában.

A Magyarországon élő görögöknek számos amatőr művészeti együttese (énekkara, zenekara, táncsoportja) van, amelyek közül a többségi társadalom által is legismertebbek az Iliosz táncegyüttes és a Szirtosz zenekar. Igen népszerűek és látogatottak a görög táncházak s a Görög Búcsú címet viselő nagyszabású rendezvény.

Magyarországi görög vállalkozók, üzletemberek és a Görög Országos Önkormányzat 2002-ben létrehozta a „Görögség Háza” Alapítványt, melynek célja egy görög kulturális központ létesítése Budapesten.

Görög nyelvű tévéadások kéthetente láthatóak a Rondó című műsorban, a Magyar Rádió pedig 1998 januárjától heti 30 perces görög nyelvű műsort sugároz.

A hívő görögség a görögkeleti ortodox vallást gyakorolja. 1949-ig a Karlócai (szerb) metropolita jurisdictiója alá tartoztak, 1949-ben a Magyar Ortodox Egyház keretében, a moszkvai pátriárka fennhatósága alá kerültek. 2000 óta a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus egyházi főhatóságát ismerik el. Beloiannis község görög temploma 1996-ban épült. Egyházközössége, a Patriarchátus, a Magyarországi Görög Ortodox Exarchátusa alá tartozik.

Az országos önkormányzat az anyaország állami intézményeivel tart kapcsolatot, s ezzel mindenekelőtt a magyarországi görögség anyanyelvének és kultúrájának ápolását szolgálják.

A magyarországi görög közösséghez tartozó épei makedónok 2002 tavaszán, a kisebbségi törvényre hivatkozva, országos aláírásgyűjtést kezdeményeztek azért, hogy önálló, makedón kisebbségi státuszhoz juthassanak. Kezdeményezésüket az OVB határozatilag jóváhagyta, de a szükséges ezer aláírást nem tudták összegyűjteni.

A magyarországi horvátokról

A magyarországi kisebbségek közül sajátos helyzet illeti meg a horvátokat. Ez abból a történelmi tényből adódik, hogy a horvátság a XI. és XII. század fordulóján szoros kapcsolatba került a magyar királlyal és ez az államközösség a XX. századig tartott. E kisebbséget hazánk hét megyéjében, zömmel az ország déli és nyugati határai mentén élő őshonos horvát közösségek alkotják. A horvátok első betelepüléséről a XIII. század elejéről vannak adatok, és a betelepülések időszakosan egészen a XVIII. század elejéig tartottak.

A magyarországi horvát kisebbség szóróványban élő, nyelvjárásait, néphagyományait és kulturális értékeit tekintve egymástól jelentősen nem különböző népcsoportok összessége. A gradistyei horvátok Vas és Győr-Moson-Sopron megyében élnek. A magyar-osztrák határ mindkét oldalán élő horvátokat Burgenland horvát neve - Gradistye - után hívják gradistyei horvátoknak. A muramenti vagy „káj” horvátok Zala megye országhatár menti részein, Nagykanizsa és Letenye térségében található. A drávamenti horvátok Barcs közelében, a Dráva folyó mentén fekvő hét egymással határos falut lakják. Ezen közösséget az előzőektől eltérő tájnyelv, népviselet és hagyományvilág jellemzi. A baranyai sokácok és bosnyákok Baranya megye déli részén, Pécs, Siklós és Mohács városokban, valamint az őket körülvevő falvakban élnek. A bunyevác és a bácskai sokác horvátok Bács-Kiskun megye déli területén laknak mintegy 15 településen. Az államhatár választja el őket a Vajdaságban élő nagyobb számú horvát (bunyevác és sokác) népességtől. Központjuknak Baja tekinthető. Horvátok (rác-horvátok) élnek még a Duna mentén Bács és Dusnok községekben, de Tököl, Ercsi, Érd és Százhalombatta településeken is található horvát ajkú lakók. Napjainkban már csak néhány horvát származású lakos él Szentendrén, akik magukat dalmátoknak nevezik. A nagyvárosokban (Budapest, Pécs) is találunk jelentős létszámú horvát közösségeket, melyekben minden etnikai csoport képviselője megtalálható.

Becslések alapján a Magyarországon élő horvátok létszáma kb. 80-90 000 fő. A 2001. évi népszámlálás válaszainak összesítése szerint hazánkban 15 620 fő tekinti magát horvát nemzetiségűnek, és 14 345 fő nevezte meg anyanyelvének a horvátot. A két számadat közé esik azok száma (14 788 fő), akik családi, baráti közösségben használják a horvát nyelvet. A fenti adatok mellett a horvát nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődik 19 715 személy. Az 1990. évi népszámlálás adataihoz képest 18,4 százalékkal csökkent a horvát anyanyelvet vállalók száma, míg 15,1 százalékkal nőtt a horvát nemzetiségűeké.

A horvátok által leginkább lakott településeket a horvát és a nyugati határ mentén találjuk. Néhány településen – Felsőszentmártonban, Nardán, Tótszerdahelyen, Drávasztárán, Molnáriban és Szentpéterfán – még napjainkban is meghaladja a horvát nemzetiségűek, illetve anyanyelvűek száma az összlakosság 50 százalékát.

A rendszerváltozást követően, a Jugoszlávia széteséséhez vezető háborús események kezdetén, a magyarországi horvátok terhesnek érezték a délszláv

szövetséget, és önálló szervezet létrehozását kezdeményezték. 1990-ben alakult meg a „Magyarországi Horvátok Szövetsége”, mely hat régió horvátságát gyűjti egybe. A szövetség több mint hatezer fős tagsággal, központi költségvetési támogatással működik.

1995. április 1-jén alakult meg először a Magyarországi Horvátok Országos Önkormányzata, amely nevét a későbbiekben Országos Horvát Önkormányzatra (a továbbiakban: OHÖ) változtatta. Az OHÖ 1997 tavaszán központi székházat vehetett birtokba Budapesten, a VIII. kerületi Bíró Lajos utca 24-ben. A 2002. évi önkormányzati választásokat követően 108 helyi horvát kisebbségi önkormányzat alakult meg. Átalakult települési kisebbségi önkormányzat jött létre 20 helyszínen, s szintén 20 településen horvát polgármestert választottak. A most először megalakult 33 kisebbségi önkormányzat többsége Baranya megyében és a fővárosi kerületekben jött létre. A megalakult kisebbségi önkormányzatok számának több mint 30 százalékos emelkedése örvendetes, noha néhány önkormányzat olyan településen alakult, ahol nincs horvát közösség.

A Fővárosi Horvát Önkormányzat megválasztására 2003. január 27-én került sor. A 90 fővárosi elektorból a választáson megjelent 73, és a törvényi előírás szerint kilenc tagú testületet választott. Az Országos Horvát Önkormányzat megválasztására 2003. február 1-én, Budapesten került sor. A megjelenésre jogosult 538-ból a gyűlésen 382 elektor jelent meg. Az elektorok közül 371-en adtak le érvényes szavazólapot és választottak, az eddigi 39 helyett 52 tagú új Országos Horvát Önkormányzatot.

Az OHÖ, működésének finanszírozásához 2001-ben 63,3 millió, 2002-ben 69,7 millió forint állami költségvetési támogatásban részesült. 2003-ban a támogatás 84,4 millió forintra növekedett. Az OHÖ a vagyonjuttatásként kapott 30 millió forint névértékű MOL-részvényeket, az Állami Számvevőszék vizsgálata szerint körültekintően, célszerűen hasznosította, amikor 2,4-szeres áron értékesítette a kapott részvények 57,4 százalékát, és a részvényekért kapott összegből megvásárolta a Szövetség által használt Nagymező utcai ingatlant. A megmaradt összeget rövidlejáratú értékpapírokba fektették.

A kisebbségi önkormányzati rendszerhez minden magyarországi horvát szubetnikai csoport egységesen csatlakozott. A megalakult önkormányzatok között egyaránt megtalálhatók a gradistyei horvátok, a muramenti vagy „káj” horvátok, a drávamenti horvátok, a baranyai sokácok és bosnyákok, a bunyevác és a bácskai sokác horvátok, a katolikus rác horvátok, valamint a dalmát horvátok képviselőiből álló testületek.

Az OHÖ egyik legfontosabb feladatának a kisebbségi autonómia kiterjesztését tekinti. Két intézmény vonatkozásában az önkormányzat fontos döntéseket hozott, amikor fenntartásába vette a Hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvodát, Általános Iskolát és Diákotthont, illetve a Magyarországi Horvátok Szövetségével közösen megalapította a Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Közhasznú Társaságot. Ezek finanszírozási gondjain 2003-tól jelentősen

segíthet a kisebbségi intézmények átvételének és fenntartásának támogatására létrehozott új állami költségvetési keret.

A hazai horvátság az óvodától az egyetemig, oktatási intézményekkel rendelkezik. Az elmúlt években tovább csökkent a horvát nemzetiségi oktatásban résztvevők száma. A horvát nyelvű óvodai nevelésben is kevesebb gyermek vesz részt.

Horvát nyelvű óvodai ellátásban, az 1999/2000-es tanévben 37 óvodában mindösszesen 1388 gyermek vett részt. 34 általános iskolában folyik horvát nyelvoktatás, az 1999/2000-es tanévben a tanulói létszám 2526 fő volt. Az iskolák legtöbbször csak nyelvet oktató intézmény, ahol mindössze heti 3-5 órában oktatják a horvát nyelvet. Két-tannyelvű és ún. átmeneti jellegű nyelvoktató általános iskola összesen 7 működik az országban, kiemelt szintű horvát oktatás Budapesten, Hercegszántón és Pécsen folyik.

Magyarországon két gimnáziumban van középfokú horvát nyelvű oktatás, Budapesten és Pécsen. A két intézményben mintegy 220 diák tanul. Mindkét iskola egy oktatási központ szerepét tölti be, melyhez óvoda, általános és középiskola, valamint diákközpont is tartozik.

Felsőfokú horvát oktatás több magyarországi intézményben szerveződött. Horvát nyelv és irodalom szakos képzés folyik Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Kar Szláv Filológia Tanszékén, Pécsen a PTE Bölcsészettudományi Kar Horvát Tanszékén, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Horvát Tanszékén, Baján, az Eötvös József Főiskola Nemzetiségi és Idegen nyelvi Tanszékén és Sopronban, a Benedek Elek Pedagógiai Főiskola Nemzetiségi és Idegen nyelvi Tanszékén. A felsőoktatási rendszerben tanuló horvát szakos diákok száma 80 körül alakult.

A Horvát Köztársaság és a Magyar Köztársaság között aláírt kulturális, oktatási és tudományos szerződés értelmében lehetőség nyílik a horvát gimnáziumok érettségizettjei számára, hogy felsőfokú tanulmányaikat horvátországi egyetemeken végezzék. Jelenleg mintegy 15 hazai diák tanul horvátországi egyetemeken, illetve főiskolákon.

1996-tól a Kisebbségi Közalapítvány ösztöndíjakat biztosít a közép- és felsőfokú oktatásban résztvevő horvát nemzetiségű fiatalok részére. A 2001/2002-es tanévben 27 középiskolás és 28 főiskolai, illetve egyetemista diák nyert el kisebbségi ösztöndíjat. A 2002/2003-as tanévre 15 középiskolás és 25 főiskolai, illetve egyetemista diák kapott ösztöndíjat.

A horvátság kulturális életét jórészt az országos, regionális és helyi szervezetek, együttesek szervezik. A megalakult horvát kisebbségi önkormányzatok e munkát csak erősítették. A községek többségében működik hagyományőrző együttes, zenekar, énekkar, s tevékenységük igen fontos az identitás megőrzésében. Egyre több kapcsolat épül anyaországi településekkel, amelyek főleg a kulturális életet élénkítik.

Az utóbbi években számos kulturális és hagyományőrző egyesület alakult és ért el hazai s nemzetközi sikereket. Ezek közül kiemelendő a budapesti Fáklya, Tamburica és Hagyományőrző, a mohácsi Zora, a pécsi Baranya és Tanac, a murakeresztúri Morica Együttes és a szentpéterfai Gradistyei Kulturális Egyesület.

A horvát anyanyelvű olvasók igényeit négy báziskönyvtár, valamint községi és iskolai könyvtárak hálózata elégíti ki. A horvát bázismúzeum szerepét a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum tölti be.

Az OHÖ a Magyarországi Horvátok Szövetségével közösen megalapította a Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Közhasznú Társaságot, a horvát kisebbség kulturális, kiadói és információs tevékenységének szervezésére. Fő tevékenységként a hazai kisebbségi könyvkiadásba kapcsolódtak be. Kiadásukban, központi költségvetési támogatással, hetente jelenik meg a Hrvatski Glasnik. 2001-ben 29,9 millió, 2002-ben 31,1 millió forintos támogatást kapott a Kisebbségi Közalapítvány laptámogatásra elkülönített keretéből. Az időszakos kiadványok közül jelentős a Zornica című katolikus kiadvány.

A Magyar Rádió és a Magyar Televízió részeként Pécsen működnek a horvát nemzetiségi rádiós és televíziós szerkesztőségek. Horvát nyelvű rádióműsor heti 840 perc időtartamban készül, ebből 90 perc regionális, 30 perc országos sugárzású. Horvát nyelvű tévéműsor, a Hrvatska kronika heti 25 percen készül, s két időpontban ismételve kerül sugárzásra.

A horvát nyelv és kultúra átörökítése szempontjából nagy jelentősége van a pécsi Horvát Színháznak, amely 1994 tavaszán vált ki a Pécsi Kisszínházból, és lett önálló kisebbségi intézmény. Működését a központi költségvetés nemzetiségi színházi pályázatából és helyi önkormányzati támogatásból kapott források biztosítják. A pécsi Horvát Színház 2000-ben 25,2 millió, 2001-re 26,7 millió, 2002-ben pedig 28,5 millió forint központi költségvetési támogatást kapott.

A Horvát Tudományos Kutatók Egyesülete 1995-ben alakult. A magyarországi horvát kutatókat összefogó egyesület fő feladatának a hazai horvátok nyelvének, kultúrájának és hagyományainak tudományos értékű kutatását és publikálását tekinti. A horvát közösséget érintő kutatásokat a Kisebbségi Közalapítvány közvetlenül, és kutatói ösztöndíjak odaítélésével is támogatta.

A magyarországi horvátok római katolikus vallásúak, a történelem során a katolikus egyház igen jelentős szerepet töltött be a magyarországi horvátság életében. Napjainkban a hazai horvátok körében is élénk az anyanyelvű vallási élet. A kis települések mellett, Baján, Szombathelyen, Pécsen és Budapesten is van igény a rendszeres horvát nyelvű istentiszteletre. Kőszegen heti rendszerességgel van horvát istentisztelet. Sajnálatos, hogy kevés pap beszél a horvát nyelvet. Szükség lenne anyaországi segítségre, illetve arra, hogy a települések magyar papjai nagyobb odafigyeléssel kezeljék az anyanyelv-használat ügyét.

Az önálló és független Horvát Köztársaság megalakulásával, majd a háborús helyzet megszűnésével tényleges anyaországi kapcsolat bontakozhatott ki. A horvát kisebbség és szervezeteinek kapcsolatai Horvátországgal jók, az egyre bővülő helyi kapcsolatok ezt csak erősítik. Horvátországban is növekszik a magyarországi horvátság ismertsége és tekintélye. Elfogadott vélemény szerint, a magyarországi horvát kisebbség elválaszthatatlan része a horvát nemzetnek. Horvátország minden horvát nemzetiségű személy kérésére horvát állampolgárságot biztosít, függetlenül attól, hogy a világ mely táján él. Ezzel a lehetőséggel magyarországi horvátok is élnek.

A kapcsolatokra igen jó hatással van az a tény, hogy a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság közötti állami kapcsolatok napról-napra bővülnek és fejlődnek. A kétoldalú stratégiai partnerségi viszony a horvát közösségben igen kedvező visszhangra talált. Az 1995. április 5-én aláírt, példaértékű magyar-horvát kisebbségvédelmi egyezmény szabályozza a két ország kisebbségpolitikai együttműködését. Az egyezmény előkészítésében a magyarországi horvátok és a horvátországi magyarok képviselői egyaránt részt vettek. Az egyezmény rendelkezése szerint alakult meg és működik a Horvát-magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság.

Az anyaország jelentősebb anyagi, pénzügyi támogatásáról a horvát kisebbség esetében évekig nem beszélhettünk. A horvát Kormány első alkalommal 2000-ben, majd 2001-ben és 2002-ben is közel 6-6 millió forintos támogatást utalt át az országos önkormányzatnak. Az önkormányzat ezen összegeket területi döntésekkel felosztotta a horvát intézmények, egyesületek és szervezetek között. További eseti támogatások is érkeznek, ezek oktatási és kulturális jellegű adományok. A magyarországi horvátok nagyobb szerepvállalást igényelnének Horvátországtól, különösen a horvát kisközösségek identitásának erősítése és az asszimiláció megállítása terén.

Az anyaország és a horvát kisebbség közötti jó kapcsolatokban jelentős szerepe van annak is, hogy a budapesti Horvát Nagykövetség és a pécsi Főkonzulátus mellett Nagykanizsán is működik tiszteletbeli konzulátus.

A magyarországi lengyelekről

Az 1990-es népszámlálási adatok szerint a lengyel anyanyelvűek száma 3788 volt. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint 2580 személy vallotta anyanyelvének a lengyel nyelvet, 2962 fő tartotta magát lengyel nemzetiségűnek, s a lengyel nemzetiségi hagyományokhoz kötődők száma 3983 volt. Családban és baráti körben a lengyel nyelvet 2659-en használták. A lengyel kisebbség kétharmada Budapesten és más városokban él. Jelentősebb lengyel közösségek találhatóak Pest megyében, valamint Miskolc környékén is.

A kisebbség képviselőit 1958-tól a Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesület látta el. 1993-ban jött létre a kisebbség másik országos civil szervezete, a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete. 1995-ben alakult meg a lengyelek népi hagyományai ápolását szolgáló Dwa Bratanki Táncegyesület.

2001-ben a Magyarországi Bem József Egyesület az Országgyűlés Emberi jogi, Kisebbségi és Vallásügyi Bizottságától 1 000 000, 2002-ben pedig 700 000 forint támogatást kapott. Ugyanebben a két évben a Szent Adalbert Társaság 300 000, illetve 400 000 forint támogatásra tett szert. Mindkét szervezet működési támogatásban részesült a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától is. A Bem Egyesület 2001-ben 200 000, 2002-ben 250 000, míg a Szent Adalbert Egyesület 2001-ben 100 000, 2002-ben pedig 150 000 forint támogatást kapott.

Az 1994. évi önkormányzati választások során a lengyelek 7 helyi kisebbségi önkormányzatot hoztak létre, majd 1995-ben létrejött az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat (a továbbiakban: OLKÖ). Az OLKÖ megalakulása pillanatától a magyarországi lengyelek fő integráló politikai képviselőjévé vált. Szoros együttműködést alakított ki a helyi kisebbségi önkormányzatokkal, elsősorban a Fővárosi Lengyel Kisebbségi Önkormányzattal (a továbbiakban: FLKÖ). Az OLKÖ és az FLKÖ az országos önkormányzat székházának 1998-as átvételéig közös székhelyen működött.

Az 1998. évi önkormányzati választások során a magyarországi lengyelek kilenc fővárosi kerületben és huszonnégy vidéki településen hozták létre kisebbségi önkormányzataikat. Megalakult a fővárosi és az országos lengyel önkormányzat is.

Az OLKÖ rosszul szervezett, több milliós veszteséget okozó gazdálkodása miatt az előző választási időszak a belső viták két éve volt. Már 1999-ben, az OLKÖ Szervezeti és Működési Szabályzata alapján, leváltották az önkormányzat elnökét, majd röviddel ezután új elnököt választottak. 2001 első negyedévére a belső ellentétek elcsitultak.

A 2002. évi kisebbségi választások során összesen 51 helyi lengyel kisebbségi önkormányzat megválasztására került sor. Közülük 15 Budapesten, 12 pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megyében jött létre. A Fővárosi Lengyel Kisebbségi

Önkormányzat megválasztására február 3-án, az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat új, 19 tagú testületének megválasztására február 15-én került sor.

Az előző beszámolási időszak óta a magyarországi lengyel „vasárnapi iskolák” egységesültek. A 2001/2002-es tanév kezdetétől a Magyarországi Bem József Egyesület és a Szent Adalbert Egyesület iskolái is csatlakoztak az OLKÖ által irányított oktatáshoz. A lengyel „vasárnapi iskolák” működését az Oktatási Minisztérium mindkét évben támogatta (7 200 000, illetve 7 380 000 Ft). Az országos önkormányzat ismételten célul tűzte ki egy országos lengyel iskola megszervezését. Az OLKÖ mindkét tárgyalta évben módszertani és szakmai továbbképzést szervezett a vasárnapi iskolák pedagógusai számára. Ugyancsak az OLKÖ szervezésében került sor a Lengyel Köztársaság ösztöndíjára pályázó lengyel fiatalok felkészítő értekezletére.

A Kisebbségi Közalapítvány a 2001/2002-es tanévben összesen 8 középfokú és 11 felsőfokú, míg a 2002/2003-as tanév első félévében 7 középfokú és 11 felsőfokú ösztöndíjat adományozott lengyel diákok részére.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 39 programot támogatott összesen 4 262 720 forinttal, míg 2002-ben 33 programhoz nyújtott támogatást, összesen 5 217 800 forint értékben.

1997-ben az OLKÖ létrehozta a Magyarországi Lengyelség Múzeumát és Levéltárát. Az intézmény a jövőben a hazai lengyelekkel kapcsolatos kutatómunka koordinátorává kíván fejlődni. Kétéves szünet után a múzeum 2001-ben és 2002-ben is új kiállításokat szervezett.

A FLKÖ által 1998-ban létrehozott, majd 2000-ben „Dom otwarty” néven önállósult színházcsoport, az elmúlt két évben három bemutatót tartott. A Bem Egyesület mellett működő Dwa Bratanki táncegyüttes az elmúlt két évben több hazai és lengyelországi turnén vett részt.

2002 novemberében befejeződött a Budapest X. kerületében lévő Lengyel Ház felújítása. Az intézmény avatásán részt vettek a lengyel Kormány és Parlament képviselői, József Glomp hercegprímás, a lengyel katolikus egyház vezetője, továbbá a Lengyel Világszövetség küldöttsége. A budapesti lengyelek kulturális és közösségi központjaként üzemelő épületet a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete és az országos önkormányzat közösen üzemelteti.

2002 novemberében az OLKÖ „Lengyelek magyar földön” címmel, lengyelországi és magyarországi polonisták részvételével szervezett nemzetközi történész konferenciát.

A havi lap (Polonia Wegierska) és negyedévi magazinja –(a Glos Polonii) mindkét tárgyalta évben a Kisebbségi Közalapítvány (12 070 000, illetve 12 540 856 forint) támogatásával jelent meg. A Magyar Televízió havonta jelentkező Rondó című műsorában kapnak helyet a lengyel kisebbség számára

készülő programok. A Magyar Rádió országos sugárzásban heti 30 perc lengyel kisebbségi adást készít.

2001-ben, Varsóban került sor a közép- és kelet európai országokban élő lengyelek szervezetei vezetőinek régiós tanácskozására, amelyen a magyarországi lengyelek képviselőiben az OLKÖ, a Bem József Egyesület és a Szent Adalbert Egyesület elnökei vettek részt.

2002-ben magyarországi látogatása során Leszek Miller, a Lengyel Köztársaság miniszterelnöke találkozott a magyarországi lengyelekkel. Ugyanebben az évben az OLKÖ, a Bem József Egyesület és a Szent Adalbert Egyesület vezetői részt vettek a Lengyel Világtanács kongresszusán.

A magyarországi németekről

A 2001. évi népszámlálás válaszainak összesítése szerint - az 1990. évi 30 824 főhöz viszonyítva több mind kétszer annyian - 62 233-an vallották magukat a német nemzetiséghez tartozónak. A német kulturális értékekhez és hagyományokhoz 88 416 személy kötődik, 33 792 fő vallotta magát német anyanyelvűnek, míg 53 040 fő használja a német nyelvet családi s baráti közösségben.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata a 2001. évi népszámlálás előtt komoly előkészítő és felvilágosító munkát végzett. Kérdőbiztosként az egyes településeken a német kisebbségi önkormányzati képviselők közvetlenül is részt vettek a népszámlálásban.

A németek legnagyobb közösségét Baranyában, Pest megyében, Bács-Kiskun megyében, Budapesten, Tolna megyében és Komárom-Esztergom megyében találjuk (lásd a 3. számú mellékletet). A német nemzetiséghez tartozók száma 100 százaléknál nagyobb növekedést mutat Budapesten, Békés, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Pest, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna, Veszprém és Zala megyében. Baranyában és Veszprém megyében olyan településeket is találunk, ahol a népszámlálási adatok alapján a lakosság több mint 20 százaléka német nemzetiségű (Mecseknádasd, Nagynyárad, Ófalu).

A magyarországi németek mintegy fele (49,1 százaléka) községekben, 24,1 százaléka kisvárosban, 14,2 százaléka megyei jogú városban, 12,6 százaléka pedig a fővárosban él. A nemzetiségüket vállalók derékhada a 40-53 éves korosztály. mutatkozik Az idősebb nemzedékeknél egyenletes eloszlás, a 40-nél fiatalabbaknál alacsonyabb vállalás mutatkozik.

Magyarországon 88 416 ember nyilatkozott arról, hogy a német nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődik. Legkevesebben Heves megyében, legtöbben Baranya megyében (lásd a 4. számú mellékletet).

A 2001. évi népszámláláskor német anyanyelvűnek vallotta magát 33 192 fő. Ez közel 10 százalékkal kevesebb mint az 1990. évben rögzített adat. Az anyanyelvre vonatkozó adatok tükrében a legtöbb német anyanyelvű állampolgár Baranyában, Tolna megyében, Budapesten, Bács-Kiskun és Pest megyében él (lásd az 5. számú mellékletet).

A családi, baráti körben német nyelvet használók köre Baranyában, Budapesten és Pest megyében a legnagyobb (lásd a 6. számú mellékletet).

A magyarországi németek nyelvhasználatában a helyi német nyelvjárások visszaszorulása figyelhető meg. A nyelvjárás ismerete és használata az idősebb nemzedékektől visszafelé haladva csökken. E jelenség okozza a népszámlálási anyanyelvi adat stagnálását is. A nyelvjárás visszaszorulása és helyenkénti eltűnése mellett a német irodalmi nyelv mind nagyobb térnyerése figyelhető meg a nyolcvanas évek kezdete óta.

A 2002. évi önkormányzati választásokon az előző választáshoz képest 77-tel több, 340 helyi német kisebbségi önkormányzat alakult. 318 közvetlen, 28 átalakult települési és 5 közvetett módon választott. 2002 januárjában megalakult a 9 fős Fővárosi Német Önkormányzat is, így jelenleg összesen 341 német kisebbségi önkormányzat működik. A legtöbb német önkormányzat Baranyában, Veszprém, Pest és Tolna megyében működik. Német nemzetiségű polgármestert 34 településen választottak (az előző ciklusban 30 német polgármester tevékenykedett).

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (a továbbiakban: MNOÖ) először 1995-ben alakult meg. Az önkormányzatot, a jól szervezett megyei szintű előkészítésnek köszönhetően, 2003. január 26-án problémamentesen választották meg. Az 53 fős testület a megalakult kisebbségi önkormányzatok számához igazodva, területi alapon szerveződött.

Az önkormányzat székhelye Budapesten, a II. kerületi Júlia utca 9. alatt található. A székházat 1995. december 18-án vásárolta a magyar állam, és az önkormányzat 1998. január 19-én vette birtokába. A MNOÖ, működési feltételeinek kialakítására, a kisebbségi törvényben rögzített elvek alapján 30 millió forint névértékű részvényekkel, egyszeri vagyonszármazásban részesült. Az önkormányzat működtetési költségeihez 2000-ben 106,8 millió, 2001-ben 125,8 millió, 2002-ben 143,2 millió forint költségvetési támogatásban részesült. A 2003. évre biztosított támogatás 165,6 millió forint. A kisebbségi önkormányzatok munkáját az országos önkormányzat 13, a kisebbségi önkormányzatok megyei szövetségei mellett működő regionális irodán keresztül segíti. Az MNOÖ alapszabálya szerint megyei önkormányzati szövetségek jöttek létre, amelyek legfontosabb feladata, hogy koordinálják a helyi önkormányzatok tevékenységét, képviselik a megyét érintő, illetve a megyében működő német nemzetiségi intézmények érdekeit. Az országos önkormányzat a bizottságai révén szorosan együttműködik a németiség országos egyesületeivel, intézményeivel, s kiemelt figyelmet fordít az oktatási-nevelési intézményekre.

A magyarországi németek nevelési-oktatási intézményhálózata az utóbbi évtizedben jelentős fejlődést mutat. Az elmúlt két évben is emelkedett a német nemzetiségi nyelvoktató gimnáziumok száma, így jelenleg 13 kétnyelvű német nemzetiségi oktatást és 8 német nemzetiségi nyelvoktatást biztosító gimnázium működik. A nyelvoktató intézményekben a nemzetiségi ismereteken felül magasabb óraszámokban oktatják a német nyelvet. Az iskolák tankönyvellátása folyamatos, a kétnyelvű intézmények számára oktatási segédanyagok készültek.

A Németországi Szövetségi Köztársaság Kormánya és a Magyar Köztársaság Kormánya közötti iskolai együttműködésről szóló egyezményről – 2137/2001. (VI.15.) számú – kormányhatározat született. Az egyezmény célja a német nyelv és a kultúra magyarországi jobb megismertetése, a két állam kulturális kapcsolatainak elmélyítése, valamint egymás történelmének és kultúrájának kölcsönös megismerése érdekében – egyeztetett tantervek alapján – német-magyar iskolai tagozatok létrehozása magyarországi iskolákban. A diákok

szaktárgyi oktatásban német nyelven részesülnek, s így megszerzik a német felsőfokú tanulmányokhoz szükséges képesítést. A tagozat első diákjai 2002-ben tették le a kombinált vizsgát: a német általános érettségi mellett magyar érettségi bizonyítványt is kaptak. Az egyezmény alapján új német-magyar tagozat indult a bajai székhelyű Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjának (a továbbiakban: MNÁK).

A német nyelvű szakmunkásképzés még nem terjedt el eléggé. Mindössze néhány intézményt találunk, ahol német nyelven lehet szakmákat elsajátítani.

Nyolc olyan felsőoktatási intézmény van, ahol nemzetiségi germanista és pedagógus diplomát lehet szerezni. Változatlanul komoly problémák adódnak a kétnyelvű oktatást végző iskolák pedagógus-ellátottságában. A Pécsi Egyetemen és a bajai Eötvös József Főiskolán elindított akkreditált szakirányú továbbképzések csupán átmeneti megoldásnak tekinthetők. Nappali tagozatos kétnyelvű pedagógusképzésre van szükség.

A Kisebbségi Közalapítvány a közép- és felsőfokú oktatásban részt vevő német nemzetiségi fiatalok számára is biztosít ösztöndíjat. A 2000/2001-es tanévben 214 középiskolás és 228 felsőfokú oktatásban részt vevő hallgató kapott ösztöndíjat. 2001/2002-ben e szám 208, illetve 288, míg a 2002/2003-as tanévben 137 és 283 diák kap ösztöndíjat.

A Közalapítványi keretből német gyermek- és ifjúsági táborokra 2001-ben 71 programra 10 924 532, 2002-ben 47 programra 9 629 975 forint támogatás jutott.

Az országos önkormányzat az oktatás színvonalának emelését tekinti egyik legfőbb feladatának. Terveik között több intézmény átvétele, a személyi feltételek javítása, a kétnyelvű oktatás biztosításához szükséges kétnyelvű pedagógusképzés beindításának kezdeményezése és támogatása szerepel. Az országos önkormányzat tagja a bajai MNÁK-ot működtető Közalapítványnak is. 2002. november végén adták át az intézmény új szárnyát. A beruházás megvalósulását a magyarországiakon túl németországi (állami és alapítványi), valamint dél-tiroli támogatók is segítették.

2001-ben az országos önkormányzat hazai és külföldi segítséggel megvásárolta a pécsi Magyar-német Iskolaközpont szomszédságában lévő épületet, melyet az iskolaközpont kollégiumává alakítanak át. A kollégium az országos önkormányzat fenntartásában fog működni. A felújítási munkálatok megkezdődtek, az első szakasz 2003 szeptemberére fejeződik be. Az iskolaközpont átvételére a megfelelő törvényi és pénzügyi garanciák esetén 2003-ban kerülhet sor.

A magyarországi német egyesületek száma több százra tehető. Az egyesületek munkáját a Kisebbségi Közalapítvány és a NKÖM programfinanszírozása, valamint az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága, működési költségekre adott támogatása teszi lehetővé.

Az Országgyűléshez benyújtott kérelemre a német egyesületek 2001-ben 23,3 millió, míg 2002-ben 26,8 millió forint támogatásban részesültek.

A Kisebbségi Közalapítvány hagyományőrző német rendezvényekre 2001-ben, 236 programra 23 494 290, 2002-ben 192 programra 20 467 700 forint támogatást adott.

A Magyarországi Ifjú Németek Közössége (a továbbiakban: MINK) 1989 óta fennálló és működő kisebbségi egyesület, melynek célja a magyarországi német kisebbség hagyományainak, kultúrájának, nyelvének ápolása és továbbadása. A MINK hetente jelentkezik önálló oldallal a Neue Zeitung-ban, web-oldalt és e-mail levelezőlistát működtet. A szervezet évek óta aktív tagja a „Jugend Europäischer Volksgruppen” nevű nemzetközi ifjúsági ernyőszervezetnek, s rendszeres kapcsolatot ápol több európai kisebbségi és anyaországi ifjúsági szervezettel.

Az 1992-ben alapított VUdAK, a Magyarországi Német Alkotók és Művészek Szövetségének célja a németiség múltjának, jelenének és jövőjének irodalmi, művészi eszközökkel történő feldolgozása, a magyarországi németek identitástudatának erősítése. A VUdAK tevékenységének köszönhetően a magyarországi német művészek, írók és költők itthon és külföldön is ismertté váltak, műveiket a szövetség rendszeresen megjelenteti.

A Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa 1997 óta bejegyzett, 2001-ben közhasznú szervezetté vált országos egyesület, a legnagyobb német nemzetiségi civil szervezet. Az egyesületnek országosan 532 együttes a tagja, ebből 219 tánccsoport, 184 énekkar és 129 zenekar.

Az Országos Tanács célja a német népi kulturális hagyományok ápolása és fejlesztése, az ifjúság kulturális képzésének és továbbképzésének támogatása, bemutató és minősítő rendszerek kiépítése, országos és nemzetközi kapcsolatok szervezése, tagjai érdekeinek érvényesítése, a német kisebbségi önkormányzatokkal, egyesületekkel és más kulturális szervezetekkel való együttműködés. Az Országos Tanács négy szekció tevékenységét koordinálja. 1999-ben a feladat fontossága miatt külön egyházi munkaközösség alakult.

1992 óta működik – 1998 óta bejegyzett egyesületként – a 12 megyei szintű iskolaegyesületet tömörítő Magyarországi Német Iskolaegyletek Szövetsége, amely pedagógusok és diákok számára szervez rendszeresen nyelvi és nemzetiség-specifikus tartalmakat feldolgozó továbbképzéseket és nyári táborokat. A szövetség kezdeményezésére és az ELTE Germanisztikai Intézetével közös anyagi támogatásával német nemzetiségi szaktanácsadó-képzés indult. Országos egyesületként működik a Jakob Bleyer Egyesület vagy pl. a Dél-Dunántúli Német Nemzetiségi Falusi Turizmus Egyesület is.

A magyarországi németiség intézményhálózatának fontos eleme az 1972-ben alapított, országos gyűjtőkörrel rendelkező Tatai Német Nemzetiségi Múzeum – Ungarndisches Museum Totis. A három évtizedes múltra visszatekintő intézmény méltatlan körülmények között van, épületét húsz éve nem újították fel,

állaga megromlott, tetőszerkezete életveszélyessé vált. Az országos önkormányzat az intézmény átvételét tervezi. A tatai múzeum együttműködik az Ulmban található, nemrég alapított Dunai Svábok Központi Múzeuma (Donauschwäbisches Zentralmuseum) munkatársaival. Egyebek mellett közösen szervezték a Néprajzi Múzeumban (2002. október 25. – 2003. február 25. között) bemutatott „Háztörténetek (Német sorsok a Duna mentén)” című kiállítást is.

A magyarországi németek kultúrájának mentésére, dokumentálására, a tárgyi emlékek megőrzésére induló mozgalmak eredményeként ma sokhelyütt találunk önkormányzati kezelésben lévő helytörténeti gyűjteményeket, falumúzeumokat, tájházakat, s számos településről készült monográfia. „Német tájházak és emlékszobák” (Deutsche Heimatmuseen und Heimatstuben) címmel a MNOÖ Kulturális Bizottsága 2002-ben magyar és német nyelvű összefoglalót jelentetett meg.

A Deutsche Bühne Ungarn - Szekszárdi Német Színház országos feladatkörrel felruházott intézmény, fenntartója a megyei önkormányzat, működését állami támogatásból és saját bevételeiből biztosítja. A 80-as évek derekán alapított színház 1994 novemberétől önálló intézményként – hazai és németországi támogatásból átalakított – saját színházépületben működik. Az épület és a berendezés megyei tulajdonban van. A színházat 2008-ig szerződés kötelezi a német nyelvű előadásokra. Az országos német önkormányzat az elmúlt években több alkalommal folytatott egyeztető tárgyalásokat Tolna megye közgyűlésének képviselőivel a színház átvételéről. A társulat 2003. január 24-én, egy új darab bemutatásával ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját.

1998 márciusában alakult meg A Budapesti Német Színház Létrehozását és Támogatását Szolgáló Közhasznú Egyesület, mely a fővárosi német nyelvű színjátszás hagyományait kívánja feléleszteni. Az egyesület hazai előadók részvételével több irodalmi est, továbbá külföldről szerződtetett produkció bemutatását szervezte.

Német kisebbségi amatőr színházi tevékenység elsősorban a nemzetiségi középiskolákban folyik. Az iskolai színjátszók rendszeresen találkoznak a korosztályuknak megfelelő színházi fesztiválokon és a MINK által szervezett szemináriumokon. A német nyelvjárást még beszélő néhány közösség az anyanyelvi színjátszás feltámasztására törekszik.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 7 német színházi programot támogatott 1 312 000, 2002-ben 8 programot 1 873 000 forint összeggel.

A Kisebbségi Közalapítvány közéleti szakemberek képzésre fordított keretéből 2001-ben 3 német programot támogatott összesen 565 000, 2002-ben 2 programot 400 000 forinttal.

A német báziskönyvtárak évtizedek óta – esetenként több megyére kiterjedő hatáskörrel – a megyei könyvtárhálózathoz kapcsolódnak. A Magyarországi Német Könyvtárosok Munkaközössége tíz tagot, tíz báziskönyvtárt foglal

magába. A báziskönyvtárak módszertani, koordinációs központi feladatait az Országos Idegennyelvű Könyvtár látja el. A báziskönyvtárak mai állománya hiányos, jelentős mértékű pótlásra, frissítésre szorul.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 19 német közgyűjtemény állományának gyarapításával összefüggő programot támogatott 1 160 000 forint, 2002-ben 23 programot 1 048 000 forint értékben.

A Magyarországon élő németiség nagyjából római katolikus vallású. Evangélikus települések Győr-Moson-Sopron, Tolna és Baranya megyében találhatóak. Elszórtan református vallású németek is élnek az országban. Az elmúlt évek során a német közösségekben is nőtt az anyanyelvű istentisztelet iránti igény. Bár kevés a németül miséző lelkész, egyre több településen szerveznek német nyelvű istentiszteleteket. A pécsi Belvárosi templom német nyelvű miséit a Pécsi Rádió rendszeresen közvetíti. Mecseknádasdról 2002 őszén először került sor német nyelvű katolikus mise televíziós közvetítésére.

A hazai legnagyobb katolikus német szervezet, az 1991-ben alapított Szent Gellért Katolikus Egyesület, mely évente egy országos és több megyei rendezvényt, továbbá bel- és külföldi zárandoklatokat szervez. Az egyesület munkájába bevonják a fiatalokat is, számukra német nyelvű katolikus nyári táborokat szerveznek. Az egyesület rendszeresen jelentkezik a hazai németiség lapjában, a Neue Zeitungban, de saját kiadványai is megjelennek.

A Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa 1999-ban egyházzenei munkaközösséget alakított a német nyelvű hagyományok, a magyarországi németek egyházzenei örökségének felélesztésére és gondozására, valamint a tárgyi emlékek gyűjtésére.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 20 német hitéleti programot 1 180 000 forint, míg 2002-ben 5 programot 610 000 forint támogatásban részesített.

A magyarországi németek kutatását az 1994-ben megalakított Magyarországi Németek Kutatási és Tanárképzési Központja koordinálja. A központ kutatók, szakdolgozók és oktatók számára szakmai, információs bázisként működik, tanácskozásokat, kiállításokat szervez. Munkájuk fontos része a tanárképzésben való részvétel, a tanterv-veleményezés, a curriculumok készítése, s a továbbképzések szervezése. 1998-ban indított sorozatuk, „Ungardeutsches Archiv” címmel a magyarországi németek nyelvéről, irodalmáról, kultúrájáról, néprajzáról és történelméről szóló tanulmányokat ad közre. A Központ gondozza az „Adalékok a magyarországi németek néprajzához” című sorozatot is.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 13 német kutatói programot támogatott 2 100 000 forint, 5 tudományos rendezvényt 635 000 forint, 2002-ben 7 kutatói programot 1 430 000 forint, illetve 1 tudományos rendezvényt 200 000 forint értékben.

Az 1957 óta fennálló Neue Zeitung (a továbbiakban: NZ) a magyarországi németek közszolgáltató hetilapja. A lap 2001-ben 31 920 644, 2002-ben 33 165 099 forint költségvetési támogatásban részesült.

A NZ fenntartója az 1992-ben létrehozott Neue Zeitung Alapítvány, melynek Kuratóriuma társadalmi ellenőrzést és felügyeletet gyakorol a szerkesztőség munkája felett. Az újság rendszeres melléklete a gyerekeknek szóló NZ-Junior, a Magyarországi Ifjú Németek Közössége oldalai. Kéthetente olvasható a Magyarországi Német Katolikusok oldala „Ungarndeutsche Christliche Nachrichten” címmel. A lapban jelenik meg évente négyszer a Magyarországi Német Iskolaegyletek „BUSCH-Trommel” című 12 oldalas hírlevele, és a Budapesti Német Önkormányzat hírei, a Budapesti Hírek (Ofen-Pesther-Nachrichten). A NZ évente egyszer „Signale” címmel irodalmi és művészeti mellékletet jelentet meg. Az országos önkormányzat megbízásából a Neue Zeitung évente adja ki kalendáriumát, a Deutscher Kalender-t is.

Több más országos egyesület is jelentet meg újságokat, kiadványokat. Legismertebb közülük a Jakob Bleyer Közösség (Jakob Bleyer Gemeinschaft) kiadásában megjelenő Vasárnapi Újság (Sonntagsblatt). Több helyi, illetve megyei lap rendelkezik német nyelvű melléklettel. Budapesten néhány kerületi újságban is jelennek meg alkalmanként német nyelven cikkek.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben német kiadói tevékenységre és a kalendárium kiadására 6 055 000 forint, 2002-ben 5 130 000 forint támogatást nyújtott.

A Magyar Rádió Pécsi Stúdiója napi 30 perces országos sugárzású, valamint két és fél órás regionális német nemzetiségi adással jelentkezik. A budapesti rádió minden vasárnap sugároz egyórás német nyelvű műsort, melyet a pécsi stúdióból megismételnek. Több helyi rádió, így Baján és Mohácson is, rendszeresen sugároz német programokat.

Ugyancsak Pécssett készül a Magyar Televízió országos sugárzású német nemzetiségi televíziós magazinműsora, az Unser Bildschirm. Az elmúlt néhány évben számos helyi kábeltelevízió is indított német nyelvű programokat.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben német regionális és helyi elektronikus média támogatására 10 programra 1,7 millió forint, 2002-ben 7 programra 930 000 forint támogatást nyújtott.

2000 őszén kezdte meg működését a budapesti Lendvay utcában a Magyarországi Németek Háza. A Ház ad otthont a Neue Zeitung szerkesztőségének, s itt működnek az országos egyesületek irodái. Az épületben könyvtár található, és itt kerül kialakításra a magyarországi németek archívuma is. Rendszeres programok várják a magyarországi németek közléte, irodalma, művészete iránt érdeklődőket. A németországi Külföldi Kapcsolatok Intézete (Institut für Auslandsbeziehungen) egy kultúrasszisztentst delegált Budapestre a programok szervezésére.

Az országos önkormányzat egy korlátozott felelősségű társaságot hozott létre a Német Ház és az 1999-ben vásárolt belvárosi ingatlanok működtetésére. Az országos önkormányzat és városközi (Veszprém megye) települési önkormányzat 50-50 százalékos tulajdoni hányaddal 2000-ben közhasznú társaságot alapított a helyi ifjúsági tábor működtetésére. A tábor tulajdonjoga 20-80 százalékban oszlik meg az országos önkormányzat és települési önkormányzat között.

A MNOÖ szoros kapcsolatban áll a német nyelvű országokkal és régiókkal, a környező országok német kisebbségi szervezeteivel, valamint a német nyelvű országok más anyanyelvű kisebbségeivel, és tagja a FUEN-nek, az Európai Népcsoportok Föderális Uniójának. A nyugat- és dél-magyarországi megyék német kisebbsége az Alpok-Adria Munkaközösség keretén belül hosszú évekre visszanyúló jószomszédi kapcsolatokat ápol a régió kisebbségeivel, míg a kelet-magyarországi németek a Kárpátok Eurorégió Kisebbségi Tanácsa munkájában vesznek részt. A MNOÖ jó kapcsolatokat ápol a német nyelvű országok budapesti nagykövetségeivel, kulturális intézeteivel.

Németország az 1987-ben aláírt, majd 1992-ben megújított Közös Nyilatkozat alapján rendszeresen támogatja a magyarországi németeket. Szövetségi és tartományi forrásokból ösztöndíjakat biztosít a tudományos kutatók számára, könyvtárakat támogat, és segíti a szekszárdi Német Színház működését, támogatja a magyar és német egyházak közötti együttműködést, kórházi felszereléseket juttat németek által is lakott településeknek, németországi továbbképzéseket biztosít bizonyos szakmák művelőinek, magyarországi német intézményi beruházásokat támogat, hozzájárul az országos önkormányzat által működtetett regionális irodák fenntartásához, támogatja az országos és regionális kulturális rendezvényeket.

A magyarországi német nevelési-oktatási intézményekben folyó munka színvonalának biztosítása, illetve emelése érdekében Németország vendégtanárokat delegál, pedagógusoknak és diákoknak szóló ösztöndíjakat, pedagógusok számára szervezett továbbképzési lehetőségeket biztosít. A támogatások a Magyar-Német Kulturális Vegyes Bizottság Állandó Albizottsága koordinálásával – a MNOÖ-vel történő rendszeres konzultáció alapján – továbbá a Goethe Intézet, vagy a támogatást nyújtó tartományok illetékes minisztériumainak szervezésében érkeznek.

A Német Szövetségi Belügyminisztérium költségvetéséből finanszírozott, nem oktatási célú támogatások az országos önkormányzat közreműködése révén jutnak el a pályázókhoz. A tartományi szintű kapcsolatok külön egyezmények alapján működnek. A gazdasági együttműködésre vonatkozó fejezetek mellett egyre jelentősebb rész jut a német nyelvű oktatás támogatására is, ezek azonban többnyire nem a német kisebbségi oktatást erősítik.

Mintegy 200, németek által lakott településnek van partnerkapcsolata németországi és ausztriai településekkel, ily módon is kötődve az anya-, illetve

nyelvnemzethez. Kulturális egyesületek, diákcsoportok és pedagógusok csereutazásán túl, az együttműködés gazdasági lehetőségeinek kiaknázása is tapasztalható.

A magyarországi örményekről

Nagyobb csoportban, letelepedés céljából a XVII. század közepe táján érkeztek Erdélybe az első örmény családok. A trianoni békekötés után, az addigra már a magyarságba beolvadt örmények egy része elhagyta Erdélyt, s Magyarországra költözött.

Az 1915. évi genocídiumot követően (amikor a törökök több ezer örményt mészároltak le), örmény menekültek lepték el Európát, s így Magyarországot is. Az 1978-as örményországi földrengés és az örmény-azeri háború pusztításai nyomán ismét sokan kényszerültek hazájuk elhagyására. Közülük többen Magyarországon telepedtek le. Így alakult ki az örmények két, markánsan elkülönülő, de nem törvényszerűen szembenálló csoportja: az Erdélyből áttelepült, nyelvileg asszimilálódott, de erős származástudattal rendelkező, önmagukat magyar-örményeknek vallók és az 1915, illetve 1978 után érkezett ún. keleti örmények csoportja, akik megőrizték nyelvüket és kulturális hagyományaikat.

Utóbbiak az 1992-ben alakult Armenia Népe Kulturális Egyesület, előbbieket az 1997-ben alakult Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület magvát képezik. Az önmagát „magyar-örménynek” valló egyesület tagjai nem beszélik az örmény nyelvet, anyaországuknak Erdélyt tekintik.

2001-ben a népszámlálás során 294 fő vallotta magát örmény anyanyelvűnek, 620 fő pedig örmény nemzetiségűnek. Az örmény kultúrához és hagyományokhoz kötődő személyek száma 836 volt.

Az 1998. évi kisebbségi önkormányzati választásokon 16 fővárosi kerületi és 8 vidéki, azaz összesen 24 helyi örmény kisebbségi önkormányzatot választottak. Ez a szám 2002-ben 31-ra nőtt. A 2002. évi választások eredményeként az Országos Örmény Önkormányzatot az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jelöltjei és szövetségesei alakíthatták meg.

A magyar állam 1997-ben az Országos és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elhelyezésére a Budapest, Soroksári út 1. sz. alatti Duna Házban, 55,5 millió forintért 300 m²-es irodahelyiséget vásárolt, és azt rendelkezésükre bocsátotta. Az önkormányzatok, magas rezsiköltségekre hivatkozva 1998 óta a helyiségeket nem használják.

A kisebbségi törvény alapján az Országos Örmény Önkormányzat 15 millió forint névértékű MOL-részvényben, egyszeri vagyonszármazásban részesült. A részvényeket 29,765 millió forintért értékesítették. A kapott pénzt működési költségekre használták fel. A 2003-ra biztosított központi költségvetési támogatás mintegy 50 százalékos növekedés révén 33,3 millió forint lett.

Az országos önkormányzat 1996 óta jelenteti meg kétnyelvű folyóiratát, az Ararátot. Kiadását a Kisebbségi Közalapítvány anyagi támogatása teszi lehetővé. Ennek összege 2001-ben 9,778 millió, 2002-ben 10,157 millió forint volt. Az

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület „Erdélyi Örmény Gyökerek” című, havonta megjelenő kiadványa immár a hetedik évfolyamába lépett.

Az örmények nem rendelkeznek iskolahálózattal. A nyelvoktatás vasárnapi iskola keretében folyik. Ezt a tevékenységet az Oktatási Minisztérium 2001-ben 4,25 millió, míg 2002-ben 3,6 millió forinttal támogatta.

1997. október 7-én nyílt meg a budapesti Örmény Kulturális és Információs Központ. A város szívében található Központban rendszeresen az örmény előadó-, képző- és iparművészek hangversenyei, illetve kiállításai, de helyet biztosítanak más kisebbségek programjainak is. 1998 óta a Központban működik az Országos Örmény Önkormányzat.

Az örmény közösségnek önálló egyháza van, a Magyarországi Örmény Egyház. A magyar-örmény hívők zöme a római katolikus egyházhoz tartozik.

Az országos önkormányzat folyamatosan jó kapcsolatokat tart fenn az anyaországgal és a világon diaszpórában élő örménységgel.

Az örmény közösségek programjainak megvalósítását a Kisebbségi Közalapítvány 2000-ben 3,183 millió, 2001-ben 2,8 millió, 2002-ben 2,378 millió forinttal támogatta.

Az országos önkormányzat szervezettségével és programjaival sajátos tekintélyre tett szert a diaszpórában élő örménység körében. Ennek köszönhetően kerülhetett Budapesten sor az Európai Örmények 2. Fórumának megrendezésére 2000 júniusában. E rendezvény adott alkalmat az Örményországban készített keresztes kő ünnepélyes felszentelésére Budapesten, a Petőfi téren.

Az Országos Örmény Önkormányzat és a Honvédelmi Minisztérium, más intézményekkel közösen, tisztelegve a Magyarországon elesett örmény, illetve az örményországi hadifogolytáborban elhunyt magyar katonák emléke előtt, 2002 szeptemberében, a főváros XVIII. kerületében örmény-magyar katonai emlékművet avatott fel.

A kétéves ciklus legjelentősebb kulturális eseménye az „Örmény legenda” című tánckantáta ősbemutatója volt 2001. június 16-án a budapesti Kamaraopera és a Magyar Állami Népi Együttes művészeinek közreműködésével.

A tárgyalt két évben tovább éleződött az Országos Örmény Önkormányzat közgyűlését alkotó Armenia Népe Kulturális Egyesület és a magyar-örmények szervezete az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület közötti ellentét, amely a 2002. évi kisebbségi önkormányzati választásokon történelemben csúcspontot ért el.

A magyarországi románokról

A mai Magyarország területén élő román népcsoport, történelme során mindvégig a magyar állam keretei között, a román állam területi határain kívül élt. A több évszázados magyar-román együttélés során, közösségeik elsősorban a román ortodox egyházhoz kapcsolódóan hozták létre intézményeiket, iskoláikat, kulturális szervezeteiket. E közösség a trianoni döntés következtében a nagyságrendileg nagyobb erdélyi román nemzeti közegtől elszigetelődött, s kis létszámú népcsoportként anyaországi kapcsolatok nélkül magára maradt.

A 2001. évi népszámlálás során 8482 fő vallotta anyanyelvének a román nyelvet, 7995 fő tartotta magát román nemzetiségűnek, 9162-en kötődtek a román kultúrához és hagyományokhoz, s 8215 személy használta a román nyelvet családi körben. Ez azt jelenti, hogy 25,6 százalékkal kevesebben vallották magukat román nemzetiségűnek, mint tíz évvel korábban. Ugyanebben az időszakban a román anyanyelvűek aránya viszont csak 2,8 százalékkal csökkent. A magyarországi román kisebbség érdekképviselői szervezetei és a Magyarországi Román Ortodox Egyház 20-25 ezerre becsüli a hazai románok számát. A 2001-es népszámlálás során 5598 személy vallotta magát ortodox román vallásúnak.

A magyarországi kisebbségi önkormányzati rendszer kialakulásának első ciklusában, az 1994. évi önkormányzati választások során 10 helyi román kisebbségi önkormányzatot választottak meg. Az 1998. évi helyhatósági választásokat követően a román kisebbségi önkormányzatok száma több mint háromszorosára nőtt, 34 helyi kisebbségi önkormányzat alakult. A 2002. évi kisebbségi önkormányzati választások során 27 településen összesen 44 román kisebbségi önkormányzatot választottak meg.

A román kisebbségi önkormányzati választások eredményeinek megismerését követően, a hagyományos román közösségek érdekképviselői szervezetei jelezték, elsősorban Budapesten, hogy a román kisebbségi önkormányzat megalakítására választott képviselők egy része korábban nem vett részt a hazai román kisebbségi közéletben, nem ismeri a román nyelvet, nem vallja magát román nemzetiségűnek. A fővárosi román közösségek tényleges léte, korábbi aktivitása alapján egyértelműen túlzónak, aránytalannak tekinthető a 18 kerületi román kisebbségi önkormányzat megalakulása. A románok fővárosi jelenléte nem köthető egyes városrészekhez, a kerületi önkormányzataik döntő többsége reális bázis nélkül jött létre. Ezért a 2003. január 28-án megtartott első és a február 12-ei második budapesti elektori gyűlés is sikertelennek bizonyult, így ebben a ciklusban nem alakult fővárosi román önkormányzat. Budapesten egyébként a megelőző ciklusokban sem volt fővárosi román kisebbségi önkormányzat.

Az országos román önkormányzat megválasztására 2003. február 2-án, Gyulán, a Román Kulturális Központban összehívott elektori gyűlésen az elektorok igen magas számban voltak jelen. A 231 elektor közül 182-en adták le szavazatukat, így megalakulhatott a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata 53 fős

új közgyűlése. A testület tagjai jelentős támogatottsággal lettek képviselők. Az országos önkormányzat korábbi – s ismét bizalmat kapott – vezetői jelentős erőfeszítéseket tettek egy viszonylag széles koalíció létrehozására, de a választások előkészületei során nem alakult ki a különböző érdekek mellett felsorakozó csoportok folyamatos, érdemi párbeszéde. Az új közgyűlésben nem kaptak súlyuknak megfelelő mandátumot a magyarországi román kisebbség bázisát jelentő központok, mint Méhkerék, Gyula és Szeged román elektorai, vagy Budapest román közösségeinek képviselői. Külön figyelmet érdemel Méhkerék helyzete, hiszen itt román települési kisebbségi önkormányzat működik, a község polgármestere is románként kapott bizalmat. A méhkeréki testület több román oktatási és kulturális intézmény működtetője, és ezáltal a kisebbségi kulturális autonómia valódi megjelenítője. Az új országos önkormányzat képviselői, megválasztásukat követően hangoztatták, hogy valamennyi hazai román közösség érdekében kívánnak dolgozni.

Az országos önkormányzat a törvényhozó és végrehajtó hatalom partnerévé vált minden olyan országos jelentőségű ügyben, amely a román kisebbséget érinti. Az országos önkormányzat székhelyéül Gyula városát választotta, itt kapott székházat, miután a hazai románság legjelentősebb része e régióban él. Az országos önkormányzat az 1998-ban kialakított székházának bővítésére 2001-ben további 6,5 millió forintot kapott a költségvetéstől. Az országos önkormányzat 2000-re 29,1 millió, 2001-re 33,5 millió, 2002-re pedig 36,9 millió forint költségvetési támogatást kapott. E támogatás 2003-ban rendkívül komoly arányban, 48,3 millió forintra nőtt.

A kisebbségi törvényben rögzített egyszeri vagyonjuttatásként a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata 17,626 millió forint névértékű MOL-részvényt kapott. Ebből 1,626 millió forint névértékű részvényt 1998-ban az önkormányzat székházának berendezésére létrehozott keret kiegészítésére felhasználtak. A közgyűlés a vagyon feletti rendelkezési jogot átruházta az elnökségre, mely a fennmaradó 16 millió forint névértékű részvényt 2001-ben értékesítette, és a kapott 57 millió forintot pénzügyintézetben helyezte el.

A hazai románok körében az elmúlt két évben tovább növekedett az egyesületi jogállású szervezetek száma. Jelenleg 18, elsősorban kulturális tevékenységet folytató civil szervezet működik. Az egyesületek bázisszervezete a Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége, mely 15 helyi közösséget fog össze. Az Országgyűlés 2000-ben 8 román egyesület részére 7,2 millió, 2001-ben 12 szervezet részére 5,4 millió, 2002-ben pedig 11 egyesület számára 6,3 millió forintot biztosított.

A magyarországi oktatási rendszerben működnek román kisebbségi intézmények, illetve a közoktatás valamennyi szintjén van román kisebbségi képzés. A 2002 szeptemberében kezdődött tanévben 14 településen folyik román kisebbségi általános iskolai, valamint egy helyütt középiskolai oktatás. Román nemzetiségi általános iskolai és gimnáziumi képzésben 1402 gyermek vesz részt. A 2000/2001-es tanévtől három Hajdú-Bihar megyei településen indult újra a román nyelvű képzés. A Gyulai Román Gimnáziumban a 2002/2003-

as tanévtől valamennyi évfolyamon párhuzamos osztályokat indítottak. Az elsősök száma 58, a gimnázium tanulóinak összlétszáma 201 fő.

A költségvetési törvényben szabályozott – a nemzeti, etnikai kisebbségekhez tartozók iskolai oktatásához normatív módon elosztott – kiegészítő támogatás mellett, a költségvetés az Oktatási Minisztérium javaslatára, 2002-ben a nemzetiségi tannyelvű, illetve kétnyelvű általános iskolák működtetésének valamennyi költségét átvállalta. Így a román nemzetiségi önálló iskolákat fenntartó települési önkormányzatok 34,3 millió forintos többlettámogatást kaptak. A gyulai román iskolacentrum 2002-ben, a tárgyi eszközeinek bővítésére – a Kisebbségi Hivatal javaslatára – 6 millió forint, a bedői román iskola 3 millió forint kiegészítő támogatásban részesült.

Román nyelvű felsőfokú oktatás a román nyelvszakos tanári képesítést nyújtó felsőoktatási intézményekben folyik (ELTE-Budapest, JGYTF-Szeged, KCSTF-Békéscsaba, BTOF-Szarvas). Egyre több magyarországi román fiatal (évfolyamonként 5-10 hallgató) tanul Románia egyetemén. Elsősorban az országhatárhoz közeli egyetemi városokat (Nagyvárad, Arad, Temesvár), illetve Kolozsvárt választják, orvosi, teológiai és gyógyszerészeti pályára készülve. Közülük többen állami ösztöndíjban részesülnek. Románia támogatást nyújt a magyarországi román kisebbségi oktatás szakmai színvonalának emeléséhez is, elsősorban nyelvszakos pedagógusok továbbképzéséhez, szakkönyvek, iskolai szemléltető eszközök adományozásával. Az országos önkormányzat az aradi tanfelügyelőséggel közösen szervez továbbképzést a román nyelvet oktató iskolák igazgatói és román nyelvszakos pedagógusai számára. 2002 májusában a Gyulai Román Gimnázium vendége volt Románia oktatási minisztere. A szaktárca vezetője román költségvetésből finanszírozott vendégtanárok magyarországi kiküldetésére tett ígéretet, illetve javaslatot.

A magyarországi románok által lakott települések nagyobb hányadában működik a kisebbség kulturális igényeit is kielégítő helyi kulturális intézmény, könyvtár és művelődési ház. Az egyesületi találkozók, a nemzetiségi táncsoportok, kórusok, hagyományörző együttesek gazdái a helyi művelődési házak. A magyarországi románság hagyományos népi kultúráját amatőr együtteseinek révén őrzi. Több település táncsoportja, énekkara országos elismertségre tett szert. A legtöbb együttesnek ifjúsági és gyermekcsoportja is van.

A románság történetét, néprajzát, nyelvi állapotát tanulmányozó kutatók 1994-ben alakították meg a Magyarországi Román Kutatóintézetet. Az intézet székhelye Gyula. A Kutatóintézet 2002-es működését az Oktatási Minisztérium, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Kisebbségi Közalapítvány támogatta. Az Oktatási Minisztérium, a Román Kutatóintézet folyamatos működéséhez, illetve a román oktatáshoz kapcsolódó kutatások kiteljesítéséhez 2001-ben és 2002-ben egyaránt 2,3 millió forint támogatást biztosított.

A román kisebbség tárgyi kultúrájának gyűjtésével, feldolgozásával az országos gyűjtőkörű gyulai bázismúzeum, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum, valamint a kétegyházi tájház foglalkozik. Román kisebbségi önkormányzatok,

szerveztek és intézmények 2001-ben 161 kulturális célú pályázatot nyújtottak be a Kisebbségi Közalapítványhoz, és összesen 48 456 221 forint támogatást nyertek el. 2002-ben e forrásból 155 pályázat összesen 51 897 783 forintos támogatásban részesült. A NKÖM 2002. évi 1 846 000 forintos támogatásával 7 román nyelvű kiadvány jelentet meg. 2002-ben a szaktárca további 2 570 000 forintot adott a román kisebbség kulturális programjainak megvalósításához.

A magyarországi románok nyelvének és kultúrájának, valamint azonosságtudatának megőrzésében fontos szerepe van a Román Ortodox Egyháznak. A Magyarországi Román Ortodox Egyház 20 településen (Békés, Csongrád, és Hajdú-Bihar megyében valamint Budapesten) 21 parókiát működtet. A Magyarországi Román Ortodox Egyház Püspöksége szervezetileg a bukaresti Román Ortodox Patriarchátussághoz kötődik.

Az utóbbi évben csaknem valamennyi hazai román templomnál felújítási munkák kezdődtek. A Magyarországi Ortodox Román Egyház püspöke – közel 500 részvevő jelenlétében – egy teljesen felújított, új ikonosztázzal és falfreskókkal díszített ortodox román templomot szentelt fel 2002. szeptember 22-én a Hajdú Bihar megyei Körösszegapátiban. A felújítás összköltsége 18 millió forint volt, ebből 11 millió forintot a román kormány biztosított. A magyar költségvetés 5,8 milliót adott a munkák kivitelezéséhez. E támogatásnak része volt a kisebbségi koordinációs és intervenciók keretből nyújtott 3,8 millió forintos támogatás is.

A költségvetés 2002-ben 9,8 millió forinttal járult hozzá a magyarországi román ortodox egyház működési költségeihez. A Magyarországi Románok Kutatóintézete munkatársainak bevonásával folyó restaurálási, archiválási munkák elvégzését, a költségvetés 2002-ben 5,9 millió forinttal támogatta. A gyulai székesegyház felújítási munkáinak folytatására 2002-ben 4 millió forintot biztosított a magyar állam. 2001-ben 10 millió, 2002-ben 6 millió forint kiegészítő támogatást biztosított a Budapesti Ortodox Román Kápolna felújításához is. A kiemelt beruhásként kezelt 950 m²-es budapesti ingatlan felújítási munkáinak elvégzésére a román kormány 2002-ben 14 millió forintos támogatást nyújtott, és további támogatásra tett ígéretet.

A Magyarországi Román Ortodox Egyház Püspöksége szervezésében 2002 tavaszán, a Hajdú-Bihar megyei Körösszakálon három romániai szerzetessel ortodox román szerzetesrend kezdte el működését.

A beszámolási időszakban a Magyarországi Román Ortodox Egyháznak a személyi jövedelemadó 1 százalékaival való támogatottsága az alábbiak szerint alakult: 2001-ben 320 adományozó 1 263 000 forintot, 2002-ben 311 adományozó 1 346 000 forintot ajánlott fel a román egyház részére.

A magyarországi román nyelvű írott sajtó jórészt állami támogatásból működik. A „NOI” Román Lap-és Könyvkiadó gondozza a románság országos terjesztésű hetilapját, a „Foaia românească”-t. 2002-től havi rendszerességgel ad ki újságot a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata is, „Cronica” címmel. A Magyar Rádióban a román kisebbség számára napi 90 perces regionális és 30

perces országos sugárzású műsor készül. A szegedi rádióstúdió román szerkesztősége részt vesz a temesvári és az újvidéki rádióstúdiókkal közösen szerkesztett euró-régiós rádióprogramban, s heti rendszerességgel készített adásokkal jelentkeznek. A műsorok megvalósítását az európai uniós pályázatokon nyert támogatások biztosítják. A közszolgálati Magyar Televízió heti 26 percben sugároz román nyelvű műsort, egyszeri ismétléssel. A szerkesztőség 2002-ben ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját. Az adás munkatársai által készített dokumentumfilmek 2001-ben és 2002-ben több romániai filmszemlén részesültek kitüntetésben.

A kulturális identitása megőrzése szempontjából a magyarországi román kisebbség földrajzi elhelyezkedése igen kedvező. A Romániával szomszédos megyékben él a románság döntő többsége, ami megkönnyíti a román nyelvvel és kultúrával való kapcsolattartást. Az országos önkormányzat meghatározó szempontnak tekinti a román kisebbség aktív bevonását a magyar-román kapcsolatok alakításába.

Románia egyre szélesedő kapcsolatokat épített ki a román kisebbség önkormányzataival, szervezeteivel. Anyagi támogatásban is részesíti a közösségek intézményeit. Évente 30-40 fiatal kap romániai tanulmányi ösztöndíjat, 20-30 gyermek részére biztosítanak romániai üdülést, illetve 10-15 pedagógusnak szerveznek nyári egyetemi továbbképzést. A Román Lap- és Könyvkiadó részére 2002-ben 1 millió forint névértékű nyomdai papírt küldtek, valamint a gyulai Román Gimnázium iskolarádiója berendezését is biztosították.

A magyarországi román kisebbség és anyaországa közötti kapcsolattartásban kiemelt szerepet vállal Románia budapesti nagykövetsége, illetve a szegedi román főkonzulátus. Románia budapesti kulturális központja a programjait nem csak a magyar fővárosban, hanem a hazai román kisebbség által lakott körzetekben is bemutatja.

A hazai román közösségeknél gyakoriak a magas szintű kormányzati képviselők látogatásai. 2002-ben Románia miniszterelnöke és külügyminisztere találkozott a hazai románok képviselőivel, az oktatási-, és igazságügyi miniszter pedig Gyulán járt. További magas szintű találkozóra került sor, amikor Románia köztársasági elnöke Bukarestben fogadta a hazai románság képviselőit.

A Kisebbségi Hivatal elnökének meghívására 2003. február 1. és 5. között hivatalos látogatást tett Magyarországon a román kormány Határon Túli Románok Hivatalának államtitkára. A találkozón a román fél hangoztatta, hogy olyan kapcsolatok kiépítését szorgalmazzák, melyekben a magyarországi román kisebbség képviselői is helyt kapnak. A tárgyalásokon részt vettek a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának és a Magyarországi Ortodox Román Egyház Püspökségének képviselői.

A magyarországi ruszinokról

A magyarországi ruszinok őshonos kisebbség a Kárpát-medencében. A mai Magyarország területén való letelepedésükről először a Mária Terézia uralkodása alatt megtartott népszámlálás adataiból kapunk hírt.

Az 1990-es népszámlálás kiadványai a ruszinokat külön nem említették. A 2001. évi népszámlálás során 1113 fő vallotta anyanyelvének a ruszin nyelvet, 1098 fő tartotta magát ruszin nemzetiséghez tartozónak, 1292-en kötődtek a ruszin kultúrához és hagyományokhoz, míg összesen 1068 személy használta a ruszin nyelvet családi körben. A ruszinok döntő többsége Budapesten és Pest megyében él, autentikus közösségeik viszont Borsod-Abaúj-Zemplén megye aprófalvaiban őshonosak.

A ruszin nyelv két településen, Komlósán és Múcsonyban tekinthető élő nyelvnek.

Az 1994. évi önkormányzati választásokon egy ruszin kisebbségi önkormányzat alakult (Múcsonyban), így akkor országos ruszin önkormányzat nem alakult.

Az 1998-as választásokat követően tíz helyi ruszin kisebbségi önkormányzat jött létre. A megválasztott elektorok 1999. január 18-án létrehozták 20 tagú országos önkormányzatukat.

Az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat (a továbbiakban: ORKÖ) bekapcsolódott a kisebbségi közéletbe, részt vesz valamennyi, a kisebbségek ügyeivel foglalkozó bizottság és testület munkájában.

Ugyancsak 1999-ben jött létre a Fővárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat is, amely elsődlegesen a fővárosban élő ruszinok érdekképviselői szerve. Az elmúlt két évben a testülethez került az Országos Ruszin Hírlap kiadása, valamint a Magyarországi Ruszinok Kutatóintézetének működtetése is.

A 2002. évi önkormányzati választások során összesen 32 ruszin kisebbségi önkormányzat alakult, ebből 15 Budapesten, 9 pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Ezt követően, 2003. január 3-án került sor a Fővárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat, majd január 5-én az ORKÖ új, 35 tagú közgyűlése tagjainak megválasztására.

A ruszin kisebbség képviselőit – civil szervezetek szintjén – a Magyarországi Ruszinok Szervezete és a Magyarországi Ruszinok (Rutének) Országos Szövetsége látja el. A Magyarországi Ruszinok Szervezetének keretében működik a ruszin képzőművészeket tömörítő Magyarországi Andy Warhol Társaság, valamint a ruszin népi kultúra ápolására létrejött Drany Néptánc Egyesület. Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága mindkét évben a szervezetek közül a Magyarországi Ruszinok Szervezetét támogatta 500-500 ezer forinttal, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

szintén a MaRuSze részére nyújtott ugyancsak mindkét évben 200-200 ezer forint működési támogatást.

A Magyarországi Ruszinok Szervezete 2001-ben ünnepelte alakulásának 10. évfordulóját.

Az ORKÖ közgyűlése 2000-ben kijelölte a kisebbség nemzeti ünnepét. Az ünnep időpontját május 22-ére, a Rákóczi szabadságharc beregszászi zászlóbontásának napjára tette, ezzel is kinyilvánítva a ruszin kisebbségnek az egykori „gens fidelissima” – a leghűségesebb nemzet – hagyományaihoz való kötődését.

Az országos önkormányzat hosszas egyeztetést követően, az Országos Cigány Önkormányzat 2000-ben megürült Gyarmat utcai volt székházát kapta meg használatba. Ugyanebben az évben az országos ruszin önkormányzat 15 milliós egyszeri vagyonjuttatásban részesült.

A magyarországi ruszin nyelvoktatás csupán egy általános iskolában folyik intézményi keretek között. Elkészültek a ruszin nyelv és irodalom, valamint a ruszin népismeret tantárgyak részletes követelményei. A követelményeket az egyetlen múcsonyi iskola pedagógiai programjának készítésénél kell figyelembe venni. A Budapesten és – a 2001/2002-es tanévtől Komlósán – működő, ún. „vasárnapi iskolák” ruszin nyelvoktatását az Oktatási Minisztérium támogatja (950 000, illetve 1 320 000 forinttal). 2001-ben az Oktatási Minisztérium támogatásával egy olvasókönyv is elkészült a vasárnapi iskolák tanulói számára.

2001-től a Zuglói Ruszin Kisebbségi Önkormányzat szervezésében, ruszin nyelvtanfolyam indult felnőtteknek a kerületi Kisebbségek Házában.

A Kisebbségi Közalapítvány a 2001/2002-es tanévben 3 ruszin kisebbséghez tartozó diáknak juttatott középfokú, 2 ruszin kisebbséghez tartozó hallgatónak pedig felsőfokú ösztöndíjat. A 2002/2003-as tanév első félévében az ösztöndíjjal támogatott ruszin középiskolások száma egy fő volt, míg felsőfokú ösztöndíj-támogatásban hat ruszin diák részesült. Felsőfokú ruszin pedagógia képzettség megszerzésére, továbbá ruszin nyelvvizsga letételére a Nyíregyházi Főiskolán van lehetőség.

A Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 16 ruszin programot támogatott összesen 2 830 000 forinttal, 2002-ben pedig összesen 17 ruszin programot támogatott 3 939 000 forinttal.

A Magyarországi Ruszin Tudományos Intézet évente szervez nemzetközi tudományos konferenciákat, illetve népfőiskolai kurzusokat. Az intézettel együttműködő kutatók munkájának eredményeként, az elmúlt években mintegy 50 tanulmány jelent meg különböző hazai és külföldi kiadványokban.

A Fővárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat 2000-től a Kisebbségi Közalapítvány támogatásával (5 785 756, illetve 6 011 319 Ft), az addig

megjelenő Ruszinszkij Zsivot helyett, Országos Ruszin Hírlapot jelentet meg. A Józsefvárosi Ruszin Kisebbségi Önkormányzat 2001-ben Ruszin Kalendáriumot adott ki.

A Magyar Rádió heti 30 percben sugároz ruszin kisebbségi műsort, a Magyar Televízió pedig havonta jelentkező Rondó című magazinjában biztosít teret a ruszin kisebbségi programoknak.

A Magyarországi Ruszinok Szervezete 1991-től, az ORKÖ 1998-tól tagja a Ruszinok Világtanácsának. A Világtanács megbízásából a hazai ruszinok hozták létre a Ruszinokért Alapítványt. 2000-ben Visegrádon alakult meg az Európai Ruszinok Uniója, amelynek egyik alelnökévé Hattinger Gábort választották meg. 2001-ben, Prágában rendezték meg a VI. Ruszin Világkongresszust, amelyen részt vettek a magyarországi ruszinok képviselői is. 2002-ben Magyarországon tartották meg az első Ruszin Ifjúsági Világtalálkozót.

Az országos ruszin önkormányzat szoros kapcsolatot tart a kárpátaljai, az oroszországi, a lengyelországi, a csehországi, a németországi, a svájci, az ausztriai, a vajdasági, a szlovákiai, a horvátországi, a kanadai és az Egyesült Államokban élő ruszinok szervezeteivel.

A magyarországi szerbekről

Magyarországon az 1990. évi népszámlálás során 2953 szerb anyanyelvű, illetve 2905 szerb nemzetiségű személyt írtak össze. 2001-ben a szerb anyanyelvűek száma 3388 fő, a szerb nemzetiségűek száma pedig 3816 fő volt.

Az 1998. évi kisebbségi önkormányzati választások eredményeként Budapest 14 kerületében és húsz vidéki településen alakulhatott meg szerb önkormányzat. A 2002. évi választásokat követően 44 helyi kisebbségi önkormányzat jöhetett létre. Az országos elektori gyűlésen 29 fős új országos önkormányzatot választottak meg. A testület tagjai valamennyien szerb anyanyelvű magyar állampolgárok.

Az országos és a fővárosi szerb önkormányzat elhelyezésére a magyar állam Budapesten, a Falk Miksa u. 3. sz. alatt 49,8 millió forintért megvásárolt egy 403 m² alapterületű ingatlant, és azt ingyenes használatra az önkormányzatok rendelkezésére bocsátotta.

A kisebbségi törvényben meghatározottak szerint a Szerb Országos Önkormányzatot 15 millió forint árfolyamértékű vagyonjuttatás illette meg. A vagyonjuttatást MOL Rt. részvényben kapták meg. A részvényeket az Értéktár és Értékpapír Rt-nél helyezték letétbe. 480 darab 1000 forintos névértékű értékpapírt a székház berendezése céljából értékesítettek. Az összesen 8333 millió forint névértékű értékpapírt továbbra is letétben tartják.

Az országos önkormányzat 2000-ben 27 millió, 2001-ben 31,1 millió forint állami költségvetési támogatásban részesült. 2003-ban e támogatás erőteljes növekedést mutatva, 45,3 millió Ft lett.

A civil szervezetek az Országgyűlés határozata alapján 2000-ben 2,8 millió, 2001-ben 4,4 millió, 2002-ben 5,1 millió forint állami költségvetési támogatásban részesültek.

A Kisebbségi Közalapítvány 2000-ben 14 321 000, 2001-ben 14 160 872, 2002-ben 23 142 000 forint támogatást nyújtott szerb közösségeknek a programjaik megvalósításához.

A magyarországi szerbek anyanyelvű oktatását 1948-ig a felekezeti népiskolai hálózat biztosította. 1948-ban a felekezeti iskolákat államosították és azok vagy megszűntek, vagy összeolvadtak az ún. „délszláv” iskolákkal. Az önálló szerb iskolahálózat 1992-től létezik újra.

Az ország hét településén, önálló szerb óvoda, vagy szerb óvodai csoport keretében folyik iskolai előkészítő nevelés. Közülük a legjelentősebb, a Fővárosi Önkormányzathoz tartozó budapesti – már lassan tíz éve ideiglenes helyen – a szakhatóságok által is kifogásolható körülmények között működik. Az országban összesen 370 gyermek részesül nemzetiségi óvodai nevelésben és ellátásban.

Három óvodában 219 gyermek anyanyelvű, négy intézményben pedig 151 gyermek kétnyelvű, nyelvoktató óvodába jár.

Szerb tannyelvű általános iskola Budapesten, kétnyelvű Battonyán, összevont alsó tagozatos tannyelvű iskola Lóréven és Deszken működik. További három településen található nyelvoktató iskola. A hazai szerbség legfontosabb oktatási intézménye a budapesti Szerb Általános Iskola és Gimnázium.

Az általános iskolák tanulólétszáma a következők szerint alakul: 3 nyelvoktató intézményben 53 tanuló, 1 kétnyelvű intézményben 56 tanuló, 3 anyanyelvű intézményben 373 tanuló. Figyelemre méltó az anyanyelvű iskolákban tanulók magas száma.

Az ugyancsak anyanyelven oktató budapesti Szerb Gimnázium tanulóinak száma: 110 fő. Az oktatás magas színvonalát jelzi, hogy az érettségiző fiatalok 90 százaléka tanul tovább hazai és külföldi egyetemeken.

Szerb pedagógusok képzése a budapesti ELTE és a Szegedi Egyetem Szláv Filológiai Tanszékein, valamint a Budapesti Tanítóképző Főiskolán folyik, de a hallgatók száma mindhárom intézményben alacsony.

A magyarországi szerbek legjelentősebb kulturális közművelődési és tudományos intézményei az IZDAN Kiadó, a Szerb Országos Önkormányzat Könyvtára, a Szerb Színház, a Tabán Folklórcentrum, a deszki Bánát Szerb Kulturális Egyesület, a pomázi Opanke Kulturális Egyesület, a Szerb Ifjúsági Egyesület és az 1993 óta működő Szentendrei Szerb Művésztelep. Az IZDAN kiadó a Kisebbségi Közalapítvány és más támogatók hozzájárulásaival évente 2-3 szerb nyelvű könyvet jelentet meg.

A Szerb Színház 2000-ben 18 millió, 2001-ben 19 millió, 2002-ben 22 millió forint állami költségvetési támogatással valósította meg programjait. Nagysikerű bemutató előadásai voltak nem csak Magyarországon, hanem Jugoszláviában is.

A szerb kultúra és hagyományőrzés színterei az államosított, majd visszaadott hitközségi és felekezeti iskolákban működő szerb közösségi házak, klubok hálózata. Öröndetes az ének-, zene- és táncegyüttesek számának növekedése, melyek közül a legismertebbek a Vujicsics együttes, a szentendrei Javor férfikórus, a Szerb Gimnázium énekkara, a budapesti Tabán, valamint a pomázi, a deszki és a hercegszántói táncegyüttesek. A Vujicsics együttes 1999-ben Kisebbségekért Díjban részesült, a Gimnázium énekkara pedig 2001 januárjában – az országos önkormányzat kitüntetését – a Szent Száva Díjat érdemelte ki.

1991. május 2-tól jelenik meg a magyarországi szerbek hetilapja a „Srpske narodne novine”, amely 1998 februárjától az interneten is olvasható. Megjelentetéséhez a Kisebbségi Közalapítvány útján 2000-ben 27,738 millió, 2001-ben 29,925 millió, 2002-ben 31,092 millió forint állami költségvetési támogatásban részesült.

1992 óta sugároz a Magyar Rádió önálló szerb nyelvű nemzetiségi adásokat. Az adásidő kezdetben napi 30 perc volt, ma már napi 60 perc. A Magyar Televízió 1. csatornáján hetente látható 25 perces szerb nyelvű adás, amit az MTV 2. csatorna a hétvégén megismétel.

A magyarországi szerbek nyelvének, kultúrájának és azonosságtudatának megőrzésében fontos szerepe van a Szerb Ortodox (Pravoszláv) Egyháznak. A szerb egyháznak Magyarországon 41 temploma van. A hitéletet a püspök mellett tíz lelkész szolgálja. A szerb iskolákban újra folyik hitoktatás. Rendszeressé váltak a szerbek zarándokúttjai a grábóci kolostorba, az egi szerb templomi búcsúba és a Siklós melletti Göntéren lévő Stiljanovics-emplékhelyre. Az elmúlt két évben több magyarországi szerb zarándok-csoport látogatta meg az Athosz-hegyi Hilandarion szerb főkolostort. A magyarországi szerbek egyik legrangosabb intézménye a Budai Szerb Ortodox Püspökség páratlan egyházművészeti gyűjteménye és könyvtára Szentendrén látogatható, s ez egyben a szerb ortodox egyház tudományos központja is.

A Szerb Demokratikus Szövetség, a Szerb Országos Önkormányzat és a helyi szerb önkormányzatok élő és rendszeres kapcsolatokat alakítottak ki a jugoszláviai kulturális, tudományos, oktatásügyi, helyi önkormányzati és humanitárius intézményekkel. Gyakoriak a jugoszláviai (Szerbia-montenegrói) előadóművészek magyarországi fellépései, az anyaországi kiállítások, az ottani művészek bemutatása Magyarországon, s a magyarországi szerb folklóregyüttesek fellépései Szerbiában.

A magyarországi szerbek rendkívüli jelentőséget tulajdonítanak a szerb és a magyar nép közötti megértés és kapcsolatok fejlesztésének. Különösen fontosnak tartják a kisebbségközi kapcsolatok ápolását a magyarországi szerbek és jugoszláviai (Szerbia-montenegrói) magyarok között. Ezért a Szerb Demokratikus Szövetség és a Szerb Országos Önkormányzat kapcsolatot tart a Vajdasági Magyarok Szövetségével, a Szerb Színház pedig a szabadkai Kosztolányi Színházzal.

A magyarországi szerbek – történelmi hagyományaiknak megfelelően – rendszeres kapcsolattartásra törekednek a Szerbián kívül élő más szerb népcsoportokkal is.

A magyarországi szerbek helyzetének és kulturális autonómiájának megerősödését szolgálják a magyar-jugoszláv relációban létrejött, régen várt államközi egyezmények.

A Magyar Köztársaságban élő szerb és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről szóló egyezmény parafálására 2002. december 27-én Belgrádban került sor. A felek vállalták, hogy biztosítják saját területükön a szerb, illetve a magyar kisebbség nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitása megőrzését és fejlesztését. Az egyezmény – alapvetően az ET kisebbségvédelmi keretegyezményből kiindulva – átfogóan rögzíti a hatálya alá tartozó kisebbségi személyek egyénileg, illetve közösségük más tagjaival együtt

gyakorolható jogait, valamint a felek kötelezettségeként meghatározza az e jogok megvalósításához szükséges teendőket. A végrehajtás figyelemmel kísérésére, a kisebbségek képviselőinek bevonásával külön kisebbségi vegyes bizottságot hoznak létre.

Elkészült a Magyar-jugoszláv kormányközi oktatási, tudományos és kulturális együttműködési egyezmény, valamint a Magyar-szerb tárcaközi együttműködési munkaterv tervezete is, ezek aláírására 2003-ban kerülhet sor.

A magyarországi szlovákokról

A mai Magyarországon élő szlovákok döntő többsége a török háborúkat követő betelepítési hullámmal érkezett szlovák telepesek leszármazottai. Jellemzőjük az erőteljes szórványhelyzet, a kettős identitás, az erős érzelmi és kulturális kötődés Magyarországhoz.

Az 1990. évi népszámlálási adatok szerint 12 745 személy vallotta magát szlovák anyanyelvűnek, 10 459 szlovák nemzetiségűnek. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a szlovák anyanyelvűek száma – kis mértékben – 11 817-re csökkent, a szlovák nemzetiségűek száma viszont 17 693-ra nőtt. A kisebbség kulturális értékeihez és hagyományaihoz kötődők száma 26 631 fő, míg a szlovák nyelvet családi, vagy baráti körben használók száma 18 057 fő volt.

A szlovák anyanyelvű, illetve nemzetiségű népesség mintegy 10 százaléka lakik a fővárosban, közel harmada vidéki városokban, csaknem kétharmada pedig községekben él. Az ország valamennyi megyéjében, mintegy 105 településen élnek szlovákok. Jelentősebb közösségek Budapesten, Békés megyében, valamint a Pilis hegység környékén levő falvakban találhatók.

A magyarországi szlovákok mintegy kétharmada evangélikus, harmada katolikus vallású. Néhány evangélikus településen nagyobb számban találhatóak baptisták, a pilisi katolikusok között pedig adventista közösségeik is működnek.

A kisebbség képviselőit az 1948-ban alakult Magyarországi Szlovákok Szövetsége, valamint a rendszerváltást követően létrejött további civil szervezetek – a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete (1990), a Szlovákok Szabad Szervezete (1990), a Magyarországi Szlovák Írók és Művészek Egyesülete (1990), a Prameň - Központi Szlovák Táncegyüttes (1991) és a Magyarországi Szlovákok Keresztény Egyesülete (1993) – vállalták fel. Legnagyobb civil szervezetük, a Magyarországi Szlovákok Szövetsége.

Az 1994. évi önkormányzati választások során 52 helyi szlovák kisebbségi önkormányzat alakult. Az 53 tagú Országos Szlovák Önkormányzat (a továbbiakban: OSZÖ) 1995 áprilisában állt fel.

Az 1998. októberi választásokon 67 településen és a fővárosban összesen 72 helyi szlovák kisebbségi önkormányzat jött létre (egy viszont a Békés megyei Gerendáson a ciklus időszakában megszűnt). Az elektorok 1999. január 29-én választották meg az országos testület 53 tagját.

A 2002. évi önkormányzati választások előkészítése során összesen 120 helyen kezdeményeztek szlovák kisebbségi választásokat. A választások során 115 szlovák kisebbségi önkormányzat alakult. A legtöbb testület Pest megyében (24), Nógrád megyében (20), Borsod-Abaúj-Zemplén Megyében (17), Békés megyében (17), valamint a fővárosban (15) alakult. Nyolc képviselő-testület nyilvánította magát szlovák települési önkormányzatnak, egy közvetett módon jött létre (Pilisszántó), és 12 szlovák polgármestert választottak meg.

A Fővárosi Szlovák Önkormányzat új testületének megválasztására 2003. január 20-án, az Országos Szlovák Önkormányzat megválasztására pedig január 25-én került sor.

Az országos önkormányzat szoros kapcsolatokat alakított ki valamennyi, a hazai kisebbségek sorsát alakító állami intézmény illetékeseivel. Napi kapcsolatokat ápol az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságával, de rendszeres az együttműködés a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosával, a Kisebbségi Hivatallal, az Oktatási Minisztérium és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma illetékes főosztályaival is.

A magyarországi szlovákok civil szervezetei és az országos önkormányzat közötti kapcsolatok korrektnek mondhatók. Az OSZÖ együttműködési megállapodást kötött a szlovák kisebbség legnagyobb civil szervezetével, a Magyarországi Szlovákok Szövetségével, a Csabai Szlovákok Szervezetével és a Szarvasi Szlovákok Kulturális Egyesületével, s támogatta a Pilisi Szlovákok Regionális Egyesületének létrejöttét. Az OSZÖ székházában működik a Magyarországi Szlovákok Szövetségének irodája. A Magyarországi Szlovák Írók és Művészek Egyesületével együttműködve jelentetik meg a Dolnozemsý Slovák (Alföldi szlovák) című folyóiratot. Valamennyi működő szervezettel szerveznek közös rendezvényeket.

A Magyarországi Szlovákok Szövetségének országszerte mintegy 70 helyi szervezete működik, közülük több önállóan is bejegyzett kulturális egyesület. Pozitív jelenség, hogy a Szövetség helyi szervezetei kisebbségi társulásokat hoznak létre – pl. a Pilisben, Közép-Békésben, Heves és Nógrád megyékben –, amelyek esetenként szlovák regionális kulturális központokat működtetnek.

Az OSZÖ rendszeres pályázati támogatással segíti a civil kezdeményezéseket és a regionális szlovák kulturális központok működési költségeihez is hozzájárul.

Az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága 2001-ben 10 szlovák civil szervezetet támogatott összesen 13,3 millió forinttal, míg 2002-ben 11 szervezet részére 15,6 millió forint támogatást nyújtott.

A hazai szlovákok oktatásában ellentmondásos folyamatok játszódtak le az elmúlt időszakban. A korábbi 66 szlovák kisebbségi oktatási intézmény száma mára 59-re csökkent, ugyanakkor az ott tanulók száma nőtt. Ez a növekedés elsősorban a két tanítási nyelvű iskolákban (Szarvas, Békéscsaba, Tótkomlós) figyelhető meg. A folyamat egyik következménye, hogy halaszthatatlanná vált az említett iskolák felújítása, illetve bővítése. Ennek első lépése, hogy a szarvasi Szlovák Iskola rekonstrukciójára 2001. decemberében a Kormány 721 millió forintos támogatást biztosított. Tervek szerint a beruházás 2003 szeptemberére befejeződött.

A szlovák kisebbségi oktatás rendszere – a közoktatási törvény módosításai következtében – az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül. A

változások még ma sem zárultak le. 2002-ben az országos önkormányzat felújította a Slovenčinár (Szlovák tanár) című módszertani folyóirat kiadását. Az OSZÖ több szakmai továbbképzést szervezett a hazai szlovák pedagógusoknak, és nőttek a pedagógusok anyaországi továbbképzésének lehetőségei is.

A Kisebbségi Közalapítvány a 2001/2002-es tanévben 12 szlovák kisebbséghez tartozó diáknak juttatott középfokú, 24 szlovák kisebbséghez tartozó hallgatónak pedig felsőfokú ösztöndíjat. A 2002/2003-as tanév első félévében az ösztöndíjjal támogatott szlovák középiskolások száma 11 fő volt, míg felsőfokú ösztöndíj-támogatásban 14 szlovák hallgató részesült.

A szlovák kisebbségi oktatás fejlődése érdekében végzett évtizedes munkájáért 2001-ben Kisebbségekért Díjat kapott Medvegy Pálné, a szarvasi Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon igazgatója, az OSZÖ Oktatási Bizottsága elnöke, az OM Országos Kisebbségi Bizottságának alelnöke.

A beszámolási időszakban közel félszáz szlovák felnőtt énekkar, 40 szlovák kisebbségi táncsoport működött szerte az országban. A kisebbségnek 20 zenekara (fúvós, citera, sramli), és 1 felnőtt amatőr színjátszó csoportja van. Csaknem 80 településen működik szlovák klub. Szinte minden szlovák nyelvet oktató iskolában működik tánc-, ének-, hagyományőrző-, és színjátszó szakkör.

A helyi szlovák kisebbségi önkormányzatok és civil szervezetek a Kisebbségi Közalapítvány támogatásával 2001-ben 269 (33 990 240 Ft), míg 2002-ben 218 (36 655 000 Ft) programot szerveztek. Különösen színes és sokoldalú kulturális tevékenységet folytat a Csabai Szlovákok Szervezete által működtetett Szlovák Kultúra Háza, valamint a Fővárosi Szlovák Önkormányzat.

Az OSZÖ új hagyományt teremtett a szlovák egyházi kórusok szeptemberi országos ökumenikus találkozásával, ami azóta nemzetközi méreteket öltött.

A kisebbség történetét, néprajzát, nyelvi állapotát feltérképezni szándékozó kutatók 1989-ben alapították meg a – békéscsabai székhelyű – Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetét.

Az állandó működési problémákkal küszködő Szlovák Kutatóintézet a Magyarországi Szlovákok Szövetségétől átkerült az országos önkormányzat fenntartásába. Az Intézet működtetésének megkönnyítését szolgálja a Kisebbségi Közalapítvány által kiírt célpályázat, valamint a 2001. év végén 5 millió, 2002-ben pedig 6 millió forintos központi költségvetési támogatás, amit az OSZÖ saját költségvetéséből ugyanilyen összegekkel egészített ki.

A kisebbség tárgyi kultúrájának gyűjtésével, feldolgozásával az országos gyűjtőkörű szlovák bázismúzeum, a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum, valamint 25 falumúzeum, illetve tájház, és 20 – részben magán – néprajzi gyűjtemény foglalkozik. A Munkácsy Mihály Múzeum országos gyűjtőkörű szlovák bázismúzeum jellege 2000-ben megszűnt, mivel a megye lemondott az intézményről, és azt átadta a városi önkormányzat fenntartásába. A gazdátlanul

maradt – korábban a múzeumhoz tartozó – Szlovák Tájháza a városi Szlovák Kisebbségi Önkormányzat vette át, saját intézményként. A 2002-ben intervencióssal támogatással felújított épület méltó helye a szlovák néprajzi gyűjteménynek.

A szlovák anyanyelvű olvasók igényeit a négy regionális báziskönyvtár (Szentendre, Salgótarján, Békéscsaba, Sátoraljaújhely) és az azokra épülő települési, valamint iskolakönyvtárak elégítik ki.

Az elmúlt két év során az OSZÖ négy szlovák nyelvű irodalmi kiadványt, s mindkét évben kalendáriumot jelentetett meg a kulturális tárca és a Kisebbségi Közalapítvány támogatásával. Ezekon kívül két kiadványt jelentetett meg a Csabai Szlovákok Szervezete, s több település helytörténeti kiadványt adott ki szlovák nyelven (pl. Mezőberény, Tardos, Piliscsév stb.), sőt magánkiadásban napvilágot látott egy szlovák nyelvű verseskötet is.

A szlovák nyelvet ismerő lelkészek hiánya egyaránt gondot jelent az evangélikus, valamint a római és görög katolikus hitélet terén. Az OSZÖ tárgyalásai eredményeképp, a szlovákiai evangélikus egyház ösztöndíjával, jelenleg egy fiatal evangélikus lelkész tanul Pozsonyban. A budapesti katolikus szlovák hívők igényeinek kielégítésére a Horváth Mihály téri katolikus templomban havonta tartanak szlovák nyelvű istentiszteletet. Az evangélikus hívek anyanyelvű hitéleti igényeinek kielégítése érdekében Nobik Erzsébet szarvasi evangélikus lelkész asszony országos működési lehetőséget kapott egyházától. Az OSZÖ ötödik éve nyújt rendszeres anyagi támogatást egy-egy római katolikus és evangélikus utazó lelkész országos missziójához.

Az OSZÖ hetilapja, a L'udové noviny kiadását a Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 29,9 millió, 2002-ben pedig 31,1 millió forinttal támogatta. A lapalapítói jogokat gyakorló OSZÖ a Magyar Hivatalos Közlönykiadóval kötött kiadói szerződést a lap előállítására. A lap színvonaláról elismeréssel szólnak a külföldi olvasók is, akikhez az interneten jut el. A világháló jelentős mértékben megkönnyíti a kisebbségi közösségi élet szervezését. Már megjelent rajta az OSZÖ honlapja, de újabb komoly távlatokat nyithat az az együttműködési megállapodás, amit 2002 decemberében írtak alá az országos kisebbségi önkormányzatok elnökei az Informatikai és Hírközlési Minisztériummal.

Rendszeresen megjelenő szlovák nyelvű lapot ad ki a Fővárosi Szlovák Önkormányzat (Budapeštiansky Slovák), valamint a Csabai Szlovákok Szervezete (Čabän). A Tótkomlósi Hírmondó egyoldalas szlovák nyelvű melléklettel jelenik meg. Időszaki kiadványként a dél-alföldi szlovákság (nemzetközi) lapja, a Dolnozemský Slovák is megjelenik.

A Magyar Rádióban napi 30 percnyi országosan sugárzott szlovák műsor készül Szegeden. Ugyanez a stúdió napi 90 perces regionális magazinműsort sugároz a dél-alföldi szlovákok részére. A Miskolci Rádió is sugároz regionális szlovák nyelvű adást. Továbbra sem sikerült kedvezőbb frekvenciára és műsoridőbe kerülnie a sugárzásnak. A keleti normás URH sugárzás egyre kevesebb

készüléken fogható, másrészt a parlamenti közvetítések idején jelentkező országos sugárzású szlovák műsorok rendszeresen elmaradnak.

Fenntartási nehézségekkel küszködik a Magyar Rádió Szegedi Regionális Stúdiójában készülő szlovák nyelvű magazinműsor, valamint az ugyancsak Szegeden készülő szlovák televíziós magazin is. Anyagi nehézségeik mára érzékelhetővé váltak a programok színvonalán és változatosságán is.

A közszolgálati Magyar Televízió heti 2 x 26 percben sugároz szlovák nyelvű műsort. A szlovák nyelvű szerkesztőség munkatársai részt vesznek a visegrádi országok televízióinak közös műsora, a Kvartett készítésében is, aminek köszönhetően a szlovák kisebbségi műsorban is gyakoribbak lettek a Szlovákiában készült filmbejátszások. Továbbra is készít szlovák nyelvű műsort a Zemplén TV, valamint – bár a rendszeres támogatás hiányában kisebb kihagyásokkal – a Csaba TV.

A hazai szlovák sajtóban dolgozó szakemberek munkájának elismerése, illetve a szorosabb kapcsolattartás érdekében az OSZÖ 2001-ben október 4-ét – a Ludové noviny 1957-es első száma megjelenésének napját – a Magyarországi Szlovák Újságírók Napjává nyilvánította.

A 2002. évi II. Nemzetiségi Filmszemle nagydíját az MTV Szegedi Stúdiója Szlovák Szerkesztőségének főszerkesztője, Antala Zsuzsa nyerte el.

A hazai szlovákok nemzetközi, s főként anyaországi kapcsolatai az elmúlt időszakban nemcsak bővültek, hanem minőségileg is javultak. A mintegy 105, szlovákok által lakott település felének van már szlovákiai testvértelepülése, nem ritkán több is.

Szlovákia 2001 végére létrehozta a Határon Túli Szlovákok Főtitkárságát, melynek feladata a külföldön élő szlovákokkal való kapcsolattartás. A Főtitkárság 2002-ben ismét összehívta a világ szlovákságának állandó értekezletét, amelyen civil szervezetként létrejött a Határon Túli Szlovákok Világszövetsége. A 18 országból érkezett alapítók között a legnagyobb számban, 7 szervezettel a magyarországi szlovákság képviseltette magát.

Az OSZÖ, valamint az országos civil szervezetek hagyományosan jó kapcsolatokat ápolnak a pozsonyi székhelyű Határon Túli Szlovákok Házával, valamint a Matica Slovenskával. A Szlovák Köztársaság budapesti képviseletével szinte napi kapcsolattartás alakult ki. Ugyancsak szoros kapcsolatokat ápol az Országos Szlovák Önkormányzat a szlovákiai katolikus és evangélikus egyházzal, valamint több civil szervezettel.

2001-ben – a hazai szlovákok kérését is figyelembe véve – a Szlovák Köztársaság megnyitotta Békéscsabán főkonzulátusát, amely rövid idő alatt beváltotta a hozzá fűzött kisebbségi reményeket, s hatékonyan támogatja a helyi és országos szlovák szervezetek munkáját.

Folytatódott a kapcsolatok építése az európai országokban élő szlovákok képviselőivel. Elsősorban a környező országokban élő szlovákok szervezeteivel (Románia, Jugoszlávia, Ukrajna), de alkalmanként sor került a Csehországban élő szlovákokkal való kapcsolatfelvételre is. Ennek eredménye a Dolnozemský Slovák című folyóirat újraindítása, együttműködésben a romániai és a jugoszláviai szlovákok szervezeteivel. Ígéretesen fejlődnek az Országos Szlovák Önkormányzat kapcsolatai a németországi szorbokkal is. A velük folytatott együttműködés eredménye, hogy 2002-ben az Országos Szlovák Önkormányzat teljes jogú tagjává vált az európai kisebbségeket tömörítő Európai Kisebbségek Föderális Uniójának (FUEN).

A magyarországi szlovénekről

A hazai szlovének többsége egy viszonylag jól körülhatárolt térségben, a magyar-szlovén-osztrák hármás határ szögletében, a Szentgotthárdot déli irányból övező és egymással szomszédos hét település alkotta régióban él.

A 2001. évi népszámlálás válaszainak összesítése szerint, anyanyelvének a szlovén nyelvet 3 187 fő, magát szlovén nemzetiségűnek pedig 3 040 fő tekinti. Az 1990. évi népszámlálás adatait tekintve mind az anyanyelvi, mind a nemzetiségi kategóriában növekedett a szlovénységüket vállalók száma. A szlovén anyanyelvűek száma 21,3, a szlovén nemzetiségűek száma pedig 57,5 százalékkal nőtt. A szlovén nemzetiségi kultúrához való kötődést 3442 fő vállalta. A családi, baráti közösségben való nyelvhasználatra vonatkozó kérdésre 3119 fő választotta a szlovént. A területi megoszlás továbbra is azt mutatja, hogy Vas megyében él a szlovén kisebbség többsége, de az 1990. évi 85 százalékos arányszám 56 százalékra csökkent.

Az 1994-es kisebbségi önkormányzati választásokon 6 településen alakult szlovén kisebbségi önkormányzat. Az 1995. március 3-án megalakult, 21 tagú Országos Szlovén Önkormányzat, székhelyéül Felsőszölnököt jelölte ki. A központi székház ünnepélyes átadására 1998. június 28-án került sor, s ezt követte augusztus 20-án a Budapesti Kirendeltség irodájának felavatása.

Az 1998-ban megtartott kisebbségi önkormányzati választásokat követően az eddigi 6 helyett 10 szlovén kisebbségi önkormányzat alakult. A fejlődést a nagyobb városokban (Budapesten, Mosonmagyaróvárott, Szombathelyen) lakó szlovén közösség bekapcsolódása okozta.

A 2002. évi önkormányzati választásokat követően 13 helyi és szlovén kisebbségi önkormányzat alakult meg. Sajnálatos, hogy – a szlovén közösség értékelése szerint - két önkormányzatot nem szlovének kezdeményeztek, és a megalakult önkormányzatokban sincsenek szlovén nemzetiségű képviselők.

Az országos önkormányzat elektori gyűlésére 2003. január 19-én, Szentgotthárdon került sor, ahol a megjelent elektorok ismételten 21 tagú testületet választottak. A testületbe került képviselők mindegyike szlovén nemzetiségű. Mivel a Budapesten létrejött két kerületi kisebbségi önkormányzat egyikében sincsenek szlovének, a fővárosi szlovén közösség úgy döntött, hogy nem támogatja olyan fővárosi szlovén önkormányzat létrejöttét, amelybe a közösséghez nem tartozó személyek is bekerülhetnek.

Folytatódott az Országos Szlovén Önkormányzat központi költségvetési forrásból történő támogatása, mely a 2000. évi 21,6 millió-ról 2001-ben 25 millió, 2002-ben 27,5 millió forintra nőtt. 2003-ban a támogatás összege csaknem 50 százalékkal emelkedett, s elérte a 38 millió forintot. Az önkormányzat, a juttatáskori 15 millió forint árfolyamú részvényeit 1998 és 2000 között értékesítette. Az értékesítéssel elért 46,6 millió forintos eladási ár jóval meghaladta a juttatáskori értéket. Az

önkormányzat a befolyt összeget részben működésre, részben további befektetésre fordította.

A Magyarországi Szlovének Szövetsége 1990-ben alakult, központja Szentgotthárdon van. A Szövetség fő feladatának a szlovén nyelv és kultúra ápolását s megőrzését tekinti. Említést érdemel még három egyesületi formában működő szlovén szervezet: a Budapesti Szlovének Egyesülete, a szombathelyi Pável Ágoston Szlovén Kulturális Egyesület, és a Budapesten bejegyzett Kossics Alapítvány.

A szlovén anyanyelvi oktatás az óvodától a felsőfokú oktatásig állami keretek között működik. Gondot jelent a tanulói létszám fokozatos csökkenése, melynek fő oka a gyermeklétszám fogyása és a szlovén nyelv tanulásának gyengülő igénye.

Hat óvodában folyik szlovén nyelvű előképzés, általános iskolában pedig mintegy 120 tanuló tanul szlovén irodalmi nyelvet. Jelenleg két kistélepülésen (Felsőszölnök és Apátistvánfalva) működik szlovén iskola, ezek fenntartása az alacsony tanulói létszám miatt komoly gondot okoz a helyi önkormányzatnak. Bár jelentősen megemelkedett a központi normatív támogatás aránya, az önkormányzatok további támogatást várnak.

A középiskolai oktatás a szentgotthárdi Vörösmarty Mihály Gimnáziumban folyik tizenhárom tanuló részvételével. Szlovén nyelv és irodalom szakos felsőfokú képzés a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Szlovén Tanszékén biztosított. További felsőfokú oktatásra van lehetőség a szlovéniai felsőoktatási intézményekben. Az oktatás színvonalának emelését szolgálja a Szombathelyen tevékenykedő anyaországi lektor és a Szentgotthárdon működő szaktanácsadó. Az iskolák és önkormányzatok rendszeres testvérintézményi kapcsolatokat tartanak fenn szlovéniai településekkel.

A Kisebbségi Közalapítvány ösztöndíjakat biztosít a közép- és felsőfokú oktatásban résztvevő szlovén nemzetiségű fiatalok számára. 2001-ben 5 szlovén középiskolás nyert el ösztöndíjat, s a felsőfokú oktatásban részt vevők közül szintén 5 fő részesül kisebbségi ösztöndíjban. A 2002/2003-as tanévre 7 középiskolás és 9 főiskolai, illetve egyetemi hallgató kapott ösztöndíjat.

A szlovén nemzetiség kulturális életére kedvezően hat az anyanemzet földrajzi és szellemi közelsége. Ezt közös európai uniós csatlakozásunk várhatóan tovább erősíti. A kisebbségi önkormányzatok megjelenése és aktivitása hozzájárult ahhoz, hogy a kis falvakban is megélénkült a kulturális élet.

1998. november 18-án Szentgotthárdon megnyílt a Szlovén Kulturális és Információs Központ, amelyben kiállítóterem, konferenciaterem, étterem és szálloda működik. Itt kapott helyet a 2000 közepétől működő szlovén nyelvű rádió, a „Radio Monoster” is. A rádió anyagi nehézségein a 2003-ban létrehozott, a kisebbségi intézmények átvételét és fenntartását támogató központi keret jelentősen segíthet.

A magyarországi szlovén kulturális örökség tárgyi emlékeit két múzeum őrzi: a Szentgotthárdon látogatható Pável Ágoston Múzeum, és a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum.

Szentgotthárdon szerkesztik a hazai szlovének kéthetente megjelenő lapját, a „Porabje”-t. A Kisebbségi Közalapítvány laptámogatásra elkülönített keretéből a folyóirat támogatása jelentősen nőtt, a 2001. évi 9,4 millióról 2002-ben 14,8 millió forintra emelkedett. Ez a nagymérvű növekedés a Magyar-szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság ajánlásán alapult. A szlovén nyelvű kiadói tevékenységet a Magyarországi Szlovének Szövetsége szervezi, évente két-három új kötet és a Szlovén Kalendárium jelenik meg gondozásukban. A szlovén kisebbség számára a közszolgálati Magyar Rádió heti 60 perces rádióműsort készít (ebből 30 perc országos és 30 perc regionális sugárzású). A Magyar Televízió stúdiójában havi kétszer 25 perces televíziós műsor készül szlovén nyelven.

A Kisebbségi Közalapítvány folyamatosan növekvő támogatást nyújt a szlovén kisebbségi pályázók részére. 2000-ben 48 pályázat 5 997 540, 2001-ben 65 pályázat 8 657 500 forintot kapott. 2002-ben 72 szlovén pályázó összesen 9 124 320 forint támogatásban részesült.

A szlovén kisebbséghez tartozók római katolikus vallásúak. Nehézséget jelent számukra, hogy Magyarországon csak egy-két lelkész beszél a szlovén nyelvet. Felsőszölnökön 2001 augusztusa óta – hosszú évek várakozását betöltve – szlovén nemzetiségű lelkész szolgálja a helyi híveket.

A független Szlovénia megalakulása óta egyre bővül a helyi közösségek, az önkormányzatok, a Szövetség és a közvetlen lakosság kapcsolatrendszere a szomszédos anyanemzet kulturális és gazdasági szervezeteivel. Ezt nagyban segíti a Felsőszölnök-Martinje és a Kétvölgy-Csepinci között megnyitott két határátkelő. Ezek megnyitásával a szlovén kisebbség és anyanemzete folyamatos kapcsolattartását gátló minden akadály elhárult.

A Szlovén Köztársaság kiemelt fontosságot tulajdonít a határon túli szlovén közösségeknek. Bővül az anyaország és az Országos Szlovén Önkormányzat, illetve a Magyarországi Szlovének Szövetsége közötti együttműködés. Az anyaország további jelenlétét erősíti az 1998. november 18-án Szentgotthárdon megnyitott Szlovén Főkonzulátus.

Magyarország és Szlovénia, a kisebbségek érdekében folytatott együttműködése példaértékű. Az 1992-ben aláírt „Egyezmény a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar közösség jogainak biztosításáról” alapján, 1995. április 4-én tartotta meg alakuló ülését a Magyar-Szlovén Kisebbségi Vegyes Bizottság. A Bizottság munkájában az OSZÖ és a Magyarországi Szlovének Szövetsége egyaránt részt vesz.

A magyarországi ukránokról

Az 1990. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon élő ukrán anyanyelvűek száma (a ruszin anyanyelvűekkel együtt) 674 volt. A 2001. évi népszámlálás során összesen 5070 fő vallotta magát az ukrán nemzetiséghez tartozónak, s közülük Budapesten mintegy 1425 személy él. A főváros III., IV., XI. és XIV. kerületében, Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében élnek nagyobb számban ukránok.

Az 1998-ban megalakult négyvel szemben, a 2002-es választásokat követően összesen 13 ukrán kisebbségi önkormányzat alakult meg. A fővárosi ukrán kisebbség négy kerületben hozott létre testületet. Budapesten kívül Komlón, Pécsen, Miskolcon, Szegeden, Komáromban, Vácott és Várpalotán alakult még ukrán kisebbségi önkormányzat. A közösség értékelése szerint azonban több helyi és települési önkormányzatban is megtalálhatók olyan személyek, akik nem tartoznak az ukrán kisebbséghez. A fővárosi testületet (2003. január 13.) és országos ukrán kisebbségi önkormányzatot (2003. január 18.) megválasztó elektori gyűlések eredményesen zárultak le.

A Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület (a továbbiakban: MUKE) 1991-ben alakult meg. Működésének biztosítására a MUKE 1997-ben székházat kapott. Az épületben ezt követően megnyílt az Ukrán Oktatási és Kulturális Centrum. Az Ukrán Országos Önkormányzat 1999. évi megalakulásáig a kisebbségi törvényben meghatározott, egyszeri vagyontámogatásként a működési feltételeinek kialakítására biztosított 15 millió forint értékű vagyont a KVI kezelte. Az országos testület megválasztását követően, 1999 májusában került sor a 15 millió forint árfolyamértékű MOL-részvénycsomag átadására, melyet még abban az évben értékesítettek. A befolyt összegből 15 millió forint névértékű diszkont kincstárjegyet vásároltak.

Létrejöttét követően, az Ukrán Országos Önkormányzat testülete a MUKE, Zichy Jenő utcai székházában működött. Az önkormányzat vezetősége még megalakulása évében jelezte a Kormánynak, hogy nem tartja kielégítőnek az elhelyezését. A 2003. évi költségvetési törvényben 100 millió forint került elkülönítésre az önkormányzati székház biztosítása érdekében. A Fővárosi Ukrán Önkormányzat elhelyezése már létrejöttének évében megoldódott.

Az országos önkormányzat működési költségeihez 2001-ben 16,1 millió, 2002-ben pedig 17,7 millió forint állami költségvetési támogatásban részesült. 2003-ban ennek mértéke jelentősen, 27,2 millió forintra növekedett.

Az országos önkormányzat kapcsolatai a Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesülettel kiválóak, az 1995-ben alakult Magyarországi Ukrán Értelmiség Egyesületével azonban máig nem sikerült kialakítania semmiféle együttműködést.

Az ukrán kisebbség civil szervezeteinek az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága 1999-ben összesen 1 millió, 2002-ben 700 ezer forint

támogatást nyújtott. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától 2001-ben 300 ezer, 2002-ben pedig 200 ezer forint működési támogatást kaptak.

A Kisebbségi Közalapítvány 2000-ben 9 pályázatot összesen 2 020 920, 2001-ben 6 pályázatot 1,246 millió, míg 2002-ben pedig 12 pályázatot 2 365 000 forint támogatásban részesített.

Az ukrán vasárnapi iskolák rendszere bővült, Budapesten kívül immár Komáromban és Szegeden is folyik hétfégi ukrán nyelvoktatás. 1993-tól az Oktatási Minisztérium teljes körűen fedezte az ukránok vasárnapi iskolájának működését. 2001-től a működését az Ukrán Országos Önkormányzat saját forrásaiból fedezi. A vasárnapi iskolákban tanuló gyermekeknek nyári anyanyelvi tábort szerveznek. Saját ösztöndíjjal támogatják a tehetséges fiataljaikat.

2002 májusában az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen a Szláv és Balti Filológiai Intézet keretében létrejött az önálló Ukrán Filológiai Tanszék.

Az országos önkormányzat erőfeszítéseinek köszönhetően 2001-ben megkezdte magyarországi tevékenységét egy ukrán vendégtanár, akinek a népismeret oktatásában szánnak fontos szerepet.

2000-ben, a Fő utcában lévő görög katolikus templomban ukrán nyelvű istentiszteletek kezdődtek. Az önkormányzat a leendő székhelyén saját kápolna kialakítását tervezi.

Az 1999-ben létrehozott Ukrainisztikai Intézet az Ukrán Országos Önkormányzat támogatásával működik.

1995 ősztől jelenik meg a Hromada című ukrán-magyar kétnyelvű folyóirat, teljes körű költségvetési támogatással. Megjelenését a Kisebbségi Közalapítvány 2001-ben 5 885 000, míg 2002-ben 6 114 963 forinttal támogatta.

Az Ukrán Országos Önkormányzat az elmúlt években több Magyarországon élt, ismert ukrán személy emlékéért, valamint az ukránsággal összefüggő eseményeket megőrkítő emléktáblát és szobrot állított. Megemlékező a 2001-ben, Tihanyban II. András király és felesége, Anasztázia ukrán hercegnő tiszteletére felállított szobor. Az eltelt évek során bővült a kiadói tevékenységük is. Két verseskötetet, egy tudományos értekezést, valamint a MUKE 10 éves tevékenységét bemutató kétnyelvű, színes jubileumi albumot adtak ki. 2001-ben internetes honlapot hoztak létre.

Az elmúlt évek eredménye, hogy a Magyar Televízió Rondó című műsorában képernyőre kerültek az ukrán nyelvű műsorok is. A Magyar Rádió heti 30 perces időtartamban sugároz ukrán adást.

Az országos önkormányzat szoros kapcsolatokat tart fenn az anyaországgal, és a környező országok ukrán diaszpóra-szervezeteivel. Szinte valamennyi hazai

ukrán rendezvényen részt vesznek az Ukrajnából, Horvátországból, Szlovákiából és Romániából érkező vendégek.

A Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület 1991-től, míg az Ukrán Országos Önkormányzat 1999-től tagja az Európai Ukránok Kongresszusának, valamint 2002-től a torontói székhellyel működő Ukrán Világkongresszusnak.

A Magyar Köztársaság és Ukrajna között, a jó szomszédság és az együttműködés alapjairól szóló, 1991-ben aláírt szerződés alapján alakult meg a Magyar-Ukrán Kisebbségi Vegyes Bizottság. A magyar tagozat munkájában részt vesz az országos kisebbségi önkormányzat képviselője. A bizottság XI. ülésére 2001. december 21-22-én, Budapesten került sor.

További kisebbségpolitikai feladatok

A rendszerváltás óta egymást követő kormányok programjukban egyöntetűen vállalták, hogy az európai normákkal összhangban biztosítják a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait Magyarországon. E jogok biztosítását – különösen roma területen – hazánk európai uniós csatlakozási folyamatában az érintett nemzetközi szervezetek folyamatosan figyelemmel kísérték, és észrevételeikkel, ajánlásaikkal segítették azok gyakorlati megvalósulását.

Az elkövetkezendő évek egyik kulcsfontosságú kisebbségpolitikai feladata azon gyakorlati lépések kisebbségi közösségenkénti meghatározása, melyek hazánk EU-tagságából, és különösen a hazai kisebbségi közösségek és anyaországaik kapcsolatrendszerének alakulásából adódnak. E szempontból várhatóan egyszerűsödik azon népcsoportok (a német, görög, szlovén, szlovák, lengyel közösségek) helyzete, amelyek anyaországa, nyelvnemzete már ma is EU-tagország, vagy Magyarországgal egyidejűleg azzá válik. Átmenetileg nehezedhet viszont azon közösségeink anyaországi kapcsolatrendszere, amelyek anyaországi csak a tervezett második körös csatlakozók közé kerülnek (a román, bolgár, s talán a horvát közösségek). A kapcsolatok kialakításában, ápolásában várhatóan nagyobb nehézségekkel kell szembenézniük örmény, szerb és ukrán közösségeinknek is. E szempontból is célszerű elkezdni a – többségében a kilencvenes évek elején kötött – kétoldalú kisebbségvédelmi egyezmények tartalmi megújítását. Az anyaországgal nem rendelkező cigány és ruszin közösségek számára pedig egyedi stratégiák kidolgozására van szükség.

Az új kormány – elismerve és megköszönve az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága, valamint annak hatpárti ad hoc bizottsága előző ciklus során végzett kisebbségi jogszabály-előkészítői tevékenységét – a jövőben kezdeményező szerepet vállal a hazai kisebbségi joganyag módosítása és a szükséges új jogszabályok kidolgozása terén. A Kormány álláspontja szerint, a korábbi évek elvégzett munkájának tapasztalatait felhasználva, a ciklus közepére elkészülhetnek azok a javaslatok, amelyek egyrészt a kisebbségi törvény és a kapcsolódó jogszabályi kör módosítására, másrészt új kisebbségi választójogi törvény kidolgozására, harmadrészt pedig – a kormányprogrammal összhangban – a kisebbségek országgyűlési képviselétének megteremtésére irányulnak. Várhatóan még e jogszabályok előterjesztését megelőzően, az Országgyűlés elé kerül az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségről szóló törvényjavaslat is.

Az európai uniós csatlakozás folyamata, az előre láthatóan 2006-ban esedékes első regionális önkormányzati választás, valamint a közelgő közigazgatási reform, megköveteli a kisebbségi érdekképviseltek régió szintű kialakításának megfontolását. A kistérségekre épülő, de régió szinten szerveződő kisebbségi érdekképviseltek hatékonyabb jogérvényesítésre lesznek képesek, és több fejlesztési forráshoz juthatnak.

A Kormány természetesnek tekinti, hogy e törekvéseiről és az egyes konkrét gyakorlati lépésekről folyamatosan tájékoztatja az Emberi jogi, kisebbségi és

vallásügyi bizottságot, amelynek kulcsszerepe lehet a fenti jogszabályalkotó munkához szükséges többpárti konszenzus megteremtésében. A Kormány kinyilvánítja, hogy e folyamatba a jövőben is a lehető legteljesebb mértékig bevonja az érintett kisebbségi közösségeket, országos önkormányzatokat. A megfelelő egyetértés hiánya esetén azonban kész önálló javaslatok benyújtására, mivel meggyőződése, hogy a megfogalmazódott jogszabályalkotási kérdésekre meg kell adni a megfelelő válaszokat a ciklus során.

A kormány a döntően az ún. kétharmados törvények megalkotására irányuló jogszabály-alkotási folyamattal párhuzamosan – a hatáskörébe utalt kérdések területén – jogalkotási illetve egyéb intézkedéseket foganatosít:

A kisebbségi kérdéskörben leginkább érintett szaktárcák és az országos kisebbségi önkormányzatok kapcsolatrendszerét – a Kisebbségi Hivatal bevonásával – intézményesített alapokra helyezte, illetve helyezi. A kormány ezzel is biztosítja, hogy a kisebbségi közösségek legitim képviselői érdemben tudjanak részt venni a szaktárcáknál folyó jogszabály-előkészítési feladatokban, kisebbségpolitikai pénzügyi tervezési folyamatokban és a döntéshozatalban.

A Miniszterelnöki Hivatal Roma ügyekért felelős politikai államtitkárának koordinálásával a cigányügyi integrációs területen a kormány külön hangsúlyt helyez arra, hogy a leginkább érintett szaktárcáknál kiemelt szervezeti egységeket hozzon létre. E szervezeti egységekkel párhuzamosan, a hazai és a határon túli kisebbségi terület is konkrét felelősöket, elkülönülő szervezeti kereteket kap.

A kisebbségek kulturális autonómiájának kiteljesítése érdekében a ciklus során a kormány kiemelten támogatja az országos önkormányzatok intézmény-átvételi, intézményalapítási, és intézményfenntartói törekvéseit. Ennek érdekében már a 2003. évi költségvetésben jelentősen emelkedett az országos önkormányzatok költségvetési támogatása, továbbá létrejött az a keret, amely megteremti a kisebbségi intézményhálózat reális anyagi alapjait. További cél, hogy az országos önkormányzatok által már átvett és működtetett intézmények központi költségvetési támogatása – akár egyedi döntések alapján is – fokozatosan beépüljön az országos önkormányzatok költségvetésébe.

Jelentősen át kell alakítani a helyi kisebbségi önkormányzatok állami költségvetési támogatásának rendszerét. Olyan differenciált támogatási rendszer kialakítása a cél, amely minimalizálja a nem célszerű felhasználás lehetőségét, s tényleges kisebbségi háttérhez és a közösség érdekében végzett valós feladatokhoz köti a támogatást.

A következő évek során, nemzetközi vállalásaink és a reális szükségletek alapján elengedhetetlen egy – szükség szerint kisebbségenként eltérő – tudatos nyelvhasználati program kidolgozása és megvalósítása. A program kivitelezésére csak a kisebbségi közösségekkel együtt kerülhet sor. Ennek során át kell tekinteni a nemzetiségi oktatás teljes spektrumát, a közigazgatási nyelvhasználat gyakorlati megvalósulását, a nyelvi charta vállalásainak lehetőség szerinti kiterjesztését (különösen a cigány közösség által beszélt romani és beás nyelvekre), a kisebbségi írott és elektronikus média modernizálásának kérdését és más kapcsolódó kérdésköröket.

A cigányság társadalmi integrációjának elősegítése jelentősen túlmutat a klasszikus kisebbségpolitikai kérdéseken. A megújított és magasabb szintre emelt koordinatív testületek (Romaügyi Tanács, Cigányügyi Tárcaközi Bizottság) irányításával áttekintésre kerültek a korábbi évek cigányügyi kormányzati programjai, s széleskörű szakmai munkával egy szemléletében új, a romák esélyegyenlőségét elősegítő középtávú kormányzati program került kidolgozásra. A középtávú programmal párhuzamosan a roma integrációs feladatok megjelentek a Nemzeti Fejlesztési Tervben és más ágazati stratégiákban is. Mindezekkel összhangban, a kormány 2003 első felében áttekintette az előző ciklus során kidolgozott – de elfogadásra nem került – hosszú távú roma társadalom- és kisebbségpolitikai stratégiát is, mely kormányzati ciklusokon átívelő prioritásokat, elveket és feladatokat határoz meg.

A Kormány a kisebbségpolitikai feladatok megvalósítására úgy tekint, mint az érintett közösségek, anyaországok és nyelvnemzetek, nemzetközi szervezetek, valamint a különböző szintű hazai állami és közigazgatási szervezetek együttműködésére. Partneri együttműködést ajánl mindazoknak, akik képesek alkotó módon részt vállalni e feladatok végrehajtásából, és jogszabályi kötelezettsége és értékítélete alapján a gyakorlatban is biztosítja az aktív kisebbségvédelem elveinek megvalósulását.

E tevékenysége során a kormány különösen számít az ellenzéki pártok együttműködésére, az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tapasztalataira és kritikájára. Továbbra is elsőszámú partnerként tekint az országos és helyi kisebbségi önkormányzatokra, illetve a kisebbségi társadalmi szervezetekre. A Kormány meggyőződése, hogy közös erőfeszítésekkel eredményesen foglalhatók össze a tíz éves kisebbségi törvény hatályba lépésének gyakorlati tapasztalatai, és új lendület adható kisebbségvédelmi törekvéseinknek, komoly lépéseket lehet tenni a kisebbségek kulturális autonómiája megvalósítása érdekében.

A kisebbségi törvény 62. § (3) bekezdése arról rendelkezik, hogy a Kormány a Magyar Köztársaság területén élő kisebbségek helyzetéről kétévente köteles beszámolót készíteni az Országgyűlésnek. A kisebbségi törvény hatályba lépése óta eltelt időszak tapasztalatai szerint a kétévenkénti beszámolási kötelezettséget a törvény felülvizsgálata során módosítani szükséges. A változtatást támasztja alá az a tény is, hogy a Kormány által 2001-ben az Országgyűlésnek benyújtott harmadik beszámoló vitájára, jelen beszámoló zárásáig csak bizottsági szinten került sor. További gondot okoz, ha a beszámoló elkészítésének időpontja egybeesik a kisebbségi önkormányzati választások időszakával. Ekkor komoly hiányok jelentkezhetnek az országos önkormányzatokkal lefolytatott egyeztetés során.

A fentiekben részletezett fogyatékoságok kiküszöbölésére a beszámolási időszakot négy évre célszerű növelni, s a beszámoló elkészítésének időpontjával pedig a ciklus harmadik évének vége kívánkozik.

Mellékletek

Mellékletek jegyzéke

1. számú melléklet: A 2001. évi népszámlálási adatok összefoglaló táblázata
2. számú melléklet: A nemzetiségi kötődést tudakoló kérdések lakossági fogadtatása, 2001-ben
3. számú melléklet: A nemzetiségi népesség száma területi bontásban, 2001-ben
4. számú melléklet: A nemzetiségi kulturális értékekhez és hagyományokhoz kötődők száma területi bontásban, 2001-ben
5. számú melléklet: Kisebbségi anyanyelvűek száma területi bontásban, 2001-ben
6. számú melléklet: A kisebbségi nyelvet családi, baráti közösségben használók száma területi bontásban, 2001-ben
7. számú melléklet: A nemzetiségi népesség megoszlása település típusonként, 2001-ben
8. számú melléklet: A nemzetiségi népesség foglalkoztatási adatai, 2001-ben
9. számú melléklet: A nemzetiségi népesség iskolázottsági adatai, 2001-ben
10. számú melléklet: A nemzetiségi népesség korfája, 2001-ben
11. számú melléklet: A nemzetiségi és nyelvi kötődésű csoportok jellemző adatai, 2001-ben
12. számú melléklet: A közvetlen kisebbségi önkormányzati választások adatai 1998-ban és 2002-ben
13. számú melléklet: Kisebbségi önkormányzatok és polgármesterek adatai 1998-ban és 2002-ben
14. számú melléklet: A 2002. október 20-ai választásokat követően megalakult kisebbségi önkormányzatok
15. számú melléklet: A 2002. október 20-ai választások előtt és után is működő kisebbségi önkormányzatok
16. számú melléklet: A 2002. október 20-ai választásokat követően megalakult új kisebbségi önkormányzatok
17. számú melléklet: Az előző ciklusban működő, de 2002-ben újjá nem alakult helyi kisebbségi önkormányzatok megoszlása
18. számú melléklet: Települési önkormányzatokból átalakult kisebbségi önkormányzatok száma 1998-ban és 2002-ben
19. számú melléklet: Kisebbségi kötődésű nonprofit szervezetek számának alakulása 1996 és 2000 között
20. számú melléklet: Kisebbségi kötődésű egyesületek száma 1996 és 2000 között
21. számú melléklet: A költségvetési törvényben nevesített kisebbségi vonatkozású tételek, millió Ft-ban
22. számú melléklet: A kisebbségi koordinációs és intervenciók keret felhasználásának 1999 és 2002 közötti támogatásai kisebbségek szerinti bontásban, Ft-ban

- 23.számú melléklet: A kisebbségi civil szervezetek országgyűlési támogatása 2001 és 2002-ben, Ft-ban
- 24.számú melléklet: A Kisebbségi Közalapítvány 1999 és 2002 közötti támogatásai témakörök szerinti bontásban
- 25.számú melléklet: A Kisebbségi Közalapítvány 1999 és 2002 közötti támogatásai kisebbségek szerinti bontásban
- 26.számú melléklet: A Cigányokért Közalapítvány támogatásai felhasználási célkeret szerinti bontásban 1999 és 2002 között
- 27.számú melléklet: A kisebbségi oktatás normatív támogatása
- 28.számú melléklet: Kisebbségi óvodák a 2001/2002-es tanévben
- 29.számú melléklet: Kisebbségi általános iskolák a 2001/2002-es tanévben
- 30.számú melléklet: Kisebbségi gimnáziumok a 2001/2002-es tanévben
- 31.számú melléklet: Kisebbségi szakközépiskolák a 2001/2002-es tanévben
- 32.számú melléklet: Az Oktatási Minisztérium pályázatai, programjai 2001-2002-ben
- 33.számú melléklet: Kisebbségi oktatást segítő kutatások 2001 és 2002-ben
- 34.számú melléklet: Kisebbségi pedagógus-továbbképzés megvalósításhoz nyújtott támogatás 2001 és 2002-ben
- 35.számú melléklet: A Fővárosi Önkormányzat fenntartásában működő nemzetiségi oktatási intézmények adatai
- 36.számú melléklet: A NKÖM hazai kisebbségekre fordított támogatásai témák szerint 2001 és 2002-ben, Ft-ban
- 37.számú melléklet: A NKÖM hazai kisebbségekre fordított támogatásai kisebbségek szerint 2001-ben, Ft-ban
- 38.számú melléklet: A NKÖM hazai kisebbségekre fordított támogatásai kisebbségek szerint 2002-ben, Ft-ban
- 39.számú melléklet: Az egyházak 2001. évi költségvetési támogatása, eFt-ban
- 40.számú melléklet: Az egyházak 2002. évi költségvetési támogatása, eFt-ban
- 41.számú melléklet: Az egyházak támogatása a személyi jövedelemadó 1 százalékos felajánlásából, 2001 és 2002-ben
- 42.számú melléklet: Kisebbségi tematikájú honlapok és honlap-fejezetek összesítése kisebbségek szerinti megoszlásban (2003. februári állapot)